

A photograph showing a group of young people outdoors. In the foreground, a young man wearing a red hard hat and a grey t-shirt is looking down at a white smartphone he is holding in his hands. Behind him, another young man in a dark blue t-shirt is pointing upwards towards the sky. To the right, a young woman in a striped shirt and black shorts is holding a professional camera. The background consists of rocky, mountainous terrain under a clear sky.

ISSN 2334-7090

manek

magazin nezavisne kulture

Broj 1, januar 2013.

SADRŽAJ

- 3–5 Portret umetnika – Katarina Pejović, intervju
- 6 MMC LED ART, *Art klinika*
- 7 DAH Teatar, *Ne/vidljivi grad*
- 8 MINISTARSTVO PROSTORA, *Ekspedicija Inex film; Ulična galerija*
- 9 STANICA – SERVIS ZA SAVREMENI PLES, *Kondenz, Laboratorija „Koreografija pažnje“*
- 10 KIOSK, *Porodični album*
- 11 REMONT – MSUB – FILMART, *Fotodokumenti 02*
- 12–13 Čaj... Odličan, izbor stripova
- 14 VIDEOMEDEJA, *Videomedеja 16*
- 15 FILMART, *Međunarodni studentski filmski kamp „Interakcija“ Požega*
- 16 ZMUC / ZALET, *Debeli biciklisti*
- 17 UG ZVUK I VIZIJE, *Multimedijalni festival SOUND AND VISIONS, Majdanpek*
- 18–19 ELEKTRIKA, izbor stripova *First World Peace: MRAZ, SOL I VLAGA*
- 20 REX, *Slobodna zona*
- 21 SEEcult.org, *Criticize This! Kritikovanje kritičke umetnosti u regionu*
- 21 NVO MillenniuM, KRAF 06. – Kragujevački festival antiratnog i angažovanog filma 2012.
- 22–23 Intervju, Emina Višnić
- 24 KOOPERATIVA, regionalna platforma za kulturu
- 24 AKTO Festival, Bitolj, Makedonija
- 25–29 VESTI sa nezavisne scene
- 30–31 Priče u izboru Korneta
- 31 Poezija u izboru Poezina

Uvodnik**NEZAVISNA, SVOJA KULTURA**

Pilot broj fanzina *MANEK/magazin nezavisne kulture* izlazi po isteku 2012. godine koju je obeležilo preživljavanje kulturne i umetničke scene u Srbiji, uključujući i nezavisnu scenu. S obzirom na to da je svega 0,62 odsto državnog budžeta izdvojeno za kulturu u 2013, naredna godina mogla bi da bude za mnoge godina ili-ili. Opština ili nestanka. To su, između ostalog, i razlozi koji još jednom potvrđuju potrebu zajedničkog delovanja radi konačne promene porazavajućeg stanja u kulturi. Asocijacija Nezavisna kulturna scena Srbije najvećim je delom i nastala iz tog razloga, a posle dve godine okupila oko 80 članova iz dvadesetak gradova. U ovom fanzinu predstavljen je samo deo raznovrsne programske produkcije članova NKSS, produkcije realizovane uz velika žrtvovanja, ali i uz međusobnu podršku i solidarnost. Nadamo se da ćemo u sledećem broju moći da se pohvalimo i konkretnim pomacima u dijalogu s vlastima o uslovima u kojima prekarno radimo već godinama, pa i decenijama. Pod uslovom da postoji bar minimum svesti da je kultura u Srbiji na početku 21. veka uopšte potrebna.

Serija tribina „A kultura?“, koje smo organizovali u jeku predizborne kampanje širom Srbije, pokazala je da političari iz gotovo svih partija, pozvani da predstave stranačke kulturne politike, nemaju tačan odgovor na pitanje o mestu i značaju kulture u društvu. S obzirom na to da su je zaobišli kao temu u kampanjama, izgleda da smatraju da ni građanima nije potrebna. Nije ni čudo, jer ih nema na kulturnim događanjima, osim ako nisu obojeni u boje njihovih stranaka. U Srbiji je, stoga, potrebno snažno zagovaranje važnosti kulture u društvu, paralelno sa radom na promeni stanja koje preti njenom opstanku. Nezavisna kultura je posebno ugrožena zbog nepostojanja sistemskih mehanizama koji bi obezbedili razvoj produkcije niza nevladinih organizacija, neformalnih inicijativa, umetničkih organizacija i pojedinaca, koji su njeni nosioci. A bez nezavisne kulturne scene, kao najživljeg dela ukupnog sistema kulture, nema ni budućnosti za kulturnu scenu u celini.

Pitanje konteksta umetnosti u Srbiji ne može se sagledati u celini bez dualističkog sagledavanja kulture koju država podržava i promoviše, i nezavisne kulture koja egzistira na obodu javnog života, javnog finansiranja, a koja u nacionalnim i internacionalnim stručnim krugovima dobija najviša priznanja i potpuno uvažavanje. Često, međutim, čujemo pitanje: „Od koga ste vi nezavisni? Kako ste nezavisni kada primate strane donacije, učestvujete na konkursima države, lokalne samouprave, imate sponzore...“ Da, upravo zbog toga i jesmo nezavisni – jer nismo ni u vlasništvu države/grada, niti nekog trećeg subjekta. Zato i ne zavismo isključivo od jednog izvora finansiranja, a sami odlučujemo na koji način ćemo raspodeliti sredstva unutar svojih programskih i projektnih aktivnosti. Nezavisno od bilo koga, jer smo samosnovani, odlučujemo i o upravljanju našim organizacijama, pa ne čekamo, za razliku od institucionalne kulture, rezultate koalicionih sporazuma, politički podobne upravničke, stranačke kongrese na kojima se proklamuju partijski interesni. Naš svet, paralelan u odnosu na dominantnu, institucionalnu i međistrim kulturu, sa kojima se ponekad saradnički preplići, zasnovan je na čvrstom sistemu vrednosti koji proistiće iz suštine civilnog društva i stoga je autentično najbliži najširem društvenom interesu.

Fokus ovog magazina upravo je praksa individualnih aktera umetničkog i kulturnog života u Srbiji i gotovo identičnih konteksta u regionu, kao i interesno formiranih grupa iz oblasti kulture koji proizvode relevantnu umetničku i kulturnu produkciju uprkos nepostojanju uslova, uprkos kontinuiranom smanjenju finansija za kulturu na nacionalnom, gradskom i svakom drugom nivou, ukidanju institucija kulture i njihovom obogajivanju, sve većim pritiscima da je umetnost i kultura u vremenu svetske ekonomske krize (ne-poželjni) društveni višak i opterećenje, a ujedno i neprimerena razonoda, uprkos pritiscima čelnika najviših državnih kulturnih instanci u smeru isključive kulturne industrije (upravo industrije razonode, turizma i profitabilnih delatnosti pod pokrićem kulture i umetnosti), opšte obrazovne zapuštenosti na svim nivoima, itd., lista je veoma duga...

Obrisni ovog fanzina u nastajanju jesu praćenje produkcije umetnosti koja izlazi van okvira nacionalno proklamovanih vrednosti, van okvira administrativno-dirigovanih fraza i čisto ekonomskih i političkih vrednosnih kompetencija; želja je da on obuhvati produkciju kulture koja izlazi iz umetničke prakse pojedinaca i grupa i da pokuša da je sagleda; on nije ograničen samo kriterijumima reprezentativnih produkcija (npr. finansijski ili usko strukovno), već prati pitanja koja ta produkcija provocira; fanzin nije mesto proklamovanja, već mesto umetničkog izraza.

Okosnica ovog prvog, pilot broja, jeste praksa članova NKSS i nezavisne kulturne scene u Srbiji generalno, kao i prakse sa nezavisnih scena bivše Jugoslavije. Problemi sa kojima se profesionalci u kulturi iz Srbije, Hrvatske, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Makedonije suočavaju toliko su kulturološki, ekonomski i politički slični, da uzajamno prepoznavanje osnažuje aktere i daje mogućnost da se napravi veći pritisak na okolinu, široku javnost, a pre svega državne institucije kulture u cilju vidljivosti i prepoznatljivosti praksi nezavisne kulture. Isto tako, može se razmišljati i o načinima otpora političkim pritiscima koji pretenduju na kulturne politike, a koji se opet klišeizirano ponavljaju u svakoj od ovih sredina, pod maskom jedinstvenosti lokalne situacije, neophodnosti ili neizbežnosti evropskih integracija i sl.

Nadamo se da će 2013. godine biti ostvaren pomak i u shvatanju pojma i značaja nezavisne kulture, a ovaj fanzin je mali doprinos tome. Srećno svima!

Uredništvo

manek

MANEK, magazin nezavisne kulture
Broj 1, januar 2013.
Beograd

Izdavač: Asocijacija Nezavisna kulturna scena Srbije (NKSS) • Sremska 4a, Beograd • t/f +381.11.3283672 • koordinator@nezavisnakultura.net

Elektronsko izdanje: www.nezavisnakultura.net

Uredništvo: Darka Radosavljević Vasiljević, Boba Mirjana Stojadinović, Vesna Milosavljević

Saradnik: Vesna Tašić

Lektura i korektura: Marija Lazović

Grafičko oblikovanje: Boba Mirjana Stojadinović

Ovaj broj pomogli su: Švajcarski program za kulturu jugozapadnog Balkana i Fondacija za otvoreno društvo, Srbija

Štampa: Akademija, Beograd • Tiraž: 1500

FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO - SRBIJA
FUND FOR AN OPEN SOCIETY - SERBIA

swiss cultural programme
in the western balkans

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

7

MANEK: magazin nezavisne kulture . –
2013, br. 1 (jan.) . – Beograd :
Asocijacija nezavisna kulturna scena Srbije,
2013– (Beograd : Akademija) . – 47cm

Polugodišnje
ISSN 2334-7090 = Manek (Beograd)
COBISS . SR – ID 196056588

Fotografija na naslovnoj strani:

3. Multimedijalni festival Sound and Visions, Majdanpek, 2012.

Industrijski turizam kao deo festivalskog programa

Fotografija: Marko Momirov

Zadnja strana:

Akcija *Ministarstva prostora* sprovedena u okviru Kampanje za obezbeđenje prostora za rad aktera nezavisne kulturne scene
27. 11 – 3. 12. 2012, Trg Nikole Pašića, Beograd

Portret umetnika

Fotografija: Branislava Stefanović

KATARINA PEJOVIĆ

KATARINA PEJOVIĆ je dramaturg, intermedijalna umetnica, spisateljica, pedagog, kulturna aktivistkinja i prevoditeljka. Njeni radovi i projekti predstavljeni su na festivalima u preko dvadeset zemalja; producirale su ih producijske kuće i kulturne institucije. Koordinirala je brojne platforme, konferencije i inicijative.

Njeni radovi i projekti predstavljeni su na festivalima ili su ih producirale kulturne institucije i producijske kuće, u preko dvadeset zemalja; njeni tekstovi i eseji objavljivani su u publikacijama i knjigama na sedam jezika. Zajedno sa Borisom Bakalom osnova je i realizovala projekte Bacača sjenki, umetničke platforme koja je osvojila brojne nagrade, pored ostalih i dve Specijalne nagrade žirija BITEF-a (2007. i 2009), kao i nagradu „Avazov zmaj“ na sarajevskom MESS-u 2008. Dobitnica je *Desmond Tutu Fellowship Award 2009*, nagradne stipendije koju dodeljuje *Global Reconciliation Organisation*.

LIČNA GEOGRAFIJA

Vašu ličnu i profesionalnu biografiju karakterišu česte promene okruženja. Živeli ste i radili u veoma različitim sredinama i podnebljima... Gde vam je dom? Ima li umetnik privilegiju da ima dom?

K. P.: Citiraču Tomasa Vulta, koji je rekao: „Svet nije tvoj dom“. Do 1992., kada sam napustila Beograd, moj prvočitni domicil i dom (a razlika je, pre svega, u doživljajnom: domicil je mesto boravka, a dom mesto pripadnosti – dakle, psihološka kategorija), verovala sam u suprotno. Imala sam jednu adresu, ali sam se osećala gradankom sveta, kosmopolitkinjom u pravom smislu te reći. Tome je sigurno doprinisalo nekoliko činjenica: govorim pet jezika, a jezik je već sam po sebi određeni dom. Takođe, imala sam veliku potrebu za upoznavanjem i istraživanjem „drugačijeg“ i „drugosti“, a taj je poriv, čini mi se, pored individualnih korena, bio i deo kulture društva u kojem sam rasla i jedna od tekovina prosvetljene faze jugoslovenskog socijalizma. No, gledano unatrag, mislim da je za to osećanje pripadnosti svetu – jednoj, zapravo, krajnje maglovitoj i neodređenoj kategoriji – pre svega bio presudan formalno definisani identitet. Bila sam Beograđanka i Jugoslovenka, a u odraslijim godinama i dramaturg i intermedijalna umetnica – to su bile moje osnovne identitetske koordinate i one su bile van svake sumnje i preispitivanja. S tako osigurane platforme nije bilo teško otisnuti se na izlete u „svet“, poslom ili privatno, i doživljavati ga kao „dom“. Dekonstrukcijom realnosti od 1991. naovamo, dekonstruisan je taj identitet, promjenjen domicil i izgubljen dom. Beograd sam napustila, Jugoslavije više nije bilo.

Krenuvši na put obeležen različitim domicilima – od Amerike, preko Holandije i Slovenije, do Hrvatske – mnogo puta sam se setila Vulfove tvrdnje. Jedno vreme sam je i živila. Diskontinuitet nastao ratovima na tlu bivše Jugoslavije, taj sraz u koji su upali milioni ljudi, nametnuo je nužnost temeljnog preispitivanja samog pojma identiteta, a time i pojma doma. Više se ništa nije podrazumevalo, i ma koliko to u početku bilo zastrašujuće, s vremenom je ta neodređenost omogućila neprocenjive uvide i saznanja. Možda najbitnije saznanje do kojeg sam došla jeste da se (re)konstituciju identiteta nije potreban dom – barem ne u fizičkom smislu.

Ono što se jasno postavilo u prvi plan bio je profesionalni identitet, koji je, kako se pokazalo, i te kako mogao biti domicil, pa i dom – mentalni i duhovni. Projekti i poslovi kojima sam se bavila u velikoj su meri određivali mesto i način mog bivanja, i moju pripadnost. Tako je i Zagreb, moj domicil u poslednjih deset godina, to postao zahvaljujući saradnji sa Borisom Bakalom i zajedničkom pokretanjem umetničke platforme Bacači sjenki.

Rođenjem čerke fizički domicil je nanovo dobio konture doma. Da-nas mogu da kažem da je moj dom tamo gde smo moje dete i ja,

ali je osećaj vezan uz tu sliku/ emociju/ideju i dalje daleko fluidniji nego što je bio nekada. Oko tog fizičkog jezgra isprepletene su mreže drugih lokacija, projektnih i privatnih, celi jedan dinamički mobilni kompendijum po kojem surfujem/.

Zbog dvadesetogodišnjeg iskustva ukorenjenosti u raseljenosti i umeštenosti u izmeštenosti, na vaše pitanje o privilegiji umetnika da ima dom mogu samo da odgovorim pitanjem: da li je imanje doma privilegija? Za umetnika je to naročito važno pitanje. Jer, sva-kog stvaranje podrazumeva „odlazak od doma“, bilo u metaforičkom ili doslovnom smislu. Umetnik mora iskoracići iz domena sigurnog i poznatog da bi otkrio ono što ne zna, ali sluti, ono što ga istinski zanima i kopka. Da bi umetnik mogao imati dom, njegovo mesto odlaska mora biti spremno na promenu koju će doneti njegov povratak. Ako se dom opire promeni koju donosi umetnikovo metamorfičko putovanje, onda je obično to mesto nepovratnog odlaska. Područje bivše Jugoslavije je, nažalost, za mnoge bilo takvo mesto – i to zbog istorijske nespremnosti da svojim stanovnicima ponudi životorne odgovore na njihova postavljena pitanja – ali to je logična posledica žestokih istorijskih rezova i naglih političkih preokreta kakve donosi rat. U zapadnoj kulturi je nomadizam već veoma dug u modi, i umetnici već generacijama žive tu lokacijsku nestalnost – to je, uostalom, i deo diskursa o fluidnim identitetima.

KONTINUITET PROMENE

Kako uspevate da pretočite te različite geografske i psihološke dimenzije u nešto što sa strane posmatrano deluje kontinuirano, neprekidno?

K. P.: Mada često volim da govorim o „detektivskom pogledu na sebe“ – drugim rečima, o nekoj autorefleksiji s izmeštene tačke gledišta – tek odnedavno nazirem kontinuitet u mom radu i bivanju. Stoga ne mogu govoriti o svesnom održavanju kontinuiteta, jer je to još izvan domena moje percepcije. Ukoliko se on, kako tvrdite, vidi sa strane, onda je to zahvaljujući onome što volim da zovem „nevidljivi deo svemirske jednačine“. Ono što je meni, gledano unatrag, vidljivo kao neka crvena nit, to je moje neprekidno nastojanje da pronađem optiku koja će prevariti „žutu mrlju“ – onaj deo percepcije, i individualne i kolektivne, koji je slep za podatke o sopstvenoj prošlosti, sadašnjosti, a time i budućnosti. Izgleda da je ovo pitanje o kontinuitetu otvorilo moju „žutu mrlju“ te je zato vrlo dobrodošlo.

Na kulturnoj sceni ste, aktivno i aktuelno, prisutni od sredine osamdesetih. Da li prepoznajete razlike u generacijama? Kojoj generaciji birate da pripadate?

K. P.: Razlike su ogromne, i to, pre svega, u kontekstu. Generacije koje su stasale 80-ih bile su prava deca pozognog socijalizma: uljulj-

kani socijalnim mirom i sigurnošću koje je ondašnja država decenijama osiguravala, mogli smo da budemo buntovnici sa razlogom ili bez njega, da ispitujemo granice idealističkih ideja i principa, da se bavimo umetnošću umetnosti radi. Iako je bilo nebrojeno mnogo signala koji su nagoveštavali raspad te stvarnosti, mi smo se o njih oglušivali, u čvrstom uverenju da se to ne može dogoditi. Kako smo mogli biti tako ubedeni da ćemo biti prva generacija rođena na Balkanu koju će rat zaobići? Na to pitanje ni danas ne mogu da nađem odgovor. Za mlade danas, koji su rođeni ratnih godina i u njima proveli dobar deo svog detinjstva, koji su odrastali u stvarnosti razbijenog ogledala, u svetu poremećenih vrednosti i urušenog moralu, korumpiranog političkog i društvenog sistema, degradiranog školstva, latentne materijalne, i još mnogo više duhovne i ljudske oskudice, svet je neko sasvim drugačije mesto od onog po kojem smo se mi kretali pre nekoliko decenija. Njihov svetonazor je lišen idealizma, ali je zato mnogo pragmatičniji i realniji. U međuvremenu, balkanskog košmaru tranzicije i ratova pridružio se i početak kraha projekta svetske globalizacije i sunovrat neoliberalnog kapitalizma, tako da su mladi danas planetarni primorani da se bave nekim bažičnim pitanjima egzistencije, a time i pitanjima ustrojstva sveta koji delimo. Političko osvećenje i angažman danas su zasnovani na ideji socijalne pravde i ljudskih prava, za razliku od prošlih vremena kada su bili ideoleski određeni, što je, rekla bih, i jedina prava osnova svakog odgovornog delovanja. Mladima je, ukratko, danas neuporedivo teže nego što je bilo nama u tim godinama, ali istovremeno mislim da imaju mnogo veće šanse da izvrše neki konkretan uticaj u društvenoj stvarnosti. To možda nije – ili barem još ne – slučaj u Srbiji, gde su, s jedne strane, patrijarhalne vrednosti i pokoran odnos prema autoritetu još uvek neobično duboko ukorenjeni, a s druge strane, inercija hedonizma i sitnog materijalizma apsolutno dominantni. U takvim okolnostima mladima je još teže da zauzmu stabilan stav koji bi išao protiv ovih silnica. No, širom planete odvija se konsolidacija opozicije postojećem stanju stvari, i verujem da će se to otvoriti kao opcija i u Srbiji, kad-tad.

Moja velika privilegija je da sam kroz rad, a i privatno, neprestano u kontaktu sa mladima.

Možda se zbog toga ne osećam pripadnjicom nijedne druge generacije sem generacije „SADA I OVDE“. U mladosti sam se družila i radila sa ljudima svih generacija i to se nije promenilo, i nemam razloga da ne verujem da će tako i ostati dokle god sam aktivna i prisutna.

Fotografije: Boris Bakal

Na koji način se vaša osnovna profesija dramaturga transformisala tokom godina rada?

K. P.: Nažalost, za sve godine koliko sam aktivna, profesija dramaturga se, generalno gledano, premalo promenila, u odnosu na to da se, u međuvremenu, dogodila informacijska revolucija, bum novih medija i tehnologija, te procvat savremenog plesa i intermedijalnosti. To su sve ključne i tektonske promene i novi tokovi koji su neminovno uticali i na takozvane tradicionalne oblike izvođačke umetnosti. Dramaturzi su, međutim, sem u području savremenog plesa, ostali u velikoj meri van ovih tokova. Pošto mi s prostora bivše Jugoslavije (danas se za tu teritoriju koristi zloslutno neodređeni termin „region“, ili „postjugoslovenska društva“, ili „Zapadni Balkan“, sve nazivi obremenjeni licemerjem političke korektnosti koja, po mom mišljenju, samo jasnije potvrđava činjenicu smrti jedne forme), kao i većina zemalja Srednje i Istočne Evrope, imamo tradiciju škole za dramaturge, mislim da problem asihronizacije s vremenom treba tražiti, kao i uvek, u obrazovnom segmentu. Da su naše škole – Akademije dramskih umetnosti – odnosno oni koji oblikuju programe tih škola, bile spremne da se informišu o svemu što se za dramaturge otvorilo u poslednjih dvadesetak godina, studije dramaturgije izgledale bi bitno drugačije. Doduše, u Zagrebu i Beogradu postoje pedagozi koji imaju sluha za duh vremena, ali je moj utisak da je njihov uticaj veći u domenu teorije nego prakse. Dramaturgija je, u svojoj osnovi, interdisciplinarna, i zato je više nego logično da bude prisutna kao analitički i sintetički element u projektima te vrste. Dramaturzi, kao potencijalni pisci, kritičari, teoretičari, i „treće oko“ pozorišnih i izvođačkih projekata, potrebiti su novim medijima isto koliko i programeri i konceptualni umetnici. Dramaturg po svom habitusu razmišlja u strukturama i narativima i vidi – ako već sam i ne stvara – koncept i kontekst, a to je ono što svaki projekat iziskuje, bez obzira na to da li je reč o pozorišnoj postavci *Kralja Lira*, intermedijalnoj izložbi, plesnoj predstavi ili veb-artu.

Već neko vreme gravitiram ka pedagoškom radu, sa željom da svoje iskustvo, koje je sublimat ovih promena u percepciji i praktici dramaturgije, predam mladima i time ih barem „inficiram“ svim uzbudljivim mogućnostima koje se otvaraju za one radoznale i spremne na istraživanje. Nadam se da će naći okvire u kojima će moći to raditi u ozbiljnijem kontinuitetu, a ta nada podrazumeva i buđenje svesti kod onih koji imaju moć odlučivanja o kurikulumima na studijama dramaturgije.

GEOGRAFIJA KULTURE

Preko umetničkog rada pokušavali ste da izgradite svoje-vrsnu zajednicu sa publikom. Da li se na osnovu reakcija publike može dati neka slika stanja duha u zemljama u regionu i da li primećujete neku razliku u tom pogledu poslednjih godina, uporedo sa zaoštrevanjem krize?

K. P.: Pre svega, ne vidim neku bitnu razliku u reakcijama publike na osnovu geopolitičkih klasifikacija. Ono što projekti ovog tipa, bilo moji samostalni ili oni unutar Bacača sjenki, konstantno potvrđuju jeste velika inventivnost i semantička inteligencija takozvane obične publike, kao i neverovatna spremnost na ulazak u igru. Uvreženo mišljenje da publika voli pasivnu poziciju i da se ljudi užasavaju eksponiranja koje podrazumeva ovaj ili onaj oblik aktivnog učešća u građenju jednog događaja, posledica je manipulativnog pristupa publici. Ako se ljudima, s jedne strane, aktivno učestvovanje postavlja kao uslov prisustovanja događaju ili, s druge strane, ako se njihovo učešće instrumentalizuje i kontrolisano vodi, onda se već nalazimo u vodama bliskim današnjoj dominaciji realitija. Ako se, međutim, postavi okvir unutar kojeg svako može da izabere svoju poziciju – ovde, pre svega, mislim na projekte Bacača sjenki – onda mu postojeći elementi okvira omogućavaju građenje unikatnog, ekskluzivnog doživljaja. I to je ono što osvoji svakog ko sebi dozvoli tu mogućnost. To je apsolutno zajednički imenitelj svih publika, bez obzira na kulturni i društveni kontekst. Zajednička je takođe i činjenica da su, paradoksalno, pozorišni profesionalci većinom publika koja se najčešće prepusta igri i koja se najviše opire bilo kakvom učešću. To, doduše, manje važi za sredine van okvira bivše Jugoslavije: izgleda da su naši pozorištarci mahom mnogo više

Publika pod određenim okolnostima iskazuje želju za učestvovanjem ne samo u događaju već i u oblikovanju zajednice. I, bez obzira na to što se to događa u „laboratorijskim“ uslovima vremenski ograničenog eksperimenta, mislim da iskazivanje te spremnosti upućuje na želju da se učestvuje i u građenju stvarnosnih zajednica koje su, tokom vremena, izgubile oblik i smisao. To, dakako, podrazumeava sasvim drugu vrstu „društvene kondicije“, i nije faktor utroška

na neodređen, ali je sam taj uvid dragocen. Mislim da su se, preko ovog našeg iskustva, moglo mnogo ranije detektovati koordinate stanja duha koje se tek poslednjih godina manifestovalo kroz krizu. Kako se ova spremnost može prevesti u okvire svakodnevice – to je pitanje s kojim se sada bore pojedinci i društva širom sveta, u nastojanju da pronađu načine i mehanizme za preuzimanje odgovornosti za vlastite živote.

Gde je za vas granica privatnog i javnog?

- Ako se ovo pitanje odnosi na granicu unutar projekata zajednice na kojima sam radila, onda se ta granica svaki put povlači tokom samog događaja/ predstave. Zapravo, ako je reč o performativnom činu u kojem se nužno barata sopstvenim životom kao izvođačkim materijalom, ne vidi dim toliko razliku između privatnog i javnog, koliko između privatnog i ličnog. Privatno je ono što zanima samo vas i vaše bližnje. Lično je ono što postaje relevantno za sve, što zadobjija univerzalnu dimenziju. Razlika je u pristupu materijalu i u onome što nazivam „energijom namere“. Ista priča može biti ispričana sasvim privatno i sasvim lično; ono što ih razlikuje je osvešćivanje konteksta. Razlika se takođe može uočiti u relevantnosti pitanja da li je ponuđeni materijal istinit ili je izmišljen. Privatni pristup performera, u percepciji publike, ističe ovu dilemu u prvi plan, do stadijuma nelagode; lični pristup ovo pitanje učini nevažnim. Drugim rečima, ukoliko performativni iskorak prema publici proizvede empatijsku i identifikacijsku reakciju, onda je „poreklo“ iskoraka irelevantno. Zanimljivo je da gotovo istu tehniku kao i osvešćeni performer primenjuje i vrhunski glumac, koji određeni lik sa zadatim tekstrom oblikuje kroz vatri sopstvenog iskustva i prožima ga svojom biografijom – onom proživljenom ili onom alternativnom, iz prostranstva neodživljenih, a mogućih života. I bez obzira na to što ima fiksiran tekst, mizanscen i dramaturgiju lika, on/a ga svaki put evocira iz nulte tačke, s napetošću prvi put doživljenog, što proizvodi suštinsku razliku u doživljaju gledaoca.

Bacači sjenki od samog početka rade na istraživanju tog graničnog polja. To je jedna od konstanti BS, kao i primenjivanje različitih metoda izmeštanja pogleda. Ako bi moglo da se govori o nekoj evoluciji, onda mislim da se ona odvijala na liniji nevidljivo-vidljivo. Ako je prvi projekt BS, „Shadow Casters“ – poetsko-detektivska solipsističko putovanje po gradu vođeno zahtevom za donošenjem odluke putnika/ posetioca na svakom njegovom koraku – bilo utkano u tkivo grada i gotovo nerazaznljivo za one koji su izvan događaja, onda su poslednji projekti BS iz *Trilogije o zajedništvu* vidljivi na prepoznatljiv način, u mediju i prostoru. No, ta vidljivost koja sugeriše da je reč o pozorišnoj predstavi s profesionalnim glumcima, možda je mnogo suptilnija krinka od one iz Shadow Castersa, jer skriva događaj vođen parametrima koje određuje publiku, a teke donekle izvođači, i tako omogućava doživljaj koji je, s početne pozicije gledaoca spremnog za pozorišnu predstavu, isto tako nevidljiv, kao i ono putovanje qradom iz Shadow Castersa.

Da li se, na osnovu recentne umetničke produkcije u zemljama u regionu, može oceniti stanje svesti umetnika o potrebi da se jasno odrede prema stvarnosti koja je sve ne-povoljnija? Šta bi bila prevashodna uloga umetnika danas, u vreme krize koja očigledno nije samo finansijska?

K. P.: Umetničku produkciju u bivšoj Jugoslaviji pratim više na nivoj informacije, tako da nemam detaljni uvid u njene odrednice

i ne mogu dati neku sistematicnu analizu. Utisak je, svakako, da postoji svest o nužnosti bavljenja stvarnošću na angažovan i kritički način. Nisam sigurna da li je razlog tome sinhronizovana odluka individualnih umetnika ili diktat kustoskih afiniteta. Bilo kako bilo, angažovanost jeste danas određeni trend. A kao i svaki trend, nosi sa sobom opasnosti. Pre svega, opasnost od gubljenja autentičnog motiva za bavljenje određenom temom ili problemom, bilo zbog zadovoljavanja kustoskih zahteva, bilo zbog upadanja u zamku samodovoljnosti i samozadovoljstva. Po mom mišljenju, osnovno je pitanje s kim i šta komunicira određeno umetničko delo – dakle, opet i iznova kontekst. Razliku u aktuelnosti i relevantnosti odnosa prema kontekstu uočavam i na nivou različitih medija. Dok je pozorište, uprkos jedinstvenom medijskom svojstvu direktnog komuniciranja s publikom, u tom pogledu dugo kaskalo za vizuelnim umetnostima i intermedijom, mislim da je, poslednjih par godina, zahvaljujući pojavi mladih stvaralaca – i to, pre svega, u Srbiji, Hrvatskoj i Bosni – uhvatilo korak s vremenom i progovorilo o bitnim stvarima.

Kada je reč o ulozi umetnika danas i ovde, mogu jedino da govorim o sopstvenom uverenju, i to ne samo zato što ne želim da uzmem sebi pravo da dociram i određujem, nego i zato što mislim da vreme toliko jasno govori o tome šta treba da se radi, da to može da čuje svako ko ima svest i osećaj odgovornosti. Trebalo bi da umetnici pogotovo imaju izoštren sluh za to, jer imaju privilegiju da se bave pozivom u kojem promišljaju svet i prevode svoja promišljanja u medije za komunikaciju s drugima. Ja se, čini mi se, najviše bavim postavljanjem pitanja koja su neka vrsta mamca za mogućnost njihove transcendencije. Mislim da smo zagušeni dijagnostikom stanja na svim nivoima, pa i u umetnosti, i da nam nedostaje izmeštanje pogleda koje bi otvorilo mogućnosti drugačijih koraka od onih koje dobro poznajemo i koji uvek dovode do istih rezultata. Moje vreme uloženo u to promišljanje i izmeštanje nastojim da pretvorim u komunikabilnu formu koja može otvoriti te iste mogućnosti onima koji to vreme nemaju. Mislim da je to *fair trade* – da upotrebim izraz iz nove ekonomije – koji čak ima sinergijski potencijal: dakle, potencijal za stvaranje viška vrednosti koja, razume se, nije materijalna, ali je unosna ljudska investicija. Korisnost je, doduše, sumnjava kategorija kada je umetnost u pitanju, ali mislim da je ova vrsta duhovne korisnosti nužni deo smisla bavljenja umetnošću. Ta se korisnost rađa samo pod jednim uslovom – da imate istinski poriv i želju da se bavite umetnošću. Da parafraziram Jonasa Mekasa iz njegovog manifesta protiv stogodišnjice filma, „Istorija umetnosti je nevidljiva istorija, istorija prijatelja koji se okupljaju i rade ono što vole.“

Sarađivali ste s pozorištima i drugim institucijama kulture u zemljama širom bivše Jugoslavije, koje su u različitim fazama demokratizacije i evropske integracije. Koje su osnovne razlike među scenama danas i mogu li se uopšte porebiti?

K. P.: Moram da se osvrnem na izraze „demokratizacija“ i „evropska integracija“. Mislim da su društva bivše Jugoslavije sada dalje od bilo kakve demokratizacije nego što su to bila pre dvadesetak godina. „Vladavina naroda“ je, pre nego što je uopšte osvećena kao oblik upravljanja društvom, u ovim krajevima pervertirana i degradirana na svim nivoima, tako da o demokratizaciji, nažalost, možemo da govorimo jedino s gorkim i sarkastičnim prizvukom. Slično je i sa evropskom integracijom, u suštini, jednim jednosmernim procesom sada dovedenim u pitanje i krizom unutar EU.

Razlike u stepenima nedostizanja demokratije između tih društava ipak postoje – recimo, u Srbiji su pojmovi i praksa levice, socijalizma i komunizma fatalno kontaminirani njihovom zloupotrebotom od klike Milošević–Marković, te je mnogo verovatnije da će danas u Srbiji jedan mladi čovek biti klerofašista nego levičar. To nije slučaj u Hrvatskoj, gde je Tuđmanova vladavina neupitno bila pod nacionalističkim barjakom, i logično je proizvela revitalizaciju levih ideja, makar na nivou civilnog društva i dela intelektualne i umetničke scene. U Bosni rat nije nikad završen (što smatram da može da se kaže i za Srbiju i Hrvatsku) i pravo je čudo da država još uspeva bilo kako da funkcioniše, s obzirom na to da je njeno konstituisanje na osnovama Dejtonskog sporazuma ravno projektu dr Franko-štajna. Među mladima, pre svega iz urbanih sredina, postoji jaka potreba za emancipacijom prakse suživota i uspostavljanjem elementarnih uslova za civilno društvo, ali su dominantni mehanizmi moći i dalje podmazivani nacionalizmom i verskom i etničkom isključivošću. Slovenija, donedavno prividno pošteđena većine pogubnih društvenih i ekonomskih (ako već ne političkih) tendencija prisutnih u drugim državama i prividno sigurno usidrena u EU luku, sa zavidnom umetničkom produkcijom, pogotovo u izvođačkom segmentu, prolazi kroz duboku društvenu i ekonomsku krizu kao posledicu tih privida iza kojih su se odvijali isti procesi kao u svim državama bivše Jugoslavije: pljačkanje društvenih i prirodnih resursa, instrumentalizovana privatizacija, tranzicija koja se stopila sa ustoličenjem brutalnog oblika neoliberalnog kapitalizma. U Makedoniji i na Kosovu, koliko znam, bore se s elementarnim problemima

Fotografija: Vanja Žankو

održavanja i institucija i nezavisne scene živeći pri tom neku poziciju društvene stvarnosti. Situaciju u Crnoj Gori najmanje poznajem, tako da ne mogu dati ni tu kratku konstataciju, ali verujem da ne može biti drastično drugačija od ostalih.

Govorim o političko-društvenim situacijama ovih društava, jer one temeljno i suštinski određuju prirodu i funkcionišanje kulturne scene i umetničke produkcije – i institucionalne i nezavisne. U Bosni i Hercegovini i Srbiji svedoci smo raspada institucionalne infrastrukture u kulturi jer su, u prethodnim decenijama, država i lokalne uprave, njeni hranitelji, propustili da definišu viziju i strategiju reforme javnih institucija u kulturi, i sada nemaju šta drugo nego da opslužuju stanje agonije i posežu za ishitrenim odlukama. U Sloveniji su na snazi drastična rezanja budžeta, gde je naravno prva na udaru nezavisna scena, ali su i institucije sada u ozbiljno ugroženom položaju. U Hrvatskoj, međutim, uprkos osetno lošijem finansijskom stanju i latentnom problemu nesrazmernog budžeta za institucionalnu i nezavisnu scenu, još uvek postoji određena stabilnost oba sektora, mada je svima jasno da su reforme neminovne.

Dosta ste radili i van teritorije bivše SFRJ. Kako biste uporedili scene u bivšoj Jugoslaviji kao relativno slične, nasuprot scena u Evropi?

K. P.: I ovo je ogromna tema, ali ču nastojati da budem končna i osvrnuću se samo na pitanje egzistencije. Pre četiri godine moj bi odgovor verovatno bio bitno drugačiji. Odavno me je fasciniralo

do koje mere naši umetnici, pogotovo oni pozorišni, nisu svesni sopstvene uljuljanosti u egzistencijalnu sigurnost sistema stalnog zaposleњa i plata. S druge strane, slobodnjački status, ma koliko podrazumeva egzistencijalnu nestabilnost, ukoliko je regulisan preko stručnih udruženja, kod nas donosi socijalne i zdravstvene beneficije koje su nezamislive za umetnike na Zapadu. No, ekonomski, politička i društvena kriza dovele su do tektonskih poremećaja koji se, za sada, manifestuju drastičnim budžetskim smanjenjima. Eklatantan primer je Holandija, do pre koju godinu zemlja-uzor po mnogo čemu, pa i po svojoj prosvetljenoj kulturnoj politici, koja je, zahvaljujući sprezi svetske krize i ekstremne desnice na vlasti, doživela tešku programsku redukciju, pa i zatvaranje nekih od temeljnih kulturnih

institucija, kao što je, recimo, Holandski pozorišni institut, čiji se fantastični arhiv – biblioteka, fonoteka i videoteka – jedan od najobimnijih u Evropi, bukvalno našao na ulici. Zašto pismo se onda mi čudili isključenju struje nekim pozorištima ili nedodeljivanju programskih sredstava nekim kulturnim institucijama? Žalosno je zaključiti, dakle, da smo trenutno po stepenu realne i potencijalne ugroženosti svi na sličnim granama.

Kako vidite evropsku kulturnu politiku i šta se može očekivati od novog programa „Kreativna Evropa”, koji će zamjeniti „Kulturu 2007–2013“?

K. P.: Nisam došla ni do kakvog detaljnijeg dokumenta o programu Kreativna Evropa, sem onoga što je opisano na internet stranicama Evropske komisije. Moram reći da me obuzima strepnja kada pročitam prvu rečenicu obrazloženja programa koja glasi: „Evropa treba da više investira u svoje kulturne i kreativne sektore zato što oni značajno doprinose ekonomskom rastu, zaposlenju, inovacijama i društvenoj koheziji.“ To zvuči kao manifest kreativnih industrija, sektora koji već ionako ozbiljno podriva percepciju kulture i umetnosti kao generatora nematerijalnih vrednosti koji stoga zahteva državnu potporu bez očekivanog profita.

Ako se od kulture i umetnosti očekuje da značajno doprinose ekonomskom rastu, onda smo izašli iz domena u kojima se one odvajaju da nalaze. U tom tonu

Fotografija: Damir Žižić

je, u psihološkom pogledu, teško istražati u nestabilnoj i aritmičnoj egzistenciji, nezavisnost donosi toliko dobrobiti da one ipak uvek prevagnu. No, sasvim razumem poteškoće dugoročnijeg nošenja s tom pozicijom, jer o njoj nismo dobili nikakve podatke u našem obrazovanju. Naučeni smo da, završivši školu i izašavši iz obrazovnog sistema, treba da uđemo u sistem profesije. Naš obrazovni sistem se zasniva na principima reprodukcije i poslušnosti, i ako čovek ne dobije neke druge podatke unutar svoje porodice, on će nastojati na sve načine da ostane u sistemu, jer je sve drugo nepoznato, a to će reći, zastrašujuće.

No, biti nezavisan u području kulture i umetnosti ne znači biti van sistema – ako ništa drugo, finansiranje nezavisne produkcije jeste i moralo bi biti velikim delom vezano za institucije sistema – već znači biti fluidan u odnosu na njega (i evo nas opet kod fluidnih identiteta). Znači mogućnost kritičkog pogleda i stava, znači mogućnost delovanja s neočekivanim i nepredvidivim pozicijama, a to su sve nužni preduslovi za istraživački rad. Zapravo je nezavisna pozicija za jedno zdravo društvo veoma korisna, jer mu obezbeđuje podatke iz drugih perspektiva. Kad kažem zdravo društvo, mislim na ono čiji sistem obezbeđuje egzistencijalne i socijalne uslove i osnovna ljudska prava svojim članovima, koji zauzvrat privilegiju dostojnjog života shvataju kao odgovornost za zdravlje tog istog sistema. U rastuće disfunkcionalnim društвima nezavisnost je trn u oku, jer sistem ne osigurava te uslove i prava – naprotiv, stalno ih dovodi u pitanje. Stoga ne može biti u miroljubivoj koegzistenciji s kritičkim i polemičkim elementima.

Projekti na kojima ste radili podrazumevaju saradnju kako sa oficijelnim institucijama, tako i sa nezavisnim sektorom. Kakva su iskustva/razlike u takvim saradnjama?

Institucije i sektori su ljudi, i sve počinje i završava se s tom činjenicom.

I za jedan i za drugi sektor važi isti kriterijum operativnosti, a to je profesionalnost. Nažalost, ona se u oba sektora mnogo ređe sреće nego neprofessionalnost. Ključno je pitanje motivacije i znanja. Ma koliko zvučalo nelogično, iz mog iskustva ova dva preduslova nisu ni u kakvoj direktnoj vezi s finansijskim aspektom i idejom da veličina budžeta utiče na kvalitet operativnosti. Novac nije presudan za pronalaženje motiva i za sticanje znanja, i zato njegovo pomanjkanje ne treba da bude prepreka za uspostavljanje solidnih profesionalnih temelja neke organizacije.

Kod zvaničnih institucija može se javiti dodatni problem, a to su glomaznost i inertnost mehanizama odlučivanja i delovanja. U nezavisnom sektoru, pak, nepostojanje jasne slike o tome kako treba strukturirati organizacijsko ustrojstvo može dovesti do stihiskog funkcionisanja. Ipak, mislim da je ovo poslednje mahom stvar prošlosti i da su se u poslednjoj deceniji u nezavisnom sektoru dogodile značajne promene koje su dovele do toga da se u njemu sada nalazi više profesionalaca osposobljenih za delovanje u kulturi i umetnosti nego u državnim institucijama. To važi za sve države bivše Jugoslavije.

No, najveći problem nezavisnih je i dalje u potkapacitiranosti, što opet, na prvi pogled, deluje kao problem finansijske prirode, a zapravo je i dalje pitanje motivacije za rad u neprofitnom kulturnom sektoru. To se pogotovo odnosi na profil producenata, organizatora, menadžera u kulturi. Na Zapadu su ljudi spremni da volontiraju ili dobijaju simbolične honorare za posao za koji su visoko motivirani – a to su obično poslovi u domenu kulture i umetnosti – i da paralelno obezbeđuju sebi egzistenciju nekim drugim poslom. U ovim krajevima, u kojima postoje visoke škole za produkciju i kulturni menadžment – svake godine se na tržištu rada pojavljuju-

je čitav uvodni tekst o programu, bez vizije i ispunjen floskulama. No, želim da budem optimista i nadam se da će se do početka njegove implementacije retorička bitno promeniti – jer ipak je do tada ostalo još godinu dana – i da će program biti profiliran tako da korespondira duhu i zahtevima vremena. I nadam se da će oni u čijim je rukama oblikovanje ovog programa – ali i svih praktičari u kulturi i umetnosti – pročitati knjigu Dragana Klaica *Promena scene: nekomercijalno pozorište između demokratije i tržišta*, nedavno posthumno objavljenu u Engleskoj, jer nudi oblike inovativnih i kreativnih strategija i rešenja sadašnjih problema, ne samo u pozorištu nego uopšte u sektoru kulture i umetnosti.

NEZAVISNOST KAO IZBOR

Vaša pozicija u kulturnom sistemu je nezavisna. Da li je nezavisnost izbor ili stigma?

K. P.: Za mene je, izvan svake sumnje, izbor. Iako

je, u psihološkom pogledu, teško istražati u nestabilnoj i aritmičnoj egzistenciji, nezavisnost donosi toliko dobrobiti da one ipak uvek prevagnu. No, sasvim razumem poteškoće dugoročnijeg nošenja s tom pozicijom, jer o njoj nismo dobili nikakve podatke u našem obrazovanju. Naučeni smo da, završivši školu i izašavši iz obrazovnog sistema, treba da uđemo u sistem profesije. Naš obrazovni sistem se zasniva na principima reprodukcije i poslušnosti, i ako čovek ne dobije neke druge podatke unutar svoje porodice, on će nastojati na sve načine da ostane u sistemu, jer je sve drugo nepoznato, a to će reći, zastrašujuće.

No, biti nezavisan u području kulture i umetnosti ne znači biti van sistema – ako ništa drugo, finansiranje nezavisne produkcije jeste i moralo bi biti velikim delom vezano za institucije sistema – već znači biti fluidan u odnosu na njega (i evo nas opet kod fluidnih identiteta). Znači mogućnost kritičkog pogleda i stava, znači mogućnost delovanja s neočekivanim i nepredvidivim pozicijama, a to su sve nužni preduslovi za istraživački rad. Zapravo je nezavisna pozicija za jedno zdravo društvo veoma korisna, jer mu obezbeđuje podatke iz drugih perspektiva. Kad kažem zdravo društvo, mislim na ono čiji sistem obezbeđuje egzistencijalne i socijalne uslove i osnovna ljudska prava svojim članovima, koji zauzvrat privilegiju dostojnjog života shvataju kao odgovornost za zdravlje tog istog sistema. U rastuće disfunkcionalnim društвima nezavisnost je trn u oku, jer sistem ne osigurava te uslove i prava – naprotiv, stalno ih dovodi u pitanje. Stoga ne može biti u miroljubivoj koegzistenciji s kritičkim i polemičkim elementima.

Projekti na kojima ste radili podrazumevaju saradnju kako sa oficijelnim institucijama, tako i sa nezavisnim sektorom. Kakva su iskustva/razlike u takvim saradnjama?

Institucije i sektori su ljudi, i sve počinje i završava se s tom činjenicom.

je određeni broj stručno osposobljenih mladih ljudi za te poslove – mnogo je teže naći kvalitetne saradnike tog profila nego u zemljama bez takvih škola. Umetnici su još uvek mahom osuđeni da se sami bave svim aspektima vođenja organizacije i/ili produkcije i time umanjuju vreme i energiju uloženu u kreativni deo posla.

Da li je udruživanje „nezavisnih“ korisno? Ako jeste, šta su za vas zajednički ciljevi?

K. P.: Udruživanje nezavisnih ne samo da je korisno – ono je nužno. Praksa poslednjih decenija jasno pokazuje kakvi su učinci sistematskog rada kulturnih platformi i mreža, a kakvi oni gde platforme i mreže ne postoje. U Hrvatskoj je situacija u nezavisnom sektoru neuporedivo bolja samo zato što se već više od deset godina radilo na osnaživanju zajedničkog delovanja.

- No, izgleda da je najteže osvetiti činjenicu da su zajednički interesi iznad pojedinačnih i da za profesionalno udruživanje nije potrebno da smo prijatelji ili da delimo iste estetske, poetičke ili čak političke poglede na svet i umetnost, nego da smo na istom frontu delovanja i da shvatamo da samo zajedničkim radom možemo da obezbedimo vitalitet i rast scene, što će reći, svakoga od nas. Kakva je specifika tih ciljeva, mislim da nije toliko ni bitno i razlikuje se od jedne do druge društvene situacije. No, suštinski je važno odreći se profesionalnog egoizma i investirati se u zajedničko pregnuće za dobrobit svih.

Slovenija je najbolji primer zakasnelog buđenja svesti o udruživanju, koje je moglo i moralo da se dogodi još devedesetih, kada je slovenačka nezavisna kulturna i umetnička produkcija bila nedostužni uzor ostalim zemljama bivše Jugoslavije, a i perjanica same slovenačke kulture u svetu. No, uprkos pokušajima i nastojanjima da se oformi zajednička platforma i uspostavi konstruktivni dijalog sa vlastima koji bi imao za cilj uspostavljanje kriterijuma za nezavisnu scenu i stabilnije pozicioniranje tog sektora, preovladali su kratkoročni i kratkovidni pojedinačni interesi. Propuštanje te prilike je, po mom mišljenju, presudno koštalo nezavisnu slovenačku scenu, jer se nije na vreme uspostavila kao ravnopravni partner i sagogovnik vladajućim strukturama i time je izgubila mogućnost političkog uticaja. Asocijacija danas nastoji da premesti taj propust, ali je zadatak preveliki u odnosu na nove koordinate u kojima se danas nalazimo. U Srbiji je, bez obzira na težinu situacije, neobično važno i dragoceno da su naporci za osnivanje Asocijациje NKSS urodili plodom. Jer, svaka druga opcija je neminovno osuđena na gubitak.

Kako vidite ulogu nezavisnih scena u regionu u odnosu na obim i kvalitet produkcije? Šta mislite o potencijalu nezavisnih scena kulture u regionu da utiču na kulturne politike?

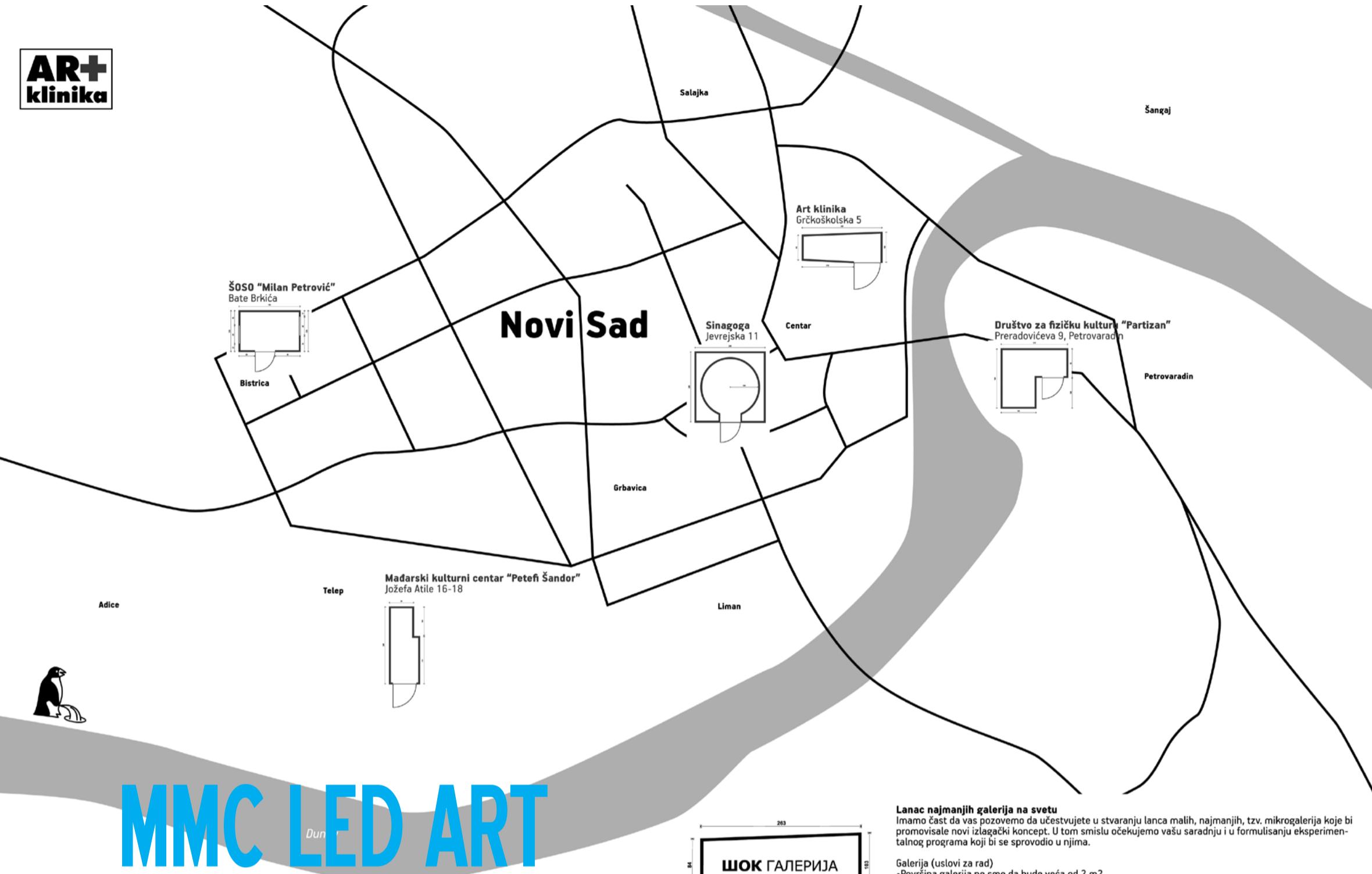
K. P.: Nastaviću odgovor na prethodno pitanje i reći da, opet, treba samo pogledati primer Hrvatske i izmeriti put koji je pređen od početka veka do danas. Akteri nezavisne scene uspeli su da, kroz različite platforme i sistematsko zagovaranje, značajno utiču na kulturnu politiku države, bez obzira na političku opciju koja je bila ili jeste na vlasti. Savez udruženja Klubtura uspostavio je nove kriterijume saradnje i umrežanja NVO-a u kulturi i umetnosti, ne samo za Hrvatsku nego i za sve druge države bivše Jugoslavije. Najnoviji rezultat delovanja aktera nezavisne scene jeste novoosnovana fondacija Kultura nova, prva te vrste na ovim prostorima, sa programom finansiranja isključivo organizacija civilnog društva u kulturi i umetnosti, i to u onim segmentima koji su zapostavljeni od svih drugih, domaćih i stranih, programa finansiranja. Glavna sredstava Fondacije dolazi iz dela profitne Hrvatske lutrije, što je uobičajeni izvor finansiranja takvog tipa fondacija. Ne vidim zašto to ne bi bilo moguće i u Srbiji, kao i u drugim državama bivše Jugoslavije. Taj novac postoji i kriza ga nije ni na koji način umanjila, samo je potrebno pokrenuti dugoročnu kampanju zagovaranja unutar vladajućih struktura, koja će osvestiti ovakvu mogućnost.

Da li vidite neke aktere na kulturnim scenama u regionu koji bi mogli doprineti promenama i novom razvoju događaja?

K. P.: Mislim da su upravo platforme i mreže te koje dokazuju da se samo takvim oblicima delovanja može dogoditi promena. Osnuvanje prve regionalne platforme Kooperativa, otvorice, nadam se, nove mogućnosti i smernice za nezavisnu scenu, ali o tome je sada preuranjeno govoriti.

Šta bi bila preporuka za nezavisnu scenu u Srbiji?

K. P.: Izvršiti uticaj i time menjati stanje stvari i te kako je moguće, čak i u okolnostima tako nepovoljnim kako sam ih opisala u većini prethodnih odgovora. Potrebna je upornost, konstantno podsećanje na zajedničke ciljeve i svest o kvalitetu i snazi nezavisne produkcije koja je, sem izuzetaka, u Srbiji sve superiornija u odnosu na institucionalnu produkciju. ■

MMC LED ART

Art klinika

www.artklinika.rs

Art klinika je osnovana 2002. godine kao poslednji projekat grupe „LEDart“. LED art je neformalna grupa koja je tokom devedesetih okupljala umetnike i intelektualce u zajedničkom neprihvatanju postojećeg stanja i svojim je kritičkim i subverzivnim akcijama proratila traumatično događanje na tadašnjoj jugoslovenskoj i srpskoj društvenoj i političkoj sceni.

Nakon 2002, saobrazno promjenjenim okolnostima, LED art menja način postojanja i rada, legalizuje se i osniva MMC LEDART koji otvara Art kliniku, kao neku vrstu institucionalnog oblika rada koji i dalje nastoji da sačuva kritički i subverzivni potencijal.

Delatnost Art klinike zasnovana je na utopiskoj ideji da umetnost može da leči i menja svet, a kao odgovor na bolesno društvo u kome živimo. Stoga je njenja misija EST-ETIČKA (etička pre estetike). Umetnički čin kritički otvara polje ideološkog, političkog i socijalnog i stoga je transgresivan i subverzivan u odnosu na vladajuće hijerarhije moći u umetnosti, kulturi i društvu kao celini.

Projekat Art klinika sprovodi se kao multimedijalni proces na dva nivoa: kao redovna programska aktivnost (izložbe u ŠOK galeriji, večernji akt, kinoklinika, predavanja, radionice i tribine) i kroz projekte koji mogu biti dugoročni ili ad hoc izazvani događanjima na kulturnoj, političkoj ili umetničkoj sceni.

Od osnivanja Art klinika svake godine sprovodi projekt Perspektive, projekt podrške i javne afirmacije svršenih studenata likovnih akademija u Novom Sadu i Beogradu organizovanjem grupnih i pojedinačnih izložbi u Novom Sadu, Beogradu i drugim gradovima Srbije

Art klinika nije formalna grupa. Okupljanje se temelji na zajedničkim ciljevima i uzajamnom poverenju njenih saradnika. Njenim radom rukovodi Dežurni tim.

Povodom desetogodišnjice rada Art klinika je 2011. u okviru Veličke proslave izdala Proglas kojim je oglasila vlastitu eutanaziju izazvanu zatećenim stanjem. Kao odgovor na nedostatak: novca, angažmana i interesa u svim segmentima koji bi trebalo da omoguće funkcionisanje jedne umetničke i, šire, kulturne produkcije, započela je novi vid delovanja u javnom prostoru kao kontekstualnom polju umetničkog delovanja

Publici na noge: S programskim geslom „Publici na noge“ i podtekstom „Umetnost pod noge“ Art klinika je izašla iz podrumskog prostora i otvorila novo polje za umetnički rad. Umetnici su izašli na pijacu i postali „pi(lj)ari umetnosti“. Ovim gestom Art klinika ironizuje robni karakter kulture i umetnosti u današnjem svetu; s druge strane resemantizuje ga u lokalnom kontekstu kao traganje za tržištem umetnosti i njenim mestom u društvu.

U 2012. godini Art klinika pod sloganima „Publici na noge“ i „Na istom zadatku“ nastavlja rad na širenju i pristupačnosti „umetnosti“ van institucija i klasičnih izlagачkih prostora. Izašla je iz podruma i započela istraživanje i osvajanje oboda gradske „kulturne scene“.

Šok alijansa realizuje ideju saradnje zasnovane na specifičnom konceptu u prezentovanju dela savremene umetnosti koji je formulisala ŠOK galerija. ŠOK galerija radi u okviru Art klinike od njenog osnivanja kao konstitutivni deo utopističkog koncepta da umetnost leči i menja svet. To je najmanja galerija na Balkanu, površine 2 m², galerija predviđena za jednog posetioca. Stvaranje lanca malih tzv. mikrogalerija promoviše novi izlagачki koncept i novi oblik saradnje. Na četiri lokacije otvorena su gradilišta. I Art klinika je kao investitor i izvođač radova započela izgradnju četiri nove galerije. U Novom Sadu je uspostavljena saradnja sa Sportskim društvom „Partizan“ (Sokolski dom), Mađarskim kulturnim i umetničkim društvom „Peteši Šandor“, Jevrejskom opštinom i ŠOSO Milan Petrović. Šok galerije će biti izgrađene

u Petrovaradinu, na Telepu, na Novom naselju i u Sinagogi. Na ovaj način obogaćuje se gradski izlagачki prostor, savremene umetničke prakse postaju vidljivije i dostupnije građanima i izvan strogo profesionalne scene i istovremeno doprinose aktiviranju i prekontekstuiranju postojećih javnih prostora. Niz akcija tokom kojih bi se upriličile izložbe dokumentovaće trenutnu umetničku scenu i tematizovati sam prostor i njegovu kulturnu istoriju kao saučesnika umetničkih akcija i intervencija.

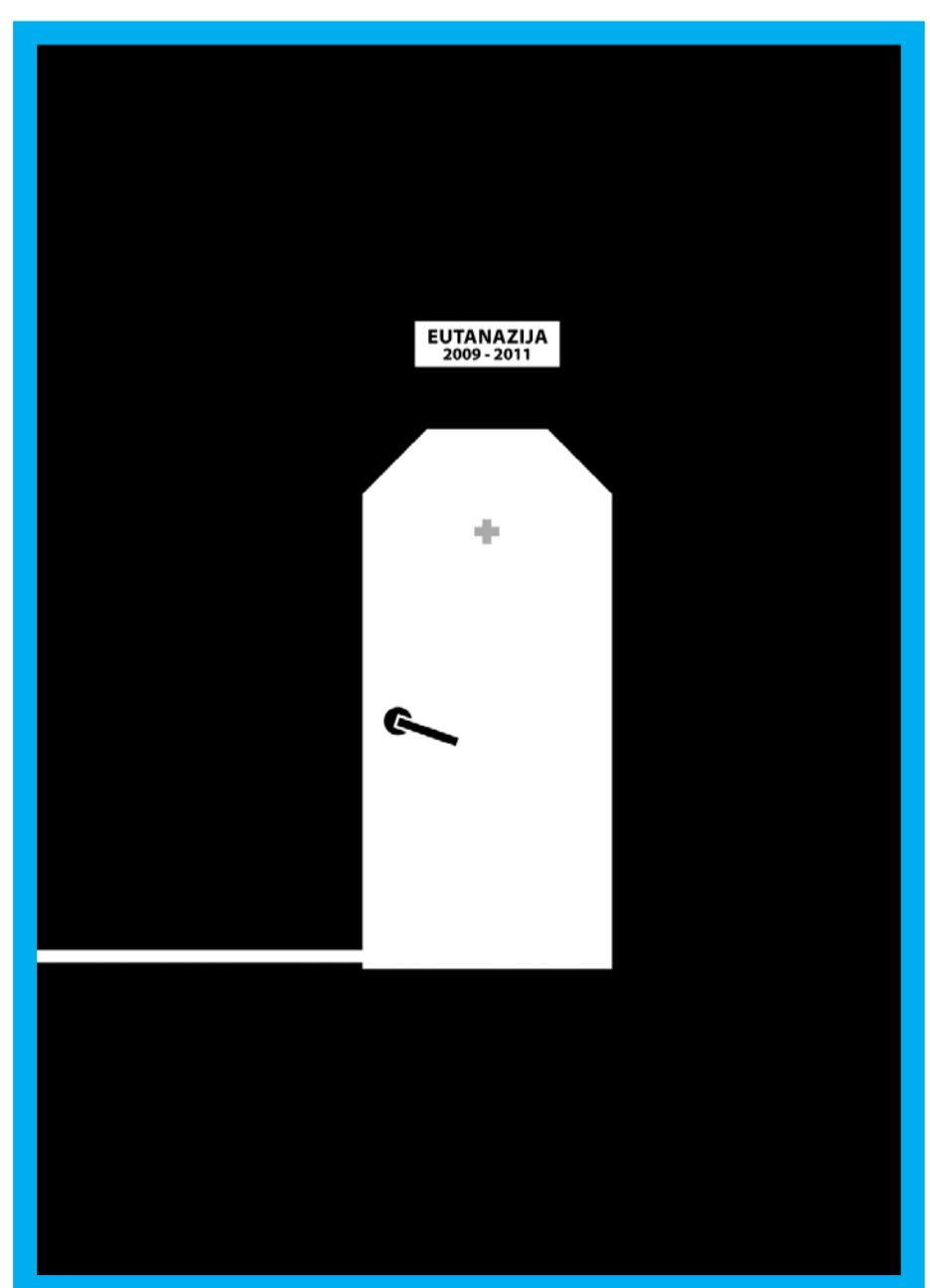
Lanac najmanjih galerija na svetu

Imamo čast da vas pozovemo da učestvujete u stvaranju lanca malih, najmanjih, tzv. mikrogalerija koje bi promovisale novi izlagачki koncept. U tom smislu očekujemo vašu saradnju i u formulisanju eksperimentalnog programa koji bi se sprovodio u njima.

Galerija (uslovi za rad)

- Površina galerija ne sme da bude veća od 2 m².
- Galerija treba da ima svoj naziv, vlastitu izlagачku politiku i umetničkog direktora koji definiše karakter galerije i njen program.
- Galerija mora da bude opremljena kvalitetnom rasvetom, tehničkom opremom koja omogućava realizaciju digitalnih ili audio-vizuelnih projekata i kameralama za praćenje i prenos izložbenе postavke ili akcija koje se odvijaju u galeriji u spoljni svet.
- Galerija mora da bude organizaciono i finansijski sposobna da realizuje dve izložbe godišnje i da učestvuje u troškovima gostovanja u drugim galerijama ili primanja drugih izložbi u svom prostoru.

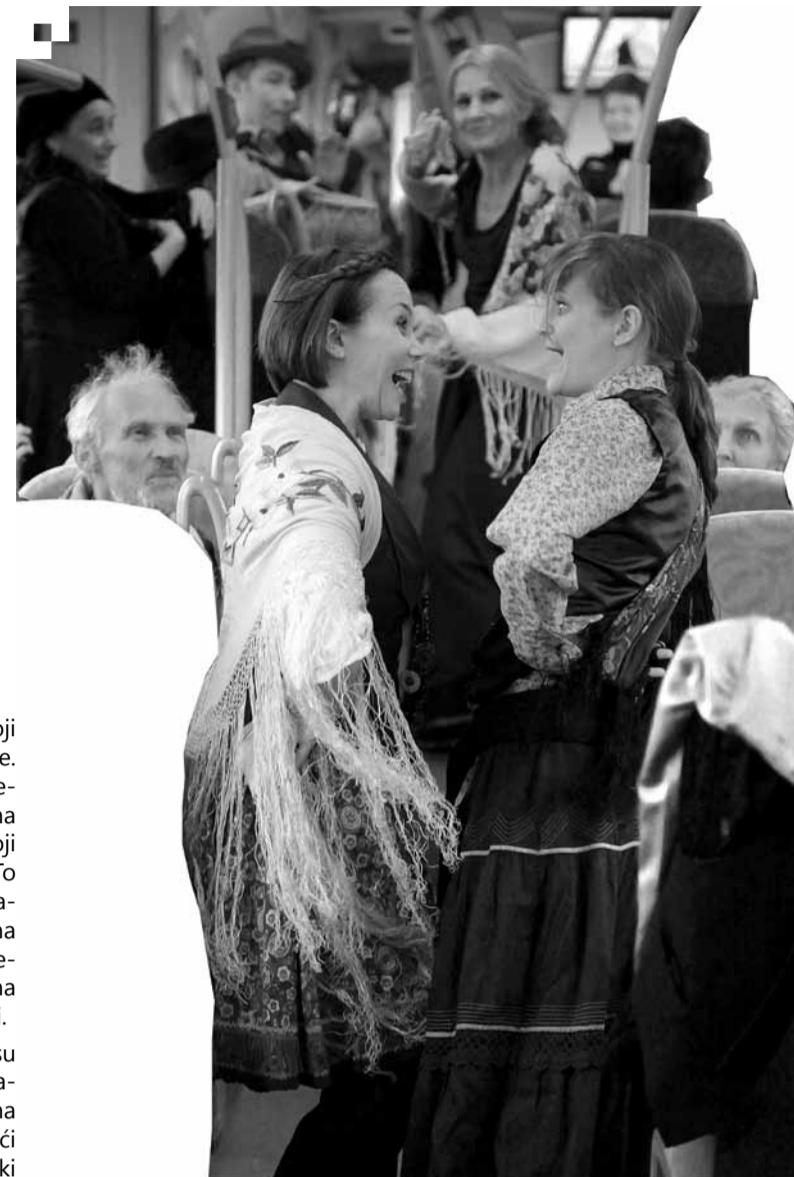
Inicijalna novosadska galerija zove se Šok galerija.

DAH Teatar

DAH Teatar – Centar za pozorišna istraživanja, jedina profesionalna, eksperimentalna pozorišna trupa, koja već dvadeset godina traje i stvara internacionalno, i u Srbiji. Najvažniji projekti centra su: NeVidljivi grad, Festival Prenošenje plamena, Prelazeći liniju, Osnivačnje mlađih žena za praćenje vladinih politika u oblasti rodne ravnopravnosti i Umrežavanje sećanja.

www.dahteatarcentar.com

Fotografija: Dorjan Milovanović

Ne/vidljivi grad (In/Visible City)

DAH Teatar Centar za pozorišna istraživanja, u saradnji sa Teatrom OM (Danska), organizacijom ArtMedia (Makedonija), Prodigal Teatrom (Velika Britanija) i asocijacijom Voix Polyphoniques (Francuska).

Od maja 2011. do avgusta 2012. godine u Beogradu (Srbija), Skoplju (Makedonija), Brajtonu (Velika Britanija) i Rinkjobingu (Danska). www.in-visible-city.com

Prepun autobus 26. Ljudi se guraju, odjednom se čuje zvuk gonga i pitanje: „Da li ste znali da se prvi budistički hram u Evropi nalazio u Beogradu?“. Ljudi se smeškaju, zgledaju se začuđeno. Kvizi pitanja se nastavljaju, zatim se čuje muzika i slovački jezik, to se pretapa u pesmu Monija de Bulija... „Hodi, o hodi sa mnom na daleki put...“ Tri plesačice obučene u mađarsku nošnju počinju da igraju čardaš, na muziku kompozitora Montija koju uživo sviraju tri muzičara, veštospesavajući da ne izgube takt i korak dok autobus koci, ulazi u krivine i ubrzava prolazeći pored Kalenić pijace. „Ljudsko dostojanstvo je neprikosnoveno...“, desetoro performera počinju da izgovaraju Deklaraciju ljudskih prava na srpskom, engleskom, francuskom, nemačkom, slovačkom, romskom, španskom, grčkom, ruskom i italijanskom jeziku, krećući se kroz autobus koji upravo staje na stanici blizu Doma Narodne skupštine. Ubrzo saznajemo, od glumice koja izvodi deo iz *Labudovog jezera*, kao balerina Nina Kirsanova, da je enterijer Doma Narodne skupštine projektovao ruski arhitekt Nikolaj Krasnov, a da je Nina Kirsanova, takođe Ruskinja, svoj život posvetila razvoju srpskog baleta. Čuje se jevrejska molitva, putnicima se dele tradicionalni jevrejski kolačići...

Putnici

ulaze i izlaze, autobus staje na regularnim stanicama. Neki putnici odlučuju da ne izađu na svojoj stanicu i da ostanu da pratе šta se dešava do kraja. Gužva je ogromna, na stanicama ostaju ljudi koji ne uspevaju da uđu u autobus. Neki zaustavljaju taksi i prate autobus sa idejom da pokusaju da uđu na nekoj od sledećih stanica. Neki putnici su vidno dirnuti i izlaze govoreći: „Šta su nam to uradili?“

Šta se događa? DAH Teatar igra predstavu u autobusu u okviru projekta „NeVidljivi grad“ u kome se bavi manjinama i tolerancijom.

Projekat je počeo 2005. godine u Beogradu, podržan kroz mali grant Svetske banke. Inicijalnu ideju rediteljke Jadranke Andelčić razvio je tim DAH Teatra – rediteljka Dijana Milošević, glumice Maja Vujović, Sanja Krsmanović Tasić, Ivana Milenović Popović, glumac i muzičar Jugoslav Hadžić i drugi saradnici.

Svi smo delili istu zabrinutost za naše društvo, koje je usled rata što se dvedesetih godina vodilo na našim prostorima, postalo ksenofobično, nacionalističko i vrlo nasilno prema onima koji su predstavljali DRUGOST. Naša iskustva odrastanja i života u zemljama koja je etnički bila raznovrsna i bogata, gde su se preplitali različiti kulturni uticaji, jezici, običaji i gde se to smatralo bogatstvom, bila su suprotstavljena grubim i netačnim tvrdnjama o etničkoj čistoci srpskog društva od mnogih ekstremno nacionalistički orientisanih pojedinaca, grupa i, nažlost, mnogih ličnosti koje su imale značajan ideo u političkom i kulturnom životu Srbije.

Projekat je nastao iz te potrebe, da se suprotstavimo takvom gledanju na naše sugrađane koji su druge nacionalnosti, ili pripadaju drugim etničkim grupama.

Pored predstave u autobusima, projekat čine i okrugli stolovi na temu manjina i tolerancije, kao i razmene između umetnika

i predstavnika etničkih manjina, koji bi prezentovali nešto iz svoje kulture. Projekat koji je počeo kao pilot projekat, dobivši mala sredstva, naišao je na fantastičan prijem publike i medija koji su „NeVidljivi grad“ učinili vidljivim. To nam je i bio jedan od ciljeva, da ukažemo na nevidljivost naših sugrađana različitog nacionalnog i etničkog porekla, čija je kultura značajno uticala na našu kulturu u najširem smislu te reći.

Predstave u autobusu imale su i subverzivan karakter, jer smo izabrali da govorimo o pozitivnim stranama različitih kultura, na taj način veličajući naše različitosti, a istovremeno, na neki način štiteći se od mogućih ekstremnih reakcija putnika, igrajući u javnom prostoru, gde ne postoji nikakva zaštita, pa čak ni zaštita pozorišne konvencije da se predstava nikad ne prekida.

Autobus na liniji 26 kretao se od početne stанице na Dorćolu, do poslednje stанице u naselju Braće Jerković. Prolazio je kroz centar grada, nastavljao Bulevarom Kralja Aleksandra, skretao kod Kalenić pijace, prolazio pored Marulićeve ulice u kojoj je DAH Teatar, nastavljao kroz Marinkovu baru, pored centralnog groblja i stizao do poslednje stанице. Na taj način spajao je periferiju i centar grada, povezivao bogatije i siromašnije krajeve, susedstva gde su nekada živeli pretežno Jevreji kao što je Dorćol, sa susedstvima gde danas žive pretežno pripadnici romske zajednice kao što je Marinova bara. Scenarij predstave bio je sačinjen od priča, plesova i muzike koji su se odnosili na deo grada kroz koji je u tom trenutku autobus prolazio.

Tako koncipiran projekat nosio je i mnoge izazove. Jedan od izazova koji se ticao dramaturgije bio je kako pokazati činjenicu da u našem gradu žive i naše komšije Albanci, a ne izazavati agresivne reakcije kod pojedinih putnika.

Glumac Jugoslav Hadžić, obučen kao lik iz kulturnog filma *Skupljači perja* Beli Bora, koga je u filmu igrao naš veliki glumac albanskog porekla Bekim Fehmić, govorio je odlomak iz Fehmićeve autobiografije *Blistavo i strašno*, u kome autor predstavlja članove svoje porodice: „Moja najstarija sestra Besa desna je ruka mojih mami. Obožava cveće i uređivanje baštne. Uvek nadje neki novi cvet i sadi ga u leđi pored zidova. Mnogo je lepa. Kosa joj je dugačka, u gustim pletenicama koje dopiru do pojasa, koža joj je sedečasta, kao u majke. Moja druga sestra je Špresa. Imala talasastu kovrdžavu kosu i pegice po nosu i oko njega. Ima bistre, iskričave oči. Uvek peva. Posle Šprese rođen je Baškim, moj najstariji brat. Njegova kosa je gusta, crna, kratko ošišana. Pogled mu je blag i topao. Arsim – Prosvećenje, drugi je moj brat. Nekako mi je on najsimpatičniji. Verovatno zbog male glave i lica na kome uvek lebdi osmeħ, a ne smeje se. Brz je kao lasica. Fatmir – Dobra sreća, treći je moj brat... Ja, Bekim...“ Ova scena je uvek nailazila na tople reakcije putnika i nikada nije izazvala nijedan nacionalistički komentar, a cilj je bio postignut.

Serijski kvizi pitanja koja je glumica Sanja Krsmanović Tasić postavljala putnicima takođe je imala notu subverzivnosti – hteli smo da pokažemo kako neke istorijske ličnosti, za koje većina naših sugrađana misle da su srpskog porekla, u stvari potiču iz drugih etničkih zajednica:

„Sanja: Mali kviz za putnike autobusa! Koje je nacionalnosti bio Nikola Pašić?

Jugoslav: Srpske

Maja: Cincarske

Sanja: Tačno! Iz porodice Paskua. Pitanje: Ko je bio Alkibijad Nušić?

Maja: Branislav Nušić!

Sanja: Tačno! Branislav Nušić je takođe bio cincarskog porekla.“

Druga vrsta izazova bila je tehničke prirode, tj. kako zadržati preciznost i tačnost scena, u autobusu koji se kreće i koji u gustom saobraćaju često iznenada koči ili biva usporen. Svaka scena je bila pažljivo razrađena i imala je preciznu dužinu, ali forma u kojoj su učestvovali i muzičari pomogla je da se održi tok predstave, uprkos mogućim promenama trajanja scena usled okolnosti u saobraćaju, gužve na stanicama ili reakcija putnika.

Svi izvođači morali su da imaju ogromnu koncentraciju i veloma precizan fokus, da budu sposobni da prate strukturu predstave, ali istovremeno i da improvizuju, što zaista nalaže tako blizak kontakt sa publikom i okolnosti igranja predstave u autobusu koji se kreće.

Projekat 2007/2008. dobija podršku Evropske unije i uz pomoć ambasade Kraljevine Holandije i fondacije Pro Helveticu, putuje u pet gradova u Srbiji: Niš, Leskovac, Vranje, Subotici i Indiju. U svakom gradu se kreira originalni scenarij, specifičan za taj grad, dok se osnovna struktura predstave u autobusu zadržava. Međutim, nekoliko scena ostaju iste, tj. ponavljaju se u svakom gradu, a to je rep o stranim rečima u srpskom jeziku, scena u kojoj se govorи Deklaracija ljudskih prava na nekoliko jezika, kao i romska scena, jer one predstavljaju suštinu projekta.

Projekat „NeVidljivi grad“ jedan je od dobitnika Nagrade za društvene integracije ERSTE Fondacije i dat je kao primer jednog od najuspješnijih projekata interkulturnog dijaloga u 2008. godini od Evropskog instituta za komparativna kulturna istraživanja, da bi 2011. godine DAH Teatar Centar za pozorišna istraživanja postao prva organizacija iz Srbije kojoj je Evropska komisija za obrazovanje i kulturu odobrila aplikaciju da bude nosilac i koordinator projekta u sklopu programa EU „Kultura 2007–2013“.

„NeVidljivi grad“ putuje u tri evropske zemlje – Makedoniju, Veliku Britaniju, Dansku i ima jednog pridruženog partnera, organizaciju iz Francuske. Ovoga puta sarađuje se sa tri pozorišne organizacije – ART Media iz Skoplja, Prodigal Teatrom iz Brajtona i Teatrom OM iz Rinkjobinga i u tim gradovima kao i u Beogradu izvode se predstave u gradskim autobusima, a u Rinkjobingu u vozu koji povezuje male gradove u tom delu Danske. Ekipa „NeVidljivog grada“ se umnogostručava i kreiraju se novi scenarij i nove predstave za svaki grad. Nažalost, ni Evropa nije bez ksenofobije, rasizma i nacionalizma, nekada vidnog, nekada skrivenog i ispostavlja se da „NeVidljivi grad“ fantastično komunicira sa putnicima u svim tim raznim zemljama.

Različitost i suživot različitih kultura nije samo prazan koncept moderne Evrope, već je to suština života u Evropi i širom sveta i „NeVidljivim gradom“ želimo da kažemo da toj suštini treba da se vratimo.

„Kafa, abrakadabra, Zenit, utopija, loz, Modesti, sabajle na veresiju, aman zaman, ej bre bre, ortak, šta je bilo, ovo je moja džada, mlečni put, kumova slama, galaksija je kesa, mala prljava smesa, ali naša rakija nostalgija je, dubre komšija, zpia dja, čene fu, zipa, Šami vozi daevu, bilmez u jarugu, šund, turbo blud, ko će kud, svi na žur, satana, don, kser, mega lud, taman zaman, bakar, makar, dakar, đule, đezva, plakar, tebra divi kako rimujem, štimujem, fejkujem, mrzim i hejtujem, čufte, baklave, tulumbje, kafana, šampite, tufahije, iz avlje, na sokak iz kašike, para na paru, bubna na Maru, konak i kazan, gasi cigaru, tarifa, cifra, visoka štikla, kaldrma, priča, javašluk i sića.“

U srpskom jeziku mnogo stranih reči se koristi.

Turcizmi, hungarizmi, latinizmi, germanizimi, zmi, zmi, zmi, zmi...

Kafa, abrakadabra....“

(rep o stranim rečima u srpskom jeziku iz predstave „NeVidljivi grad“ u Beogradu)

Dijana Milošević

Ekspedicija Inex film: uređivanje prostora

MINISTARSTVO PROSTORA

fb: Ministarstvo Prostora
<https://twitter.com/#!/javniprostori>
ministarstvoprostora@gmail.com

Ministarstvo brine o napuštenim prostorima i njihovoj nameni. Svi oni kojima treba prostor za život i rad, mogu od nas dobiti informacije gde ga ima i kako doći do njega. Delokrug rada je od skvotova i urbanih intervencija preko mogućnosti za nova osvajanja. Ministarstvo objavljuje reportaže sa prvih linija borbe za javni prostor kroz svoj otvoreno huškački radio program.

Umetnost u javnom prostoru kao sredstvo za „pravljenje“ mesta – delovanje u napuštenim prostorima

U ovom tekstu trudićemo se da preko dva primera „osvajanja prostora“ u Beogradu u proteklih godinu i po dana, približimo načine delovanja grupe Mikro Art i Ministarstvo prostora, sa ciljem formiranja različitih prostora za nezavisnu kulturu i umetnost, ali i borbu u sferi javnog dobra koja prati taj proces.

Rad grupa Ministarstvo prostora i Mikro Art vodi se sloganom i idejom prava na grad delovanjem u javnom prostoru. Nestažanje javnog prostora i pojava kvazijavnih prostora sa ograničenim pristupom, odvija se uporedo sa agresijom komercijalne kulture i pojavom kulturnog spektakla, a razlog tome je politika razvoja grada vođena logikom tržišta. Upravo zbog tog razloga grupe pokušavaju da kroz različite vidove delovanja skrenu pažnju na problematiku koje smo svi svedoci.

Najpre bi bilo potrebno definisati sam koncept prava na grad, kako bi se primeri koji će se u tekstu predstaviti postali jasniji. Ideja koju je koncipirao i zastupao francuski sociolog Anri Lefevr (Henri Lefebvre), ideja o „pravu na grad“ upravo podrazumeva pravo svakog građanina na gradske resurse i pravo na učešće u životu zajednice (Lefevr, 2008). U eri neoliberalnog kapitalizma, koji profit i tržište postavlja iznad svega, pravo na grad pokušava se ustanoviti kao jedno od osnovnih ljudskih prava. Po Harviju (Harvey, 2008), pravo na grad jeste aktivno učešće građana u oblikovanju grada s ciljem da ga učine drugačijim, oblikuju više u skladu sa svojim željama i potrebama i na taj način stvore novo urbano zajedničko dobro. Vođeni tom idejom pojavljuju se primeri aktivizma, uglavnom na mikroplanu, koji reaguju na oduzimanje i ugrožavanje javnog prostora.

U daljem tekstu biće predstavljena dva ostvarena primera osvajanja prostora, jedan kroz institucionalno delovanje, a drugi kroz gerilsku akciju više inicijativa. Analiza ova dva projekta potvrđuje činjenicu da su pregorovi sa lokalnim vlastima dug i komplikovan put za ostvarivanje ciljeva, jer su institucije i lokalne vlasti često zatvorene za pregorove, nedovoljno informisane i spore u donošenju odluka, a neretko i pune predrasuda kada su ovakve inicijative u pitanju. Nije namera promovisati gerilski aktivizam, već jednim primerom objasniti da revitalizacija nije neophodno dugotrajan proces ako postoji potreba za nekim prostorom.

Literatura:

- Evans, G. (2005). *Measure for Measure: Evaluating the Evidence of Culture's Contribution to Regeneration*. Koričeno 15. avgusta 2011. sa <http://www.kryss.no/resources/12/files/92/CURS110693-1.pdf>
- Landry, Ch. (2000). *Creative City*, Oxford: Earthscan.
- Lefevr, A. (1974). *Urbana revolucija*, Beograd: Nolit.
- Lefevr, A. (2008). „Pravo na grad“ u (ur.) Kovačević, L. i dr., *Operacija grad: Priručnik za život u neoliberalnoj stvarnosti*, Zagreb, str. 16-30.
- Radišić, S. (2009). „Postindustrijski grad i kulturna politika“ u (ur.) Vuksanović, D., Kultura 122-123/2009, Beograd: Zavod za proučavanje kulturnog razvijanja, str. 59-77.
- Vaništa Lazarević, E. (2003). *Obnova gradova u novom milenijumu*. Beograd: Classic map studio.
- Vasiljević Tomić, D. (2007). *Kultura boje u gradu: identitet i transformacija*. Beograd: Arhitektonski fakultet.

MINISTARSTVO PROSTORA

Ekspedicija Inex film Ulična galerija

ULIČNA GALERIJA

U slučaju Ulične galerije od početnog događaja koji je inicirao stvaranje ideje (neformalna izložba Luke Doninija u istom prostoru, maja 2010) do realizacije – april 2012. godine, proteklo je gotovo dve godine.

Prostor Ulične galerije nalazi se u centru Beograda u prolazu koji povezuje Trg Nikole Pašića i Nušićevu ulicu.

Prvi formalni korak ka dobijanju prostora bilo je utvrđivanje vlasništva. Ovo je bio dugotrajan i mučan proces koji se sastoji od beskonačnih krugova (ne)nadležnosti i kolega koji su upravo izašli. Tek aktivnim uključivanjem opštine Stari grad i Kancelarije za mlade Grada Beograda došlo se do saznanja da je vlasnik objekata u Bezistanu, na kojima se nalazi zid, zapravo Agencija za poslovni prostor Grada Beograda.

EKSPEDICIJA INEX FILM

Ekspedicija „Inex film“ predstavlja primer gerilskog i volontaričkog aktivizma zauzimanja prostora nekadašnje zgrade „Inex filma“ u beogradskom predgradu Karaburma. Akcija započeta u aprili 2011. godine rezultirala je oživljavanjem ovog objekta, a pokrenuta je od mlađih pojedinaca i grupa, među kojima je veliki broj umetnika. U trenutku ulaska, zgrada „Inex filma“ od preko 1.500 kvadratnih metara bila je napuštena i absolutno devastirana, u njoj nije bilo nikakvih tragova njene istorije.

Ekspedicija „Inex film“, kako je nazvana ova inicijativa, istražuje mogućnosti samoorganizovanja, solidarnosti i „uradi sam“ životne filozofije sa početka 21. veka. Ona okuplja pojedince i organizacije kojima je neophodan prostor za rad i kulturnu produkciju, a koji pored sopstvenog znanja i volje, uglavnom ne raspolažu drugim resursima. Sa namerom da se zauzme prostor, započeta je revitalizacija, prvo, akcijom sredjivanja i čišćenja objekta i okoline, a zatim čestim okupljanjem i organizovanjem različitih umetničkih programa i intervencija u tom prostoru. Svaka zainteresovana grupa ili pojedinač predlaže i realizuje sadržaje koji postaju deo kolektivnih naporu da ovaj prostor preuređimo i osposebimo za stvaralaštvo i razmenu ideja i znanja.

Prošlo je godinu i po dana od ulaska članova Ekspedicije u napuštenu zgradu kinematografskog preduzeća. Samim činom osvajanja i programom koji je tekao uporedo sa osposobljavanjem prostora, ukazano je (netipično za našu sredinu) na značaj javnog prostora i posledice privatizacije kojom se on otuduje i postaje nepristupačan građanima. Ovaj čin poseduje legitimitet i opravdanost, jer predstavlja validan oblik građanske reakcije na postojeće stanje, kojim se može skrenuti pažnja na uočeni problem.

Interesovanje i angažovanje velikog broja ljudi koji se okupljaju oko Ekspedicije „Inex film“, najbolji je dokaz značaja koji ona ima za zajednicu.

Ulična galerija pre rekonstrukcije

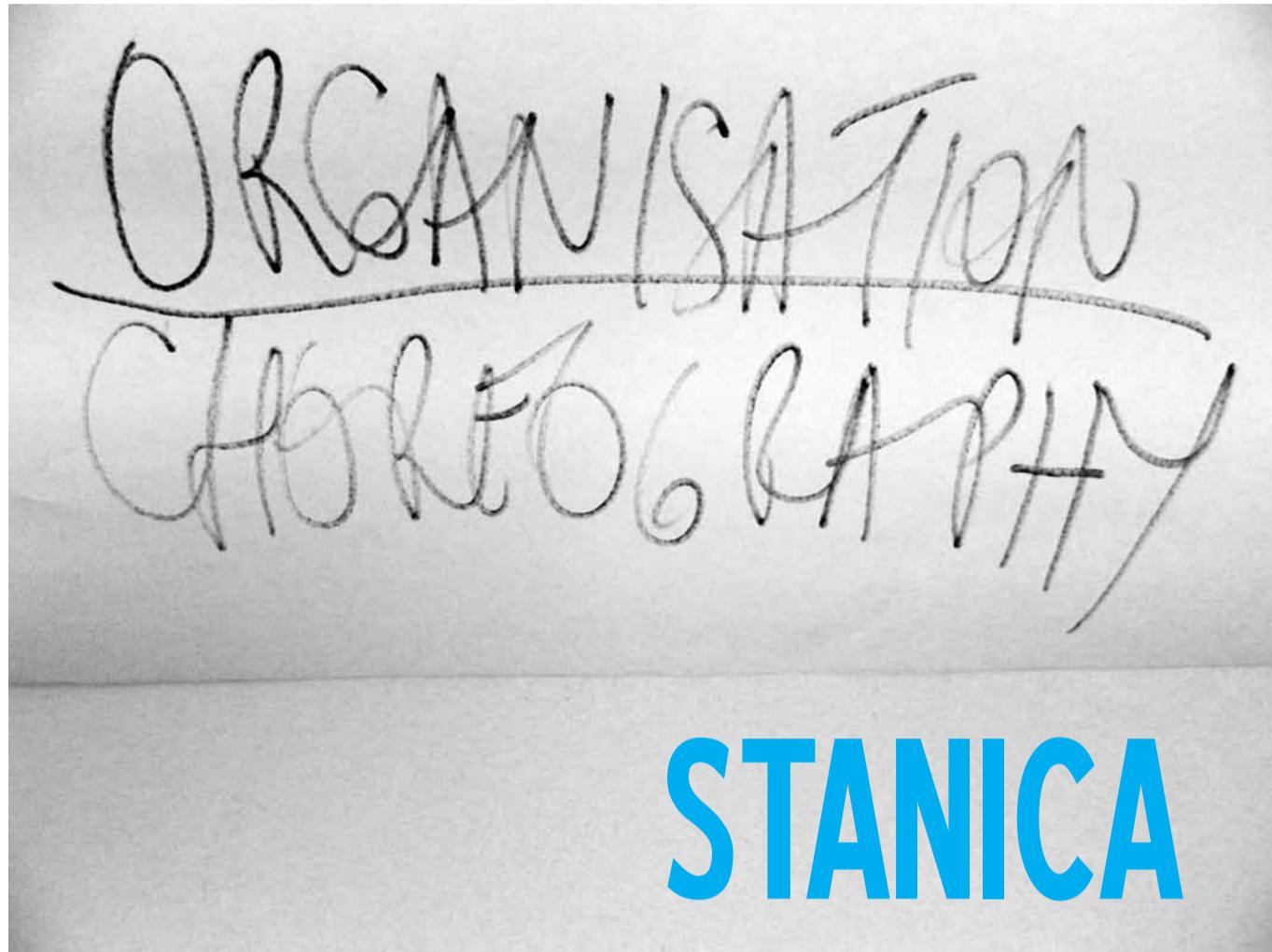
STANICA SERVIS ZA SAVREMENI PLESwww.dancestation.org

marijana.cvetkovic@dancestation.org

+381.64.1562497

Stanica je prva i jedina organizacija osnovana od svih aktera savremene plesne scene sa ciljem da savremenu plesnu scenu u Srbiji ojača, strukturira i učini vidljivom i prepoznatljivom na lokalnom i internacionalnom nivou.

Stanica je neselektivna i celokupna plesna scena raspolaže njenim kapacitetima, potencijalima i resursima

KONDENZ

Magacin u Kraljevića Marka, od 26. do 29. oktobra 2012.

Stanica Servis za savremeni ples predstavila je 2012. godine peti Kondenz festival savremenih izvođačkih umetnosti:

- samoorganizovano, samofinansirano, samopodstičuće izdanje 2012. godine
- izdanje posvećeno koreografima, plesačima i kulturnim radnicima iz Srbije i čitavog Balkana koji odlaze tamo gde ih više cene
- festival za okupljanje, razgovor, kritiku i razmenu.

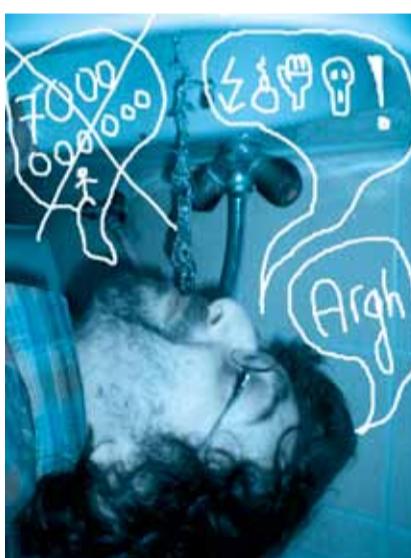
Ovog puta, festival je bio skoro potpuno domaći, kriza... Ali, usred tog obeshrabrujućeg stanja neki (mladi) akteri beogradske plesne scene uspevaju da željom, entuzijazmom, saradnjom i koprodukcijama, prošarano podrškom domaćih institucija kulture, proizvedu daleko veći broj kvalitetnih produkcija nego što bi se, u sumornoj atmosferi u kulturi i šire, moglo očekivati.

Posle godina rasta beogradske savremene plesne scene i izgrađivanja njene relevantnosti u lokalnim, regionalnim i evropskim kontekstima, dobra je prilika za sagledavanje procesa koji su je oblikovali ... kako smo odrasli, šta smo postali i kuda idemo.

Ovogodišnji Kondenz pokušava da redefiniše kreativne i kritičke odnose prema mediju i stvarnosti, kao i da predstavi ažuriranje promišljanja opštег i partikularnog kroz savremeni izvođački izraz.

Većina koreografa/autora na ovogodišnjem festivalu prošla je kroz neke od edukativnih, kreativnih i profesionalnih programa Stanice (Nomad Dance Academy, Fostering creativity, Puzzle, „rezidensi“, mnogobrojne radionice savremenog plesa i srodnih disciplina...). Na neki način pređen je pun krug; oformljena je cela generacija autora – ovo izdanje je njihovo (plus dvoje u najboljim godinama).

S druge strane, nastavlja se konstantni Trend Odlične Scene. Polovina autora i umetnika na festival će svratiti iz... sve je više lepih razglednica i posterata u ofisu Stanice, a dragih lica i tela na ekranima.

Peti Kondenz nastao je u DIY (*do-it-yourself*) maniru, sa podrškom od 300.000 dinara od Ministarstva kulture Republike Srbije. Na ivici da odustanemo od organizacije Festivala, ipak smo odlučili da ovu (ne)priliku iskoristimo i javnosti glasno kažemo da nam umetnici odlaze, da ovde više nisu poželjni, da u svojoj zemlji ne mogu da prežive. Zato je Stanica, kao organizator Festivala, odustala od pravljenja festivalskog programa kako je činila do sada, već je 300.000 dinara uložila u okupljanje umetnika koji su još ovde i onih koji više nisu ovde, da ovima drugima pokaže da nam je svima stalno do njihovog rada i da, bez obzira na to što su odlučili da negde drugde žive, još uvek mogu ovde da rade i imaju s kim da sarađuju.

Solidarnost i međusobna podrška, kao osnovni principi rada i okupljanja u Stanici, pokazuju se na delu: svi rade organizacione, promotivne i kreativne poslove na ovom Festivalu. Želimo da novi radovi naših autora, producirani u Evropi ili u Srbiji (minimalnim grantovima od 100 do 300 hiljada dinara) budu promovisani, predstavljeni široj publici i zabeleženi na, brisanju i amneziji sklonoj, domaćoj kulturnoj sceni.

Peti Kondenz je i apel protiv marginalizacije nezavisne umetničke i kulturne scene u Beogradu i Srbiji, apel za nezavisni umetnički prostor Magacina u Kraljevića Marka i doprinos kritičkom i glasnom govoru o mnogobrojnim temama koje ne smeju ostati prečutane: nasilje u javnom prostoru, marginalizacija umetnosti, kulture i obrazovanja, nacionalizam u dramatičnom porastu, ponovno iseljavanje i emigracija, partokratija, korupcija...

Pozvali smo sve kojih se ove teme tiču da dođu 26. oktobra u 18.00 časova u Magacincu gde je narikača naricala nad našim nestajućim perspektivama. Na ovaj način žeeli smo da u prostor savremenih umetnosti uvedemo tradicionalne forme performansa i tako se kandidujemo za podršku novog Ministarstva kulture.

Dušan Murić i Marijana Cvetković Marković

Laboratorija Koreografija pažnje

Beograd od 14. do 28. oktobra 2012.

Magacin u Kraljevića Marka 4

Umetnici/učesnici: Maja Ćirić (Srbija), Matilda Šeren (Mathilde Chénin, Francuska), Ana Dubljević (Srbija), Malin Elgan (Malin Elgán, Švedska), Marko Milić (Srbija), Ljiljana Tasić (Srbija), Isin Onol (Isin Ónol, Turska), Katarina Popović (Srbija), Roher Rosel (Roger Rossell, Španija), Laraic Torres (Larraitz Torres, Španija)

Mentor: Dalija Aćin

Producija: Marijana Cvetković

Organizacija: Ksenija Đurović

Partneri:

Les Laboratoires d'Aubervilliers, Paris/France www.leslaboratoires.org;Hybris Konstproduktion, Stockholm/Sweden www.hybris.com;

Mugatxoan, San Sebastian/Spain; BIS, Istanbul/Turkey;

In-Presentable, Madrid/Spain www.in-presentableblog.com

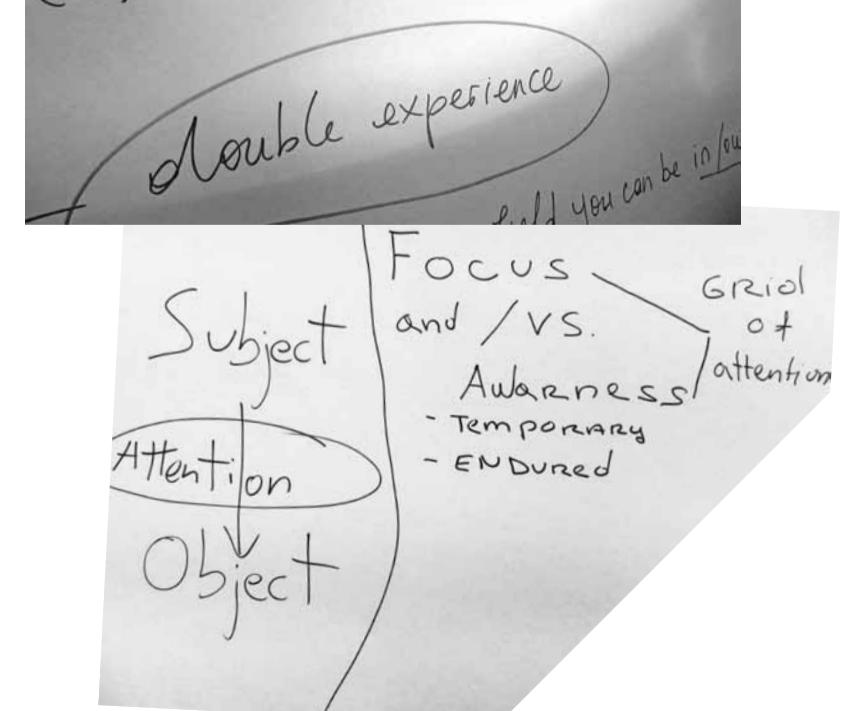
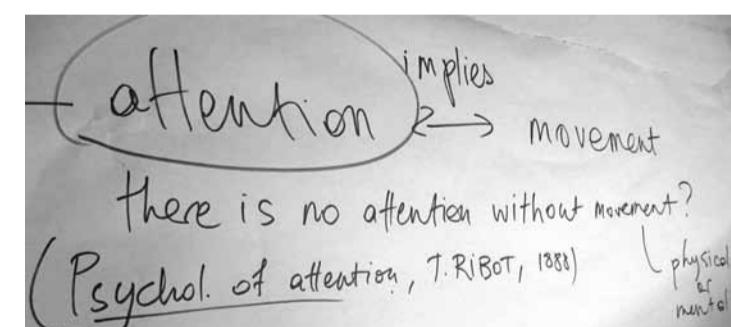
Podržano od Programa Kultura Evropske unije i Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije.

U okviru evropskog projekta „Special issue“ Stanica Servis za savremeni ples organizovala je laboratoriju „Koreografija pažnje“ u kojoj su učestvovali koreografi, vizuelni umetnici i kustosi iz Srbije, Španije, Francuske, Švedske i Turske.

Cilj ovog projekta je da preispita i proširi polje koreografije upotrebom drugih medija, istražujući mogućnosti prenošenja same izvedbe na drugi medij i publiku. Naglašavajući aspekte kao što su interaktivnost, privatno i javno i postavljajući pitanje autorstva i vlasništva, proces rada će, posredstvom samoorganizovane forme, biti usmeren na otkrivanje novih oblika komunikacije i potencijala koreografije i izvođačkih umetnosti.

Proces je predstavljen 27. oktobra u Magacincu, a radovi umetnika nastali tokom procesa biće objedinjeni u štampanoj formi i naknadno izvedeni, odnosno predstavljeni javnosti.

Stanica se i ovim projektom zalaže za razvoj savremene plesne scene, skrećući pažnju na progresivne tokove savremenih izvođačkih praksi, kao i na važnost stalnog preispitivanja formi i normativa u okviru kojih se danas stvara.

KIOSK

Porodični album

Oktobar 2011 – oktobar 2012. godine

„Ja čuvam slike za uspomenu. Čuvam ih dobro i kad dođe neko da pita za porodicu, ja imam.“ – Zoran Jašarević, Vranje

Porodična fotografija jedan je od najznačajnijih dokumenata koji svedoči o istoriji većine porodica. Događaji kao svadbe, rođendani, putovanja, polasci u školu, razne proslave, beleže se kao važni momenti u porodičnoj biografiji i svedoče o prošlim vremenima i članovima porodice koji tako ostaju zabeleženi u sećanju budućih generacija. Sve te fotografije, najčešće sačuvane u porodičnim albumima, namenjene su za privatni krug porodice i do relativno nedavne pojave interneta i društvenih mreža nisu tako često bile izložene pogledu šire javnosti. Složene kao narativi porodičnih istorija od samih članova porodice, otkrivaju subjektivni pogled iznutra.

Gotovo svako ima takve albine ili barem gomile fotografija u nekada negde davno sklonjenim kartonskim kutijama. Istraživanje ovakvih porodičnih arhiva i često neobeleženih fotografija zahteva sagovornika koji posmatrača sa strane može uputiti u tajne ljudi i događaja prikazanih na fotografijama.

Projekat „Porodični album“ bavi se upravo otkrivanjem tih, po albumima ili kutijama skrivenih, porodičnih istorija naših sugrađana Roma koji žive u Srbiji i Crnoj Gori i tako otvara prostor za dijalog sa često zapostavljenim sagovornicima. Ali, priče koje su inicirane gledanjem porodičnih fotografija nisu samo o romskoj zajednici, već i o ovim prostorima u proteklih nekoliko decenija.

su karakteristične proslave, fotografije onima koje svako od porodičnim albumima po poznatim lokacijama nekadašnje Jugoslavije, odnosno Srbije ili Crne Gore, obeležavaju polaskе zakletvi, rođendana,

nasima u sopstvenim – slike sa putovanja turističkim

današnje fotografije koje prvak u školu, slike sa vojnih sahrana. Preko fotografije otkrivaju se i traumatične godine ratova u nekadašnjoj Jugoslaviji, priče o izbeglištvu, odlascima, razdvajanjima porodica.

Gledanje porodičnih albi u ukazuju i na simptom koji je, nažalost, karakterističan za Rome koji danas žive u velikim urbanim sredinama kao što je Beograd – nepostojanje porodičnih fotografija starijih od deset ili dvadeset godina zbog čestih nevoljnijih preseljavanja ili nesreća prouzrokovanih životom u absolutno neprikladnim i neuredenim naseljima.

Naravno, projekat koji se bavi jednom određenom manjinom u današnjoj Srbiji, odnosno Crnoj Gori, bavi se i nivoom integriranosti te manjine u naša današnja društva. On otvara pitanja da li se i koliko svakodnevni život Roma na ovim prostorima promenio u poslednjih šezdesetak godina, kada i zašto do tih promena dolazi, kao i o stavu većinskog stanovništva prema romskoj zajednici. U razgovorima s članovima porodica otkriva se nivo diskriminacije od većinskog stanovništva, administrativnog zapostavljanja, osećaja nepripadanja upravo onih ljudi koji su u mnogim gradovima današnje Srbije i Crne Gore starosedeoci.

Projekat „Porodični album“ realizovan je kao participativni umetnički rad gde naši sagovornici – članovi dvadeset tri porodice koje su učestvovali u projektu – u saradnji sa umetnicima kreiraju svoju reprezentativnu sliku – od odabira porodičnih fotografija koje će biti prikazane, do toga na koji će način porodica biti fotografisana. Ovakvim metodom rada pokušali smo da, što je više moguće, izbegnemo nametanje bilo kakve unapred određene predstave romske zajednice sa ciljem da porodične priče ispričane od samih članova porodice učinimo dostupnim za širu javnost.

Čauš Beriša sa drugovima u vojski, 1958
Hisen Beriša još uvek čuva vojnu knjižicu svog pokojnog oca i kaže da je bio dobar vojnik, nišandžija.

Katarina Pejović ispred porodične kuće u naselju Selo Rakovica, 1986.

Kako god tumačili i posmatrali materijal prikupljen tokom rada na projektu „Porodični album“ on svakako omogućava jedno drugačije gledanje na naše sugrađane romske nacionalnosti o kojima neretko znamo pre malo, a skloni smo da previše lako sudimo samo na osnovu duboko ukorenjenih predrasuda.

Autor projekta „Porodični album“ je Kiosk platforma za savremenu umetnost iz Beograda u saradnji sa 23 romske porodice iz Srbije i Crne Gore, koje su svojim učešćem u projektu, fotografijama i pričama, obezbedili materijal koji čini izložbu i publikaciju. Umetnici angažovani na istraživanju su Ana Adamović (Srbija) i Duško Miljanić (Crna Gora).

Projekat je realizovan u saradnji sa organizacijom ProStory iz Crne Gore, a pod pokroviteljstvom Balkanskog fonda za demokratiju uz podršku Ambasade Holandije u Beogradu, programa Dekada Roma Fonda za otvoreno društvo i Programa za kulturu i umetnost iz Budimpešte.

Izložbu „Porodični album“ podržala je Asocijacija NKSS uz pomoć Fonda za otvoreno društvo Srbija i Švajcarskog programa za kulturu.

Ana Adamović i Milica Pekić

Islam Sejdović sa ženom Đemilom i sinovima Rajfom, Rafidom i Zahicom, ispred porodične kuće, Podgorica, 1966.
Ovo je druga kuća. Prva je izgorela, u stvari, zapalili su je jer nisu bili ljudi naviknuti na to da mi živimo u kućama. Zapalila nam je osoba iz našeg plemena zbog ljubomore.

Milica i Vlasta Đorđević, Kragujevac, šezdesete godine
Vlasta Đorđević poreklom je iz Smederevske Palanke, ali se 1936. preselio za Kragujevac gde se oženio Živkom Jovanović i prekinuo sve veze sa svojom porodicom. Sa Živkom je imao dvojicu sinova – Momčila i Miodraga-Lizu. Nakon razvoda sa Živkom, oženio se Milicom sa kojom je i ostao do kraja života.

Kiosk
Uzun Mirkova 10
011.3349101
office@kioskng.org
www.kioskng.org
Kontakt osoba: Milica Pekić

Kiosk – Platforma za savremenu umetnost je nevladina, ne-profitna organizacija koja deluje na polju umetnosti i kulture. Kiosk osnovale u Beogradu 2002. godine Ana Adamović i Milica Pekić. Godine 2008. Dorijan Kolundžija, umetnik, pridružuje se Kiosk timu.

Osnovni cilj Kiosa jeste široka saradnja među umetnicima i kulturnim radnicima iz svih oblasti savremene umetnosti. Kiosk veruje da inovativne umetničke aktivnosti neguju otvorenost i obezbeđuju bolje razumevanje društvenih i političkih poteškoća modernog društva. Imajući u vidu ovaj cilj, Kiosk kreira izložbe, publikacije i istraživačke projekte koji poboljšavaju razumevanje društvenih problema, teorije i prakse savremene umetnosti i ulogu umetnosti u međunarodnoj kulturi. Od 2002. godine Kiosk saraduje sa umetnicima, kulturnim radnicima i javnošću da bi stvorio participativne projekte velikog formata i nove mreže koje podstiču dijalog.

Od 2007. godine Kiosk aktivno razvija projekte koji se bave sa vremenom umetničkom produkcijom u javnom prostoru, kreirajući privremene i trajne intervencije nad urbanom strukturu gradova u Srbiji.

Usnija i Sladan Bektašević, svadba, Vranje, 1984
Sladan i Usnija upoznali su se u Beogradu, kada je Sladan sa majkom otišao da radi u nadnicu tokom leta.
I tako sam se s nju upoznao tamo, u Jabučki Rit. Bila je neka ljubav, tri, četri meseca. Doduše, sviđali smo se jedno drugom. Majka vika, nije loša, sinko, uzmi nosi. Došli smo posle nekog kratkog vremena, svadbu smo napravili i venčali smo se i to je to.

Salon MSUB. Fotografija: Milan Kraj

Remont - MSUB - Filmart

Remont galerija
U punom svetu: fotografije iz
kolekcije Centra za fotografiju: arhiva CEF-a

Salon MSUB. Fotografija: Milan Kraj

FOTODOKUMENTI 02

Organizator projekta Fotodokumenti 02: Muzej savremene umetnosti Beograd

Partneri projekta Fotodokumenti 02: NFC Filmart, Remont – nezavisna umetnicka asocijacija, Mikro Art/Ulična galerija, Centar za fotografiju, Kulturni centar Požega

Organizatori radionice Foto-knjiga: Luka Knežević Strika i Isidora Nikolić; podrška: Fakultet za medije i komunikacije

Projekat Fotodokumenti, pokrenut 2010. godine, osmišljen je kao inicijativa čiji je cilj afirmacija različitih pristupa u okviru savremene fotografске prakse i (re)animacija interesovanja stručne javnosti za ovaj medij umetničkog izražavanja.

Razlog za pokretanje projekta leži pre svega u činjenici da su, uprkos bogatom fotografskom nasledju i životu savremenog fotografskog sceni, nedovoljno obrađeni i temeljno sagledani mnogostruki aspekti fotografije i njen širi društveni značaj. Svojevrsni uvod u dugoročnije bavljenje temom predstavila je izložba „Fotodokumenti 2010“ održana u nekoliko izlagačkih prostora i gradskih lokacija u Požegi, gde su za tu priliku selekcijom kustosa Sladane Petrović Varagić i Miroslava Karića obuhvaćeni radovi petoro umetnika (Mihailo Vasiljevića, Dušice Dražić, Gorana Micevskog, Ivana Petrovića i Katarine Radović), kao jedan od uvida u neka aktuelna promišljanja prirode i potencijale fotografске slike. Inicijalna izložba otvorila je niz novih smernica za dalji razvoj projekta, u okviru kojeg je krajem prošle godine, takođe u Požegi, organizovan stručni skup. Preko konkretnih primera projekata, aktivnosti i praksi učesnici skupa iz Srbije, Makedonije i Slovenije, koji su zastupali i institucionalni i nezavisni sektor, razmatrali su širok spektar pitanja koja su se ticala pozicije i uloge fotografije u eri dominacije digitalne tehnologije, fotografске edukacije, prezentovanja i promovisanja fotografije u specijalizovanim centrima i izlagačkim prostorima, prisutnosti lokalnog konteksta i identiteta u savremenoj fotografiji, zaštite, digitalizacije i arhiviranja fotografskog nasleda kao značajne kulturne i civilizacijske tekovine. Poziv Muzeja savremene umetnosti da se projekat ove godine predstavi u Salonu MSUB otvorio je novu fazu u razradi ideje o formirajući platforme za aktivno i kontinuirano praćenje, analiziranje, afirmisanje i valorizovanje dostignuća na polju fotografije. Organizovan u partnerskoj saradnji Muzeja savremene umetnosti i nevladinih organizacija NFC Filmart, Remont – nezavisna umetnicka asocijacija, Centar za fotografiju, Mikro Art, projekt „Fotodokumenti 02“ je pored ostalog ukazao i na neophodnost sektorskog povezivanja i zajedničkog rada kada je reč o jednom serioznijem i sveobuhvatnijem pristupu problematiči „Fotodokumenti 02“ koncipirani su kao tri izložbene celine i serije pratećih događaja u kojima je fotografski medij tretiran sa aspekta recentne umetničke produkcije, kao i statusa, značaja, upotrebe i tumačenja koje taj medij ima u širem društvenom kontekstu. U fokusu kustoskog tima i saradnika projekta našao se diverzitet umetničkih pristupa i promišljanja, posebno konvencija dokumentarne fotografije, mogućnosti koje ona pruža kao proces u kojem se saznavaju, otkrivaju i komentarišu različiti fenomeni i manifestacije sveta koji nas okružuje. Predstavljanjem savremenih umetničkih praksi i arhivske fotografiske građe, organizovanjem radionice za izradu foto-knjiga, razgovora sa umetnicima, prezentacija muzejskih fotografskih zbirk i privatnih kolekcija projekat „Fotodokumenti 02“ prvenstveno je osmišljen kao podsticaj struci i fotografskoj zajednici za dalje aktivno bavljenje fotografijom i njenim relacijama sa različitim kontekstima u kojima nastaje, u kojima se primenjuje i interpretira.

Salon MSUB. Fotografija: Sasa Rejic

Salon MSUB. Fotografija: Milan Kraj

Beograd, 7. 9 – 28. 10. 2012.

Salon MSUB

Umetnici: Aleksandrija Ajduković, Benjamin Beker, Boris Lukić, Goran Micevski, Vesna Mićović, Andrea Palašti, Dragan Petrović, Ivan Petrović, Katarina Radović, Belgrade Raw, Mihailo Vasiljević, Srđan Veljović

Ulična Galerija

Umetnica: Andrea Palašti
Kustosi: Miroslav Karić, Sladana Petrović Varagić i Una Popović

Remont – nezavisna umetnicka asocijacija

Centar za fotografiju

U punom svetu: fotografije iz kolekcije
Centra za fotografiju

Učesnici: Jovan Radović, Branka Nedimović,
Dragomir Krčmarević, Ljubomir Šimunić Šime, Petar Miroslavljević, nepoznati autor

Kustosi: Mihailo Vasiljević i Ivan Petrović,
urednici Centra za fotografiju

Remont galerija
U punom svetu: fotografije iz kolekcije
Centra za fotografiju
Fotografija: arhiva CEF-a

Remont – nezavisna umetnicka asocijacija
Maršala Birjuzova 7, Beograd

t/f +381.11.3223406

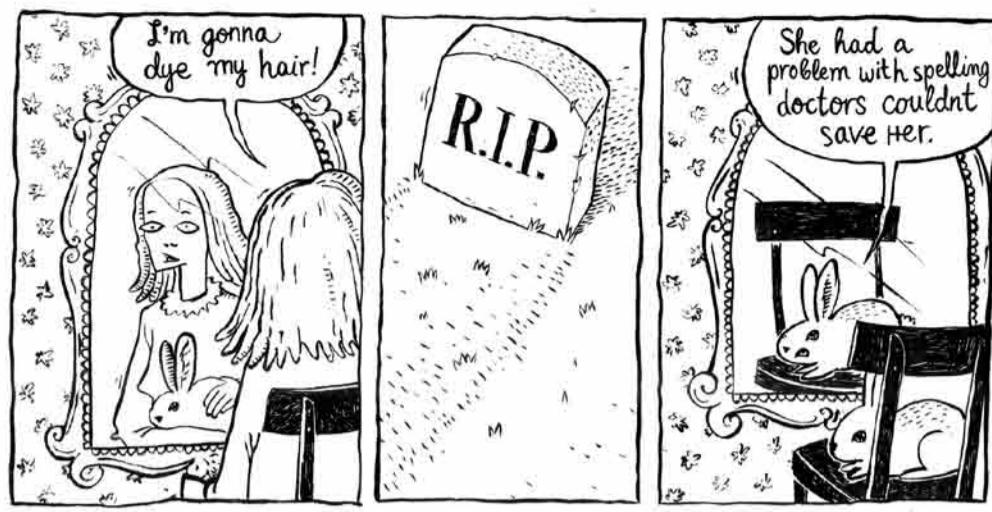
remont@remont.net

www.remont.net

www.serbiancontemporaryart.info

Remont – nezavisna umetnicka asocijacija osnovana je u oktobru 1999. godine, kao živa i dinamična organizacija čija je misija uspostavljanje novih profesionalnih standarda i popularizacija savremene umetnosti u Srbiji. galerija Remont otvorena je februara 2000.

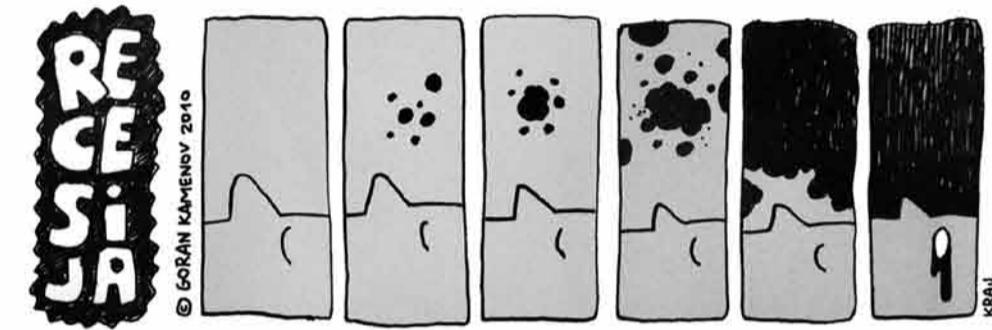
Od samog osnivanja rad organizacije obeležen je iniciranjem velikog broja umetničkih i kulturnih projekata i participiranjem u njima, kako na lokalnoj tako i na regionalnoj i evropskoj kulturnoj sceni. Operativni tim Remonta čine istoričari umetnosti i art menadžeri. Saradnici su umetnici, umetnički kritičari, književnici, filmski i video autori...

Anton Sliško

Dušan Cvetković

Goran Kamenov

Goran Kamenov

ČAJ... Odličan

Niš

Umetnička grupa **ČAJ...** *Odličan* pod ovim nazivom postoji od 2001. godine. Bavimo se stripom, ilustracijom, filmom low-fi produkcijom, animacijom, organizovanjem kulturnih dešavanja, konkursa, edukativnih radionica i sličnim aktivnostima u sferi alternativnog pristupa ovim vrstama umetnosti. Grupu su osnovali Vladimir Pavlović, animator, Dušan Cvetković, strip autor, Toni Radev, strip autor i

Grupa su osnovali Vladimír Pavlović, animator, Dušan Čvetković, strip autor, Tomi Radev, strip autor i

Predrag Stamenković. Imamo i veliki broj saradnika.

Do sada smo samostalno ili u saradnji sa drugim organizacijama realizovali više kulturnih i edukativnih dešavanja u Nišu i drugim mestima. Realizovali smo četiri nagradna konkursa za strip međunarodnog karaktera. Promovisali smo naš rad u drugim gradovima Srbije i u regionu.

Realizovali smo više edukativnih radionica za izradu stripa i kratkog videa. U više navrata smo organizovali festivale kratkog videa samostalno, a i u saradnji sa drugim organizacijama.

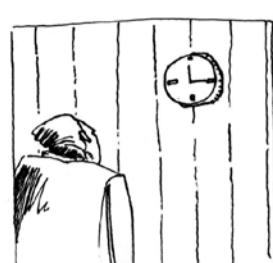
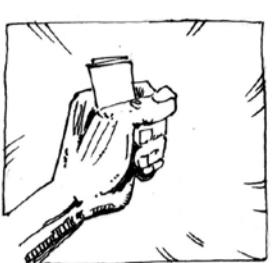
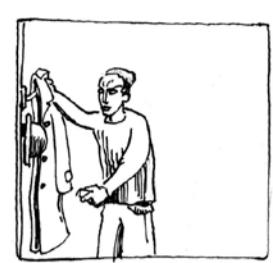
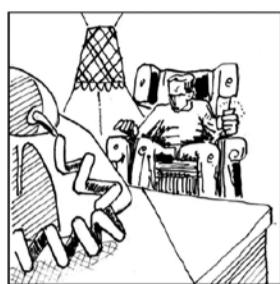
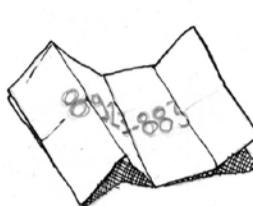
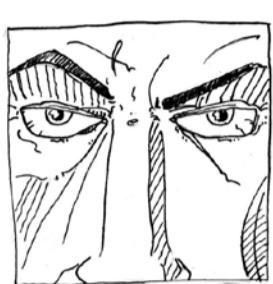
izgubljeni

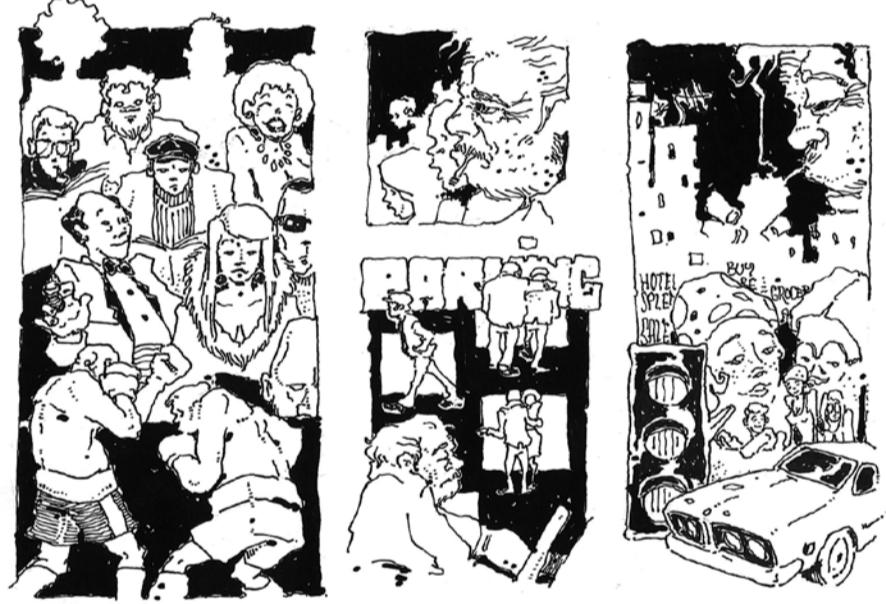
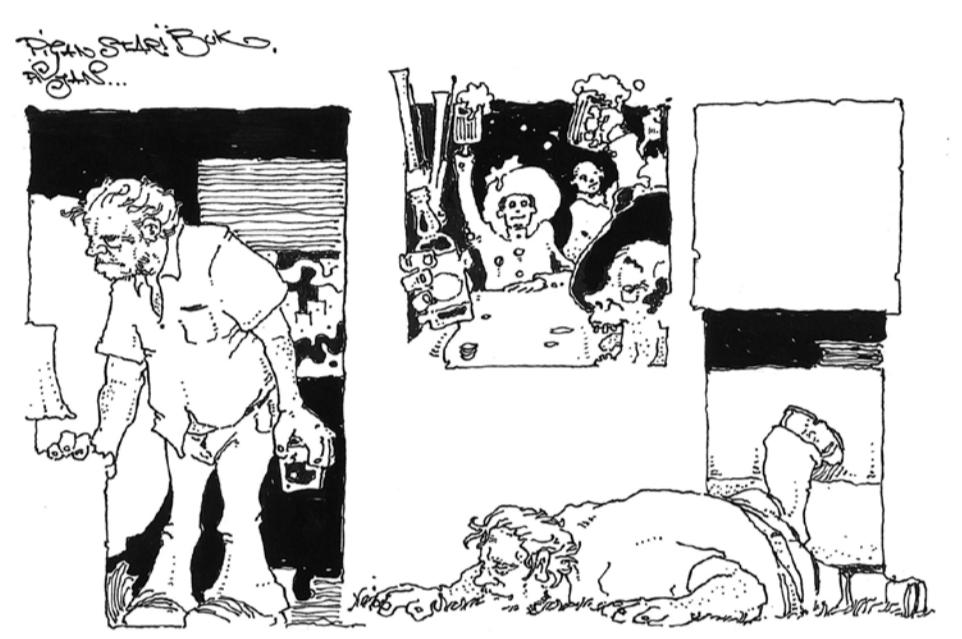
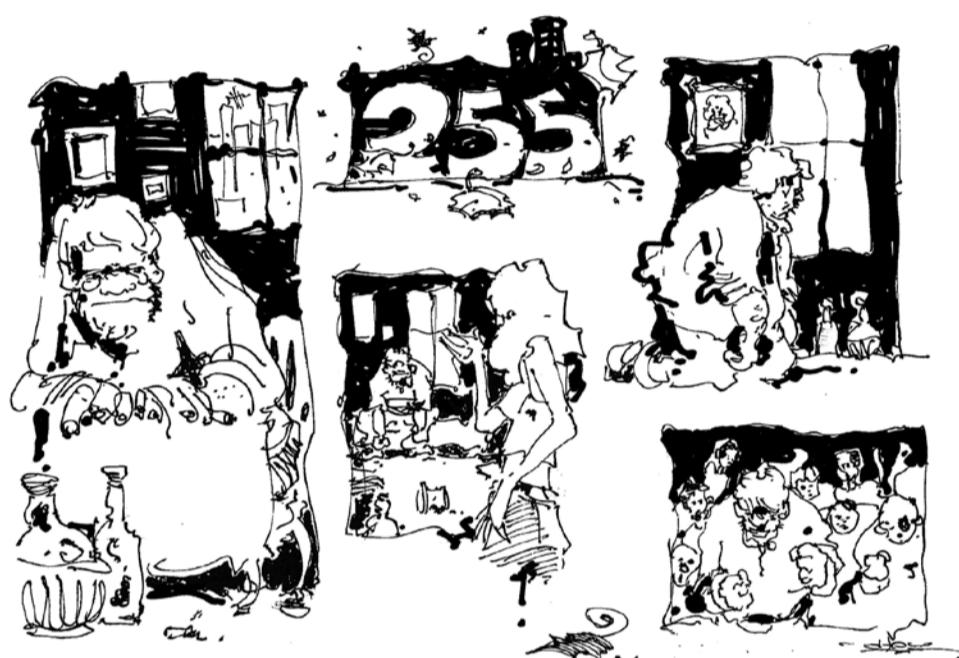
bio jednom jedan covek.

i zapisao on jedan broj telefona

jer je oko pet sati trebao
da se cuje sa drugim covekom.kako je taj broj imao samo
na toj ceduljimorao je da pazi
da ne izgubi cedulju.svu svoju energiju je
skoncentrisao na
pazenje ceduljicei mnogo je mnogo on na nju pazio
da na sebe više nije obracao paznju.kad je doslo vreme da
telefonira ceduja je bila tu
ali je covek otkrio da je
izgubio sebe
kraj.

Dušan Cvetković

Toni Radev

Predrag Stamenković

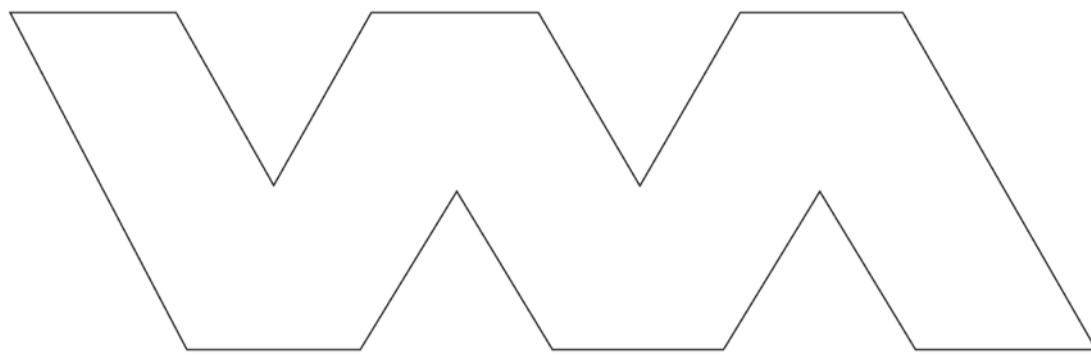
Anton Sliško

Dušan Cvetković

Godinama unazad redovni smo učesnici kulturnih dešavanja u Srbiji kao grupa, ali i kao pojedinci. Redovno objavljujemo naše radove u domaćim publikacijama i izdanjima. Bavimo se samizdat izdavaštvo i radimo na popularizaciji underground kulture u našem gradu i šire.

Ovom prilikom predstavljamo stripove autora iz Niša. Osim članova grupe prisutni su i radovi Antona Sliške i Gorana Kamenova.

Čaj... Odličan

Videomedеја

16. Videomedеја

Međunarodni video-festival „Videomedеја“ u Novom Sadu, čije je 16. izdanje realizovano od 14. do 16. decembra 2012. g. u Studiju M, prikazao je radove autora u više kategorija – novi video-radovi, kratki filmovi, medijske instalacije i live AV performansi.

Dodatno, organizatori 16. „Videomedеје“ bili su otvoreni za sve predloge kustosa, distributera i producenata za učešće u okviru specijalnih projekcija izvan takmičarske selekcije.

Međunarodni video-festival „Videomedеја“ jedinstveni je događaj koji već petnaest godina okuplja internacionalne i regionalne umetnike i značajno je prepoznat na međunarodnom nivou, te predstavlja važan događaj za Novi Sad i Srbiju.

U okviru programa festival se fokusira na umetničke projekte koji kombinuju sliku i zvuk, naprednu komunikaciju, objekte, u simbiotičkom ili avangardnom stilu – od video-radova, dokumentarnih i kratkih filmskih formi, digitalnih animacija, medijskih instalacija, intervencija u prostoru, interaktivnih i robotizovanih objekata, URL projekata, open source aplikacija, živih audiovizuelnih nastupa, elektronske muzike, naprednih tehnologija u umetničkoj praksi...

Ova u potpunosti neprofitna manifestacija održava se svake godine po nekoliko dana, a prvi video-festival održan je 1996. godine u Novosadskom pozorištu. Do danas je realizovano šesnaest festivalskih izdanja, na konkurs je pristiglo preko pet hiljada radova umetnika iz celog sveta.

Festival se sastoji od takmičarskog programa koji je podeljen na izložbe (instalacije, interaktivni projekti, intervencije u prostoru), projekcije (video-radovi i kratki filmovi) i koncerte. U revijalom delu programa najčešće gostuju kustosi iz evropskih centara, galerija, muzeja i umetnici po pozivu, a tradicionalno se prikazuje selekcija radova domaćih autora „Made in Serbia“.

Program je poslednjih nekoliko godina realizovan u zgradji Muzeja Vojvodine u Novom Sadu, a dodatni segmenti na različitim gradskim lokacijama u zavisnosti od trenutne produkcije i koncepcije, kao i preko specijalizovanih Internet / televizijskih programa. Takmičarski program festivala uređuje selekciona komisija koju čine članovi umetničkog saveta „Videomedеја“, profesori Akademije umetnosti u Novom Sadu.

„Videomedеја“ je međunarodna manifestacija, u programu festivala redovno učestvuju umetnici iz 30 do 60 zemalja širom sveta i sa svih kontinenata. U dosadašnjem radu saradivali smo sa brojnim institucijama u zemlji i inostranstvu. „Videomedеја“ je takođe evropski festival, imajući u vidu činjenicu da najveći broj radova dolazi upravo iz zapadnoevropskih zemalja kao što su Nemačka, Velika Britanija, Holandija, Francuska i druge. Zbog poštovanja autorskih prava i opredelenosti za profesionalizam u radu, festival „Videomedеја“ prepoznatljiv je i poštovan na internacionalnoj sceni. Festival se distribuira i promoviše u obliku projekcija, prezentacija, promotivnih kataloga i DVD izdanja u zemlji i inostranstvu.

„Videomedеја“ učestvuje u procesu informisanja i edukacije građana u oblasti novih medija i kreativne upotrebe informatičkih tehnologija.

VIDEOMEDEЈА

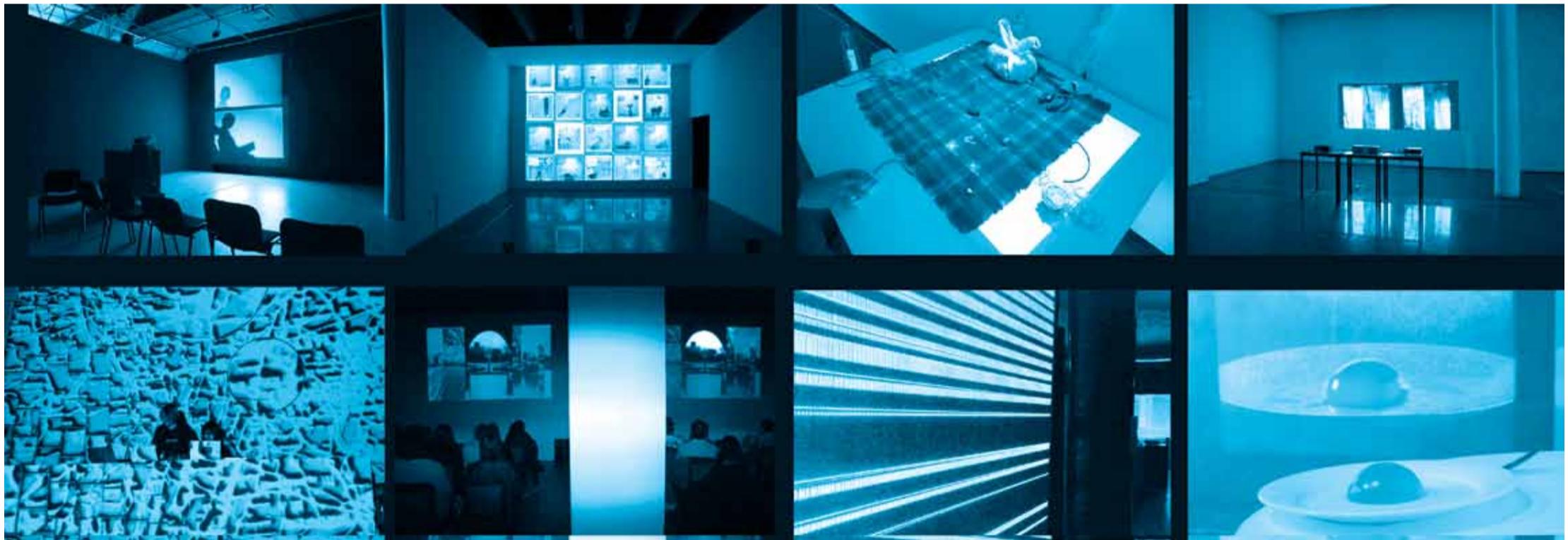
Novi Sad

<http://videomedеја.org/>

Udruženje za video-umetnost „Videomedеја“ je nezavisno, nevladino, neprofitno i vanstranačko udruženje građana.

Osnovano je 1996. godine u Novom Sadu sa osnovnim idejom pospešivanja nezavisne umetničke video-produkcije i promovisanja video-umetnosti i novih umetničkih praksi.

Osnovne aktivnosti „Videomedеје“ jesu organizacija istoimenog međunarodnog video-festivala i produkcija video-radova. Pored toga, „Videomedеја“ se bavi i organizacijom festivala, izložbi, instalacija, multimedijalnih događaja, performansa, audio-vizuelnih nastupa, koncerata, tribina, seminara, radionica, studijskih putovanja, produkcija umetničkih video-radova, dokumentarnih filmova, promotivnih spotova, softverskih prezentacija i izdavaštvo.

Specijalno priznanje dobio je Aleksej Dmitrijev iz Rusije za video rad *Hermeneutics*

Dobitnik nagrade Sfinga za najbolji video-rad je Nil Belufa za rad *Sans-titre*

Nagradu „Sfinga“ za najbolji video-rad na 16. Videomedејi u Novom Sadu dobio je holandski autor Nil Belufa (Neil Beloufa) za „Sans-titre“, rad baziran na stvarnom događaju – napadu terorista na vilu u blizini Alžира 90-ih godina, dok je nagrada „Bogdana Poznanović“ za najbolju medijsku instalaciju pripala Goranu Škofiću iz Hrvatske za rad „Fronta“ koji prikazuje običnog čoveka koji umnožavanjem postaje neka vrsta korporacije.

Nagrađeni video-rad „Sans-titre“ rekonstruše „memoriju sa nekoliko veoma sugestivnih elemenata“, predstavljajući „kompleksan eksperiment u slaganju višestruki slojeva reprezentacije“, naveo je u obrazloženju žirija 16. međunarodnog video-festivala Videomedејa, koji je prikazao u takmičarskom programu od 14. do 16. septembra 49 video-radova i 15 medijskih instalacija.

Specijalno priznanje dobio je Aleksej Dmitrijev iz Rusije za video-rad „Hermeneutics“, kratko opisan kao ratni film.

„Pročišćen komad filmske mašinerije sa dobrim tajmingom u kome su rat i festival redukovani do njihovog najmanjeg zajedničkog sadržatelja – tehnologije“, stoji u obrazloženju žirija, koji su činili Aleksandar Davić iz Srbije, Harald Hund iz Austrije i Manuel Saiz iz Španije.

Nagrada „Bogdana Poznanović“ pripala je Škofiću za medijsku instalaciju „Fronta“ u kojoj, kako je istakao žiri, koristi „nekoliko elemenata sa maksimalnom efikasnošću u evociranju društvenih i prostornih odnosa, kao i struktura reda“.

Autorka iz Finske Reta Neitanmaki (Reetta Neittaananmäki) dobila je specijalno priznanje tročlanog žirija za medijsku instalaciju „Lilliput“.

Žiri je naveo da je posebno impresioniran načinom na koji taj rad kombinuje dva posebna odnosa – „odnos gledaoca prema instalaciji kao objektu, a zatim i gledaoca sa crtanim karakterom unutar realnosti koju rad uspostavlja“.

Tema rada je virenje i njegov različiti oblici u društvu, kao što su reality programi i kamere za video-nadzor.

Urednici programa 16. Videomedејe, Ivana Sremčević Matijević i Dragan Živančević, birali su radove među 700 prijavljenih iz više od 50 zemalja.

Festival je realizovan u Studiju M u produkciji Udruženja za video umetnost Videomedејa, a podržali su ga Gradsko veće za kulturu Grada Novog Sada, Pokrajinski sekretarijat za kulturu i javno informisanje Vojvodine i Ministarstvo kulture i informisanja Srbije.

(SEEcult.org)

Specijalno priznanje žirija dobila je Reta Neitanmaki za medijsku instalaciju *Lilliput*

MEĐUNARODNI STUDENTSKI FILMSKI KAMP „INTERAKCIJA“ POŽEGA

U organizaciji Nezavisnog filmskog centra „Filmart“ iz Požege, od 2006. godine u cilju afirmacije filmskog stvaralaštva mlađih, realizuje se Međunarodni studentski filmski kamp „Interakcija“.

Već sedam godina, „Interakcija“ je mesto okupljanja mlađih filmskih stvaralaca – studenata filmskih akademija iz celog sveta.

Ono po čemu se „Interakcija“ izdvaja i razlikuje od sličnih manifestacija i festivala jeste produkcija filmova. Obezbediti sve produkcione uslove za četiri dokumentarna filma na teritoriji četiri grada uz učešće četiri filmske ekipe sastavljene od dvadeset studenata režije, kamere, dizajna zvuka, montaže i produkcije iz celog sveta, najveći je izazov organizatorima kampa, ali ima za rezultat činjenicu da svake godine pristigne preko sto aplikacija za učešće na kampu.

Producija filmova se odvija u dve faze. Tokom prve faze, dvadeset učesnika podeljenih u četiri multinacionalne ekipe, borave u četiri grada Zapadne Srbije. Uz pomoć vodiča iz lokalne zajednice, u sedam dana ekipe istražuju teren, pronalaze temu i snimaju materijal za dokumentarne filmove. Prethodnih godina učesnici su boravili na teritoriji Zlatibora, Guče, Užica, Arilja, Čačka, Kosjerića i Požege, gde su snimali filmove na različite teme: „Deca i dečja prava“, „Mladi“, „Tolerancija različitosti“, „Nasleđe“, „Art dijalog“ i „Dolasci/odlasci“. Po završetku snimanja, učesnici kampa se okupljaju u Požegi, gde se realizuje druga faza produkcije filmova. U narednih desetak dana učesnici montiraju materijal za svoje filmove. Obe faze produkcije filmova praćene su mentorstvom supervizora režije – profesora mr Dragana Elčića.

U cilju promocije među mlađima, od drugom fazom prethodnoj predavanja, razmatranih filmova, nove mogućnosti znanja mlađih film-dokumentarnog filmasterklasa bili su Mila Turajlić, kao i reditelj Želimir Žilnik.

Prateći programi namenjeni su jednako samim učesnicima kampa i široj publici. Program „Interscreen“ podrazumeva projekcije dokumentarnih, kratkometražnih igranih i animiranih filmova učesnika kampa, filmova afirmisanih autora, ali i program filmova iz selekcije CILECT-a – Međunarodne asocijacije filmskih i televizijskih škola, kao i selekciju filmova festival Kustendorf.

U okviru programa „Interface“ učesnici kampa i polaznici masterklasa, u saradnji sa ambasadama i kulturnim centrima svojih zemalja, predstavljaju kulturu zemlje iz koje dolaze. Tokom kampa organizuju se i izleti, izložbe, koncerti, sportske aktivnosti, kao i druženja učesnika sa decom i mlađima iz lokalne zajednice.

Svečana premijera filmova snimljenih tokom kampa održava se u Kulturnom centru Požega, a dan kasnije i u Dvorani Kulturnog centra Beograda. Po završetku Interakcije, filmovi se prikazuju i na akademijama koje su imale predstavnike, u gradovima-partnerima na projektu, na televizijskim stanicama, ali i na filmskim festivalima u zemlji i inostranstvu.

Od samog početka kamp se realizuje uz podršku Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije, a od 2009. godine i uz podršku Opštine Požega. Prethodnih godina projekat su podržali Ministarstvo za dijasporu RS, gradovi Užice i Čačak, Opština Čajetina, Arilje i Kosjerić, ERSTE banka, kao i inostrane fondacije – GIZ, Kulturtkontakt Austrija, Centralnoevropska inicijativa (CEI).

Višegodišnji medijski prijatelji kampa „Interakcija“ jesu: RTS, TV B92, TV Avala, MTV, kao i 23 medijska sponzora sa teritorije Zapadne Srbije.

U sedam godina realizacije u kampu su učestvovala 144 učenika iz 40 zemalja, a snimljeno je 29 dokumentarnih filmova koji su prikazani na brojnim filmskim festivalima. Do sada, četiri filma snimljena u okviru kampa osvojila su osam nagrada na filmskim festivalima u Slovačkoj, Rusiji, Bugarskoj, Makedoniji, Francuskoj i Srbiji. Film *Helijum*, snimljen tokom trećeg izdanja „Interakcije“, nagrađen je Zlatnom medaljom Beograda za najbolji eksperimentalni film na 56. Beogradskom festivalu dokumentarnog i kratkometražnog filma.

Nezavisni filmski centar „Filmart“, realizacijom kampa „Interakcija“ i masterklasa „Interdoc“ uspostavio je saradnju sa brojnim obrazovnim i kulturnim institucijama u zemlji i inostranstvu, kao i sa organizacijama iz nevladinog sektora. Pored institucija u realizaciju projekata uključeni su i brojni pojedinci, a pre svega volonteri iz opštine Požega.

FILMART

Nezavisni filmski centar „Filmart“ Požega
Radnička 11, 31210 Požega
063 850 7035, 064 125 94 28
office@film-art.org
www.film-art.org

Nezavisni filmski centar „Filmart“ je udruženje građana osnovano 2005. godine kao nestramačko, nepolitičko i neprofitno udruženje čiji je cilj naučno i stručno istraživanje kulture, umetnosti, filma, pozorišta, muzike, književnosti i dizajna, razvijanje i unapređenje kulturne i umetničke scene u zemlji kao i obrazovanje kadrova iz oblasti kulture i umetnosti i drugih lica zainteresovanih za kulturu i umetnost u skladu sa zakonom.

FILMART

Interakcija

Portreti studenata:
Piyush Thakur

Portreti studenata: Anja Jelić

„...Pružili ste mi neverovatno iskustvo koje će mi značiti u budućnosti, ali osim toga, sada sam bogatija i za mnogo predivnih uspomena i novih prijateljstava kojih ne bi bilo da nije bilo „Interakcije“. Hvala!...“

— Anja Jelić, studentkinja FDU Beograd

Želimir Žilnik i Dragan Elčić na Interakciji

Portreti studenata: Roozbeh Kafi

„...I would like to thank you all for the amazing workshop you organized. I had beautiful time and still thinking about every minute of it...“

— Roozbeh Kafi, The Red Sea Institute of Cinematic Arts (RSICA), Jordan

ZMUC

ZALET

Debeli biciklisti

fb: [Debeli biciklisti](#)

DEBELI BICIKLTI U ZALETU

Pet kilometar nemilosrdne uzbrdice, perverzna radost vrhunskog napora, sunce nemilosrdno prži, temperatura oko 40 stepeni, presušuje voda u bidonima, isparavamo i curimo osoljeni znojem kao da smo tek izronili iz mora. Oko nas vrhovi, litice i šume, džinjevske oči divljih životinja merkaju nas iz žbunja, srećemo tek pokoji kamion natoren devrma koji zatrubi u znak podrške. Ivana, Dena i ja napokon izlazimo na vrh, prevoj Čestobrodica, negde na pola današnje rute između Jagodine i Zaječara. Zadovoljno gladimo stome, nameštamo kacige i poziramo za spomenu. Deki i Orge (na onim tananim, znatno bržim, ali manje udobnim biciklima) već su otpili možda i čitavih desetak kilometara ispred.

Pomislimo na sve one nesrećnike zaglavljenе u užareni beogradski asfalt ili sakrivene u tamna skloništa u kojima odzvanja slabasni huk klima-uredaja. Sa sažaljenjem se setimo i svih onih koji su žrtvovali poslednje pare ne bi li se patili po beskraino dosadnim i izvikanim letovalištima. Ozarenog bacimo pogled sa visine, duboko udahnemo i sjurimo se – retko kvalitetan tek postavljen asfalt, tri kolovoze trake, nigde vozila, nepreglednom nizbrdicom ubrzavamo i do 60 kilometara na sat... Na praznom putu pojavljuje se crveni „jugo“, manjak naglo skreće na našu stranu kako bi nas iz obesti preplašio i izgurao s puta. Preživimo nekako, smoreni što mu nismo zapamtili registraciju; za ovakve ubice, baš kao i za kradljivce naših ljubljenih dvotočkaša, postoje posebne debelobiciklističke metode kojima se u ovom pristojnom tekstu ipak nećemo baviti.

Sve smo bliže Zaječaru, dva dana ranije krenuli smo iz Zemuna na zaječarski festival „Zalet“. Zapravo, „Zalet“ smo i sami, pošto je ovogodišnji festival i vremenski proširen na deset dana, koliko će trajati naša 800 kilometara duga biciklistička odiseja po Pomoravlju, Timočkoj krajini, Đerdapu i Banatu. Tokom vožnje nosimo maske koje je svojevremeno izradio naš pokojni prijatelj i jedan od sigurno najdražih likova beogradske umetničke scene Saša Marković Mikrob, u čiju čast i vozimo ovu avanturu.

Maskirana povorka Debelih biciklista sa prvim sumrakom triumfalno stiže u Zaječar. Više nego ljubazni domaćini, koji već godinama iz čistog entuzijazma i gotovo bez ikakvih sredstava organizuju ovaj neobični festival, prieđuju nam svečani doček u centru grada. Tu je i petnaestak biciklista iz Knjaževca koji su došli da nas pozdrave i koji se vraćaju iste večeri po mrklom mraku, prevalevši tako oko sto kilometara u oba pravca.

Između brojnih izložbi, filmskih projekcija, performansa i koncerata, druge večeri festivala, na najvišem brdu šume Kraljevica iznad Zaječara, premijerno je održan i prvi koncert Debelih biciklista. Dosad neviđeni nastup na ozvučenim dvotočkašima zapravo je ekspresija unutrašnjih doživljaja jednog debelog bicikliste u raznim situacijama tokom vožnje – lepota, opasnosti i iskušenja sa kojima se susrećemo.

Put nastavljamo ka Borskom jezeru, jednom od nekoliko idilnih jezera koja su nam se zatekla na putu, a među kojima su i Šljunkara kod Kovina, Šalinačko kod Smedereva, Grliško i Rgorsko kod Zaječara, kao i Srebrno i Belocrkvansko koja su nas čekala u nastavku puta.

Na strmoglavim uzbrdicama između Bora i Negotina vožnju počinje da nam otežava nemilosrdan vetar u prsa. Prolazimo kroz ezoterična negotinska sela dok pogrbljene starice mašu štapom i na vlaškom dobacuju reči podrške, traktorišti ispred zadruga nam nazdravljaju zidarskim bocama „zaječarskog piva“, a klinici nas gađaju kobasicama – verovatno su zakačili neki od televizijskih izveštaja o našoj avanturi, pa su iz sažaljenja što su čuli da nemamo nikakvu podršku sponzora rešili da nas nahrane. Kod sela Mihajlovac izlazimo na Dunav, da bismo nastavili nestvarnim krajolikom Đerdapa. U Donjem Milanovcu odsedamo u staroj kući Isidora Igića, zanimljivog kantautora iz Majdanpeka, da bismo sledećeg dana, u vožnji gotovo bez pauze, stigli knap na skelu kod Rama, koja nas preko Dunava prebacuje do Belocrkvanskih jezera, gde logorujemo poslednju noć putešestvija. Deliblatska peščara i južni Banat nisu mnogo interesantni nakon dvodnevne vožnje Đerdapom, pa nestrpljivo grabimo ka Zemunu.

Umorni i zadovoljni, nakon 800 kilometara i deset dana (od čega osam provedenih u vožnji) stižemo tamo odakle smo i krenuli – u Zemunski mali umetnički centar – ZMUC. Svoje verne dvotočkaše odlažemo na jedinstveni parking za Debele bicikliste. A čak smo i smršali kojih stotinak grama.

Ivan Tobić

ZMUC

Njegoševa 53
Zemun
Beograd
zmuc@open.telekom.rs
fb: [ZMUC Radionica](#)

Zemunski mali umetnički centar ZMUC je nevladina i neprofitna organizacija sa malim prostorom i velikom publikom. Otvoreni je atelje orientisan na vizuelne umetnosti, a osnovna delatnost mu je proizvodnja koja podrazumeva svakodnevni rad, kao i stvaranje uslova, mogućnosti i prilika za umetničku produkciju drugih.

ZMUC svesno deluje sa pozicija autsajdera iz lokalne sredine, sa ciljem da sa marginu utiče na glavne tokove savremene umetničke scene.

U Zmucu je od 2006. godine, kada je osnovan, realizovan niz umetničkih pojekata, kao i neformalnih umetničkih akcija, ali i socijalnih projekata podrške umetnicima.

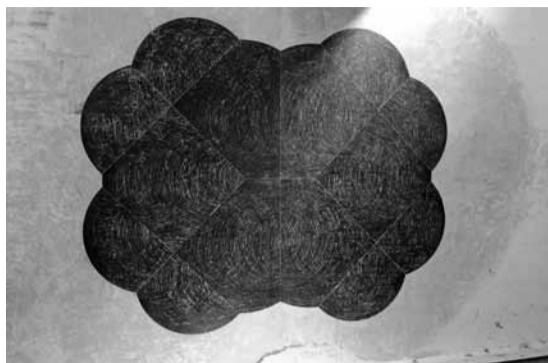
Ove godine u Zmucu je konstituisan i Vrhovni štab Debelih biciklista.

POKRET ALTERNATIVNE KULTURE „ZALET“

Zaječar
www.zalet.org
zalet.org@yahoo.com

Zalet je umetnički pokret koji od 2004. godine organizuje istoimeni festival. Zalet festival svakog leta u Zaječaru promoviše alternativne umetničke programe i okuplja autore iz cele Srbije. Sa manjim ili većim brojem učesnika, Zalet se svake godine uspešno održi.

SAV 2011, VIZUELNE INTERVENCIJE, Marko Marković
Fotografija: Višnja Vračarić

SAV 2012, fotografija: Višnja Vračarić

SAV 2010-dodela nagrada

SAV 2012, vizuelne intervencije Ivan Petrović i Ivan Šuletić
Fotografija: Boba Mirjana Stojadinović

SAV 2012, INDUSTRJSKI TURIZAM, Južni revir
Fotografija: Višnja Vračarić

SAV 2011, Dispatch
Fotografija: Luka Strika

MAJDANPEK

Teritorija opštine Majdanpek smeštena je na obroncima Južnih Karpat u Istočnoj Srbiji, u vodotoku reka Dunav i Pek. Na 932 km² nastanjeno je 23.704 stanovnika u dva gradska (Majdanpek, koji je administrativni centar i Donji Milanovac) i 12 seoskih naselja (Debeli Lug, Leskovo, Jasikovo, Vlaole, Rudna Glava, Crnjaka, Klokočevac, Topolnica, Boljetin, Mosna, Golubinje i Miroč).

Graniči se sa opština Bor, Negotin, Kladovo, Golubac, Kučevo i Žagubica, a na saperu, Dunavom, sa Republikom Rumunijom što majdanpečkoj opštini daje status pogranične opštine – jedna od tri na čijoj je teritoriji Nacionalni park Đerdap. Reljef opštine je pretežno brdsko-planinski. Najviši vrh je na malom Kršu – Garavan 929 m nadmorske visine, grad Majdanpek leži na 250 m nadmorske visine, a Donji Milanovac na 75 m nadmorske visine. Klima je kontinentalna.

SAV 2011,
OFF VODIČ, Nemanja Knežević

SAV 2011, MOOSE U MAJDANPEKU
Fotografija: Andrijana Rmuš

SAV 2011,
REPETITOR, koncert
Fotografija:
Marko Momirov

UG Zvuk i vizije

Sound and Visions

Multimedijalni festival, Majdanpek

3. Multimedijalni festival Sound and Vision

Od 29. juna do 1. jula 2012.

<http://savfest.com/>

dk@savfest.com

[fb: Sound and Visions_Multimedijalni festival_Majdanpek](#)

Na inicijativu Vladimira Stojkovića, sa stavom „lako ćemo“, tog leta 2009. godine okupila se grupa građana i započela projekat lokalnog festivala. Verovatno je bilo više toga što nas je motivisalo, ali je ipak važnija od drugog bila želja da se nešto organizuje u rodnom gradu, nešto kao žurka za odabranje, da se svi zajedno, uz nekog gosta sa strane, koji će po povratku u svoj mali grad pričati o neverovatnim stvarima koje je video, dobro provedemo i veče završimo uz burek s prvom smenom majdanpečkih rudara. Dilema oko programskih celina nije bilo, jer u odnosu na naša dotadašnja interesovanja to su mogle biti, pored fudbala, košarke i stonog teksisa, samo: film, muzika, savremena umetnost i Open source. Dakle, koska je bačena i samo nam je još sreća bila potrebna.

Mnogo smo razmišljali o nazivu festivala i sve nam je, naravno, bilo glupo – da ne spominjem ukus termina „multimedijalni“, s kojim smo se pomirili, jer ništa pametnije što bi odredilo festival nismo mogli da smislimo, a složili smo se da nam je to potrebno. Na kraju, jedne noći, kako je kasnije Vladimir prepričao, dok je sedeo za kompjonom, u pozadini je zapevao Dejvid Bouvi svoj hit „Sound and vision...tra la, la, la la...“ i ideja je rođena – multimedijalni festival Sound and visions. Rešenje nam je bilo potrebno i ideja je prihvaćena s oduševljenjem, mada moram priznati da se odnos prema tom nazivu dosta menjava jer je bilo raznih pitanja na koja smo morali da odgovaramo, npr.: „Što nije nešto na srpskom?! – Pa, ne znam...eto... nije... nismo razmišljali o tome“. Stvarno nismo.

Nismo razmišljali o mnogim stvarima, ali nismo ni mogli jer o većini ništa nismo znali. Para nema ni za 'leba a neki bi i brk da omašte. U organizaciji ništa nije lako i do sada smo se više puta dobro zakačili na neku temu. Festival je prevazišao značaj lokalne manifestacije, a organizatori su postavili cilj da se svakom autoru omogući dolazak na festival, čime bi se ostvario kontakt publike i autora koji će demistifikovati nastanak umetničkog dela, odnosno pomoći autoru da njegov rad ne bude hermetičan. Sve u svemu, nada poslednja strada.

Festival se održava od 2010. godine u toku poslednjeg vikenda juna. Do sada su na festivalu učestvovali mnogi, a užoj publici su poznati: Jan Cvitković, Dalibor Matanić, Šejla Kamerić, Lukas Nola, Danis Tanović, Dane Komljen, Marta Popivoda, Igor Štaglicki, Paul Curtis – Moose, Marko Marković, Aleksandrija Ajduković, Dejan Marković, Goran Micevski, Ivan Petrović i muzički bendovi Jarboli, Veliki prezir, Petrol, Repetitor, Stuttgart Online, Kazna za uši, Presing, Ana Never.

Organizator festivala: UG „Zvuk i vizije“ iz Majdanpeka

Dosadašnji pokrovitelji festivala su: Opština Majdanpek, Ministarstvo kulture Republike Srbije, Rudnik bakra Majdanpek, Nezavisna kulturna scena Srbije (NKSS) i NDI

Dosadašnji partneri festivala su: Centar za kulturu opštine Majdanpek, hotel Golden Inn Majdanpek, Turistička organizacija Opštine Majdanpek, Zlatara Majdanpek, KC Grad

SAV 2011, INDUSTRJSKI TURIZAM, Fotografija: Višnja Vračarić

SAV 2011, INDUSTRJSKI TURIZAM
Fotografija: Marko Momirov

SAV 2012,
PRIPREME ZA
INDUSTRJSKI
TURIZAM,
Fotografija:
Marko Momirov

SAV 2012, NEŽNI
DALIBOR, koncert
Fotografija:
Marko Momirov

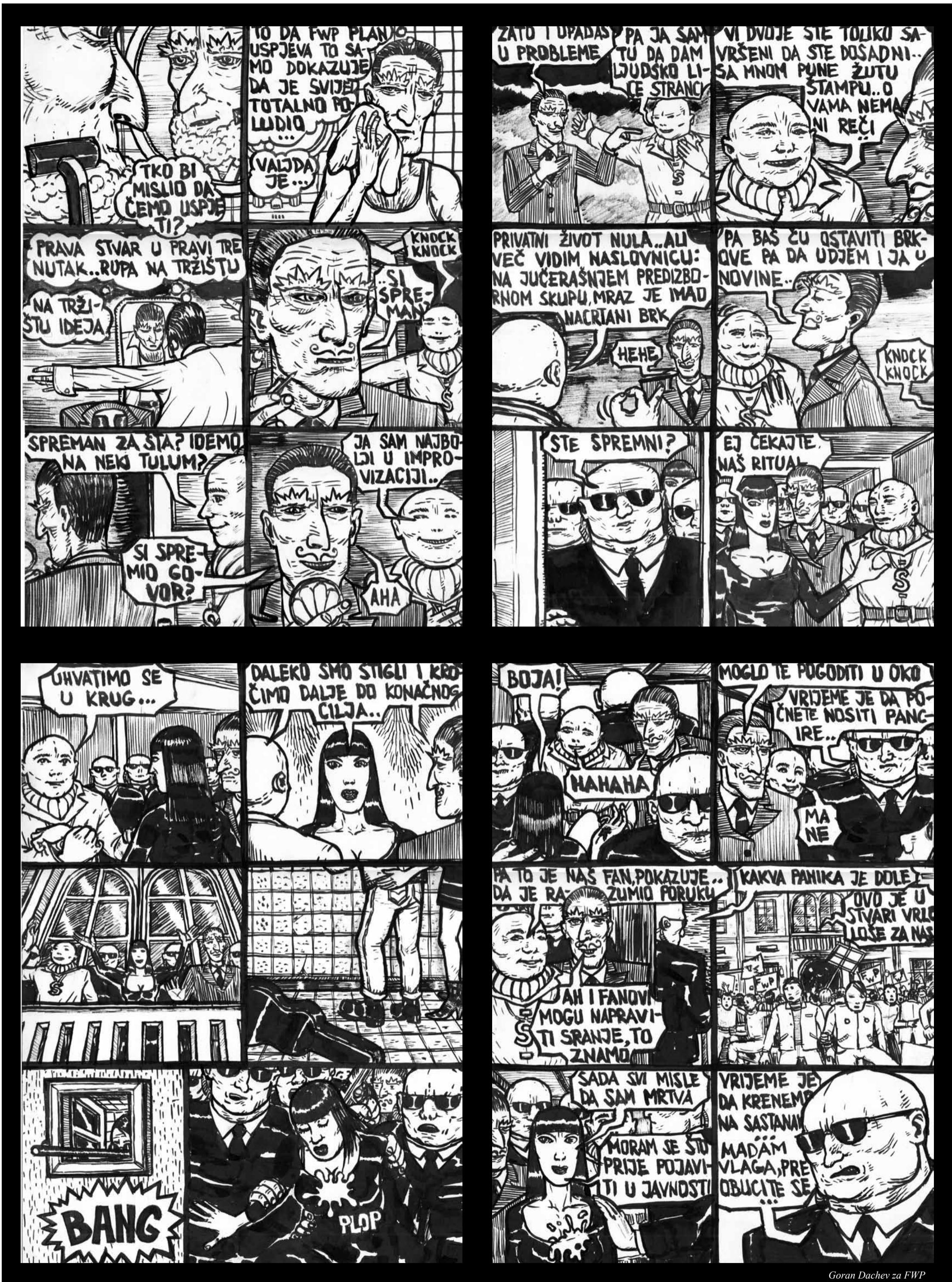
SAV 2011, VIZUELNE INTERVENCIJE
Fotografija: Marko Momirov

SAV 2012

SAV 2012, PRESING, koncert
Fotografija: Marko Momirov

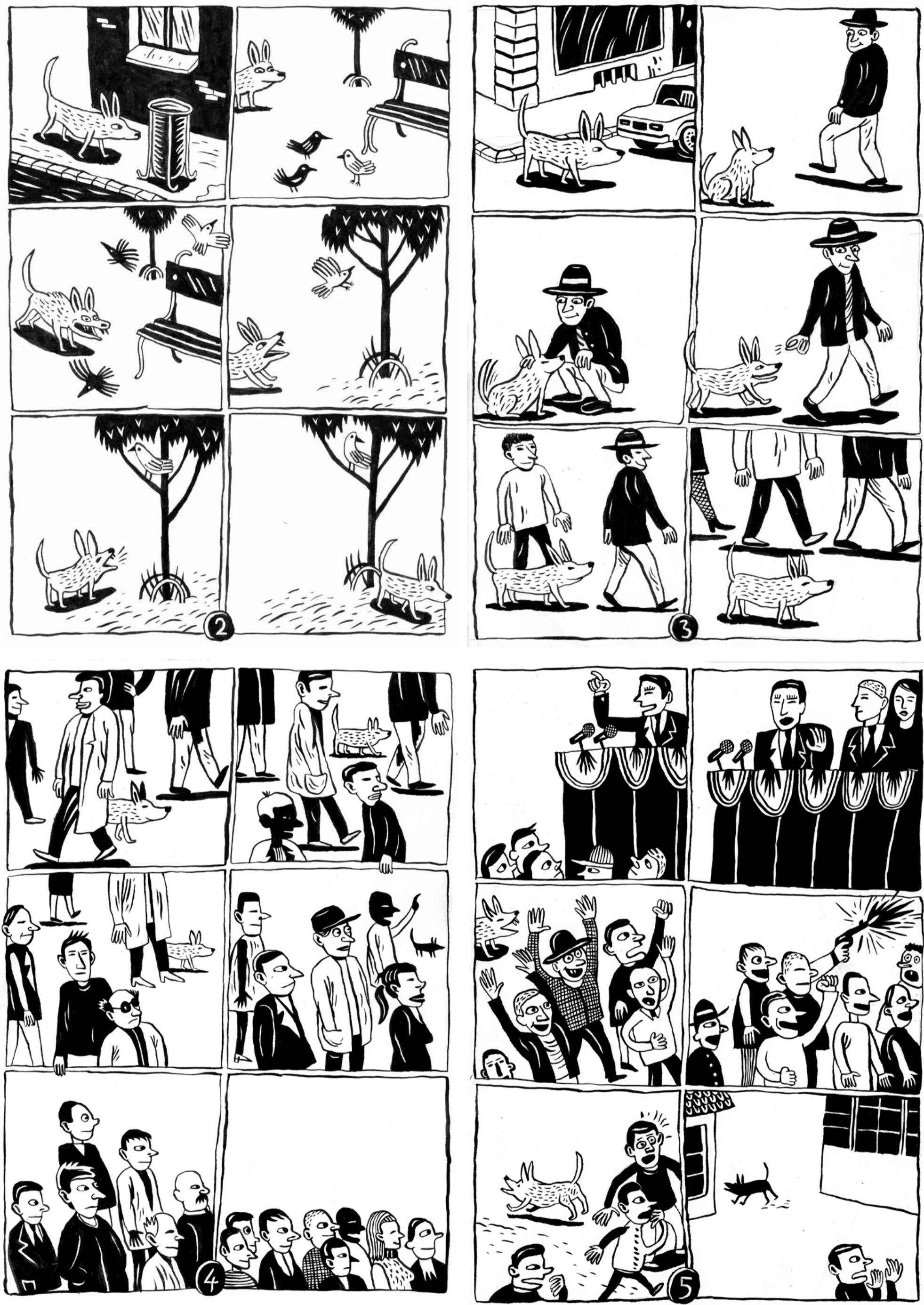

Goran Dachev za FWP

Kao nasleđe iskustva stečenog tokom višegodišnjeg postojanja Internacionalnog strip festivala GRRRI, u januaru 2007. godine pokrenuta je galerija „Elektrika“ u Pančevu. „Elektrika“ pretenduje da bude još jedna stanica u mreži evropskih centara alternativne umetničke produkcije.

Galerija „Elektrika“ se uglavnom bavi predstavljanjem izložbi, koncerata, performansa i filmske produkcije iz domena *underground* i alternativne kulture. Uredništvo i organizacija dešavanja povereni su Aleksandru Zografu i Vladimиру Palibrku, dok u samom radu galerije učestvuje veliki broj mladih pančevačkih umetnika.

Elektrika

Vuk Palibrk za FWP

ELEKTRIKA

Radomira Putnika 7 [bivša JNA], Pančevo
<http://www.myspace.com/elektrikapancevo>
<http://www.flickr.com/photos/22562404@N0...>
<https://twitter.com/#/ELEKTRIKAPancev>
fb: Elektrika Pancevo
elektrika.pancevo@facebook.com

First World Peace: MRAZ, SOL I VLAGA je epska saga autorke Helene Klakočar Vukšić koja u sebi ujedinjuje elemente postutopijskog SF diskursa sa kritičkim diskursom svojstvenim savremenog umetnosti. Glavni junaci strip-a, prirodni elementi Mraz, Sol i Vlaga zaposedaju ljudska tela i upuštaju se u beskompromisnu političku borbu koja za cilj ima da korumpira svetske političke tokove i evoluiru ratnu praksu na planeti u neku vrstu društvene igre sa i dalje ozbiljnim posledicama. Ovaj scenario od preko 600 stranica podeljen je u etape koje se realizuju kroz susrete, radionice, debate, javne performanse, izdanja i individualne doprinose grafičkih umetnika iz regionalne i svetske mreže strip aktivista. Tokom 2012. godine, zahvaljujući podršci asocijacije NKSS, Elektrika iz Pančeva i asocijacija Producija iz Skoplja realizovali su jedan deo ovog projekta, sa podnaslovom „Stilske vežbe – Atentat na Vlagu“. Naime, sedam autora iz Srbije, BiH i Makedonije dobilo je zadatak da svako iz perspektive svog stila, sa drugaćijom tačkom gledanja, ispričaju istu epizodu – lažni atentat na Vlagu, koji se dešava u Mariboru, u trenutku kada FWP pokret slavi pobedu na lokalnim izborima. U projektu su učestvovali Vuk Palibrk, Boris Stanić, Gjorgje Jovanović, Vladimir Palibrk, Helena Klakočar, Ivanka Apostolova, Goran Dačev i Muhamed Kafedžić.

Kamp, fotografija: Milica Drakulić

Festival, fotografija: Aleksandra Kolin

Slobodna zona

rex@freezonebelgrade.org
info@freezonebelgrade.org
www.freezonebelgrade.org

PROSTORI SLOBODNE ZONE

Slobodna zona, serija programa baziranih na angažovanju i savremenoj filmskoj produkciji, uspostavljena je s namerom da se u Srbiji pokrene razgovori i prošire znanja o aktuelnim društvenim i političkim temama iz celog sveta i da se na taj način problematika ljudskih prava sagleda i razume planetarno i u što potpunijem značenju.

Od svog pokretanja 2005. godine, Slobodna zona je zamišljena kao kompleksan program koji se obraća publici filmskim festivalom, mesečnim projekcijama i turnejom izabranih filmova po Srbiji, ali i edukativnim programom za profesore i nastavnike, te učenike i učenice osnovnih i srednjih škola.

Osmo izdanje festivala održano je od 2. do 7. novembra u Dvorani Kulturnog centra Beograda i Domu omladine i na njemu je prikazano 35 društveno angažovanih filmova iz savremene svetske produkcije, ali i iz regionala.

Ove godine selektorskom timu Slobodne zone, Rajku Petroviću i Branki Pavlović pridružila se gošća selektorka – višestruko nagrađivana hrvatska književnica Dubravka Ugrešić, u čijem izboru su filmovi koji se bave nekim od najvažnijih savremenih društveno-političkih tema. Novina ovogodišnjeg festivalskog izdanja je i prateći program „Noćni razgovori“ koji uređuje filozof Ivan Milenković, zamenik glavnog urednika Trećeg programa Radio Beograda. Tokom četiri festivalske večeri, nakon završene poslednje projekcije, brojni filozofi, politikolozi, pisci i društveni teoretičari pokušali su da iznova pokrenu mnoga važna pitanja, ali i da daju svoje odgovore na teme koje izabrani filmovi pokreću.

Ovogodišnji, osmi festival posetilo je oko 15.000 gledalaca, što je pet puta više nego u godini njegovog osnivanja.

Turnejom izabranih filmova po Srbiji, Slobodna zona uz pomoć svojih prijatelja i saradnika iz nevladinih organizacija, omladinskih inicijativa ili pak samostalnih aktera kulture već šest godina uspešno doprinosi konceptu kulturne decentralizacije u Srbiji. Poslednja turneja realizovana je od marta do juna 2012. godine u trideset gradova Srbije.

Mesečne filmske projekcije u Kulturnom centru Reks redovno se održavaju od oktobra 2006. godine, a od prošle godine filmove u okviru ovog programa bira juniorski selektorski tim Slobodne zone, sačinjen od srednjoškolaca koji su prošli Kamp angažovanog dokumentarnog filma „Slobodna zona Junior“. Izuzetna posećenost mesečnih programa tokom 2012. godine predstavlja još jednu potverdu da beogradска publikaume i želi da odgovori na autentičnost filmskih priča o sudbinama malih ljudi u senci velikih političkih i društvenih potresa.

Tokom 2012. godine realizovan je i edukativni program Slobodna zona Junior, koji je uspostavljen sa namenom da se preko vannastavnih aktivnosti srednjoškolcima i osnovcima pruži prilika da na kreativan način izraze svoje stavove, a sa druge strane da se odgovori na potrebu za modernizacijom nastave pružanjem podrške institucionalnom dizanju svesti o pitanjima ljudskih prava među mlađima.

Treći kamp angažovanog dokumentarnog filma po prvi put je okupio srednjoškolce sa prostora bivše Jugoslavije. Na trećem kampu učestvovalo je petnaest srednjoškolaca, a izabrana su četiri filmska projekta snimljena i premijerno prikazana na ovogodišnjem filmskom festivalu Slobodna zona.

Tokom 2012. godine Slobodna zona je izdala i prvi priručnik za osnovne škole uz prateću kompilaciju filmova i organizovala 27 radionica za nastavnike na kojima je prisustvovalo 667 prosvetnih radnika iz 426 osnovnih škola širom Srbije.

Sve aktivnosti Slobodne zone rezultat su potrebe da se afirmativno i jasno, na komunikativan i savremen način, podstakne debata o aktuelnoj društvenoj i političkoj situaciji u svetu i položaju Srbije u njemu.

Festival, fotografija: Milica Mitić

Kamp, fotografija: Milica Drakulić

Festival, fotografija: Milica Mitić

SEEcult.org

Criticize This!

Criticize This! Kritikovanje kritičke umetnosti u regionu

Polaznici CT! u MSU Zagreb, februar 2012, Fotografija: SEEcult.org

Udruženje građana SEEcult.org

27. marta 26/13, 11000 Beograd
tel/fax: +381113238224
info@seecult.org, seecult@gmail.com
www.seecult.org

Udruženje građana SEEcult.org osnovano je 2002. godine u Beogradu radi očuvanja, prezentovanja i afirmisanja, ali i kritičkog saaledavanja kulture i umetnosti u Srbiji i regionu. Osnivač je portala za kulturu jugoistočne Evrope SEEcult.org, razvojne informativne i kulturnoško-edukativne onlajn platforme, koja je protekli decenije izrasla u jedinstveni arhiv savremene kulture i umetnosti u regionu. Razvoj produkcije SEEcult.org prate i različiti partnerski projekti posvećeni unapredenu analitičkog saaledavanja kulturnih politika i afirmisanju kritičkog sagledavanja umetnosti u Srbiji i regionu (Let's Talk Critic Art, Criticize This!...). SEEcult.org je aktivan i u različitim inicijativama za jačanje saradnje u zemlji i regionu.

Iako je kritikovanje (drugih) jedan od najpopularnijih hobija na ovim prostorima, prave, argumentovane kritike u društvu gotovo nema. To se odnosi i na savremenu umetnost, a velikim delom tome su krivi mediji koji su umetničku kritiku prognali u trci za profitom, koji donose lake teme i bave se estradnim skandalima.

Grupa portala za kulturu u regionu, među kojima je i SEEcult.org, jedan od članova NKSS, odlučila je da projektom *Criticize This!* pokuša da vrati umetničku kritiku u najširu javnost, uz edukaciju više od 30 mlađih književnih, pozorišnih i likovnih kritičara. Sa njima su intenzivno radili i skusni mentorji koji su započeli karijere ne tako davno, ali je to bilo vreme kada umetnička kritika nije bila eksces u medijima (Ivan Medenica, Una Bauer, Darda Radosavljević, Miha Colner, Boris Postnikov, Saša Čirić, Vladimir Arsenić, Mirnes Sokolović...). Mladim učesnicima projekta, koji su odabrani kao najperspektivniji na osnovu tri javna konkursa, omogućena su putovanja po regionu, objavljivanje tekstova na sajtu projekta (*Criticizethis.net*) i portalima organizatora (Books.hr, Kulturpunkt.hr, Plima.org, Elektrobeton.net i SEEcult.org), a najboljih i u mesečnom podlistku u partnerskim štampanim medijima u sve tri zemlje (*Novosti, Pobjeda i Danas*). Podrazumevao se i honorar, pristojan za prilike na Balkan na početku 21. veka. Takođe, omogućeno im je i da u Beogradu, Zagrebu i Ulcinju prisustvuju predavanjima stručnjaka iz regiona i Evrope o različitim aspektima umetničke, ali i kritike savremenog društva uopšte. O tom širem kontekstu, neophodnom i za razumevanje savremene umetnosti, posebno kritičke prakse, govorili su Svetlana Slapšak, Kenan Malik, Alberto Toscano, Gerald Raunig, Karl Fredrikson, Mark Terkesidis, Maja Čirić, Peter Klepec... Zauzvrat, učesnici projekta trebalo je da kritikuju književnu, izvođačku i vizuelnu produkciju u regionu, koja je i sama kritički orientisana prema nekim od ključnih problema na Balkanu, a to su suočavanje sa prošlošću, tranzicija i pitanja identiteta. S obzirom na to da se na ovim prostorima i mnogi profesionalci ustežu prilikom javnog iznošenja stavova, omogućili smo polaznicima da „zavire u dvorište svojih suseda“, pa su tako, na primer, Zagrepčani pisali o izložbama u Beogradu, i obrnuto. Pokazalo se da je produkcija u regionu takva da je teme, kao što je i očekivano, bilo lako naći u velikim centrima, pre svega u Beogradu i Zagrebu. Za razliku od Crne Gore, pa i Bosne i Hercegovine, koja je takođe obuhvaćena projektom.

Iako projekat *Criticize This!* producijski uspešno ulazi u završnicu, a privukao je pažnju i uticajnih evropskih portala, koji su prenosili tekstove, pokazalo se da su ovdašnji masovni mediji otporni na umetničku kritiku nego što se moglo pretpostaviti – čak i kada imaju mogućnost da je besplatno preuzmu. Izuzetak u tom smislu su ponovo internetski mediji, pa u tom prostoru, po svemu sudeći, treba i videti budućnost umetničke kritike. I planirani nastavak projekta *Criticize This!* je na tom putu, kao i u potrazi za novim formama kritičkog izraza koje diktira digitalno doba.

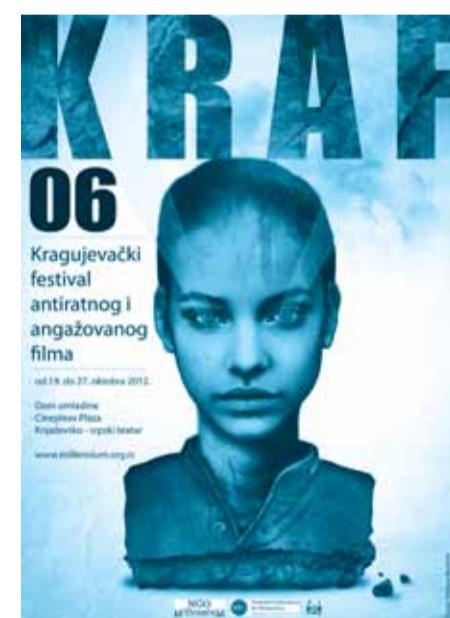
Vesna Milosavljević

Šesto izdanje jedinog autohtonog filmskog festivala u Kragujevcu, koje je realizованo od 19. do 27. oktobra 2012. godine, tematski se bavilo u antiratnom/mirovnom programu – problemom direktnih učesnika rata sa ovi prostora (ratni veterani, izbegla i raseljena lica, vojni beskućnici...), dok je programski deo, posvećen tzv. angažovanim temama, bio usmeren najviše ka mладимa u Srbiji danas.

Ovogodišnje izdanje je na lokalnom nivou bilo usmereno i ka promociji kinematografije preko partnerstva sa profesionalnim bioskopima „Cineplex“ u Tržnom centru „Plaza“, gde je uz kragujevačke ustanove kulture – Dom omladine i Kraljevsko-srpski teatar – takođe održan deo festivala.

KRAF 06. pored tradicionalnih partnera na nacionalnom nivou (distributerska kuća „MegaCom“ iz Beograda), kao gostujućeg partnera, ove godine je imao Gete Institut sa ciklusom nemačkih filmova.

Premijerni filmovi su bili najnovije produkcije i već priznati na ovogodišnjim izdanjima uglednih svetskih (Berlin, Kan, Venecija...), regionalnih (Motovun – Hrvatska, Herceg Novi – Crna Gora...) i domaćih filmskih festivala (Palić, Niš...) poput filmova: *Jelena, Katarina, Marija, Nikite Milivojevića, Klip, Maje Miloš, Praktičan vodič kroz Beograd sa pevanjem i plakanjem, Bojana Vuletića, Brda 21000, Silvija Mirošničenka, Žena koja je obrisala suze, Teone Strugar Mitevske, Cezar mora da umre, braće Tavijani, Tabu, Migela Gomeša, Iza bregova, Kristijana Mundijua, Sestra, Ursule Meier, Misterija, Lu Jea, U magli, Sergeja Loznice...* KRAF, kao prvi filmski festival u Kragujevcu i regionu Šumadije, u svojoj šestoj godini postojanja, nastavlja svoju regionalnu promociju filmsko-debatnog modela javnog zastupanja antiratnih i angažovanih poruka, započetu 2011. godine.

Prva ovogodišnja promocija održana je u Kruševcu 27. septembra, u Biblioteci za mlade gde je održan javni razgovor na temu „Mladi i EX-YU komšiluk: Stavovi mlađih ljudi u Srbiji o raspodu bivše Jugoslavije i sadašnjim odnosima sa nacijama u regionu“, u kome su učestvovali Marko Vučević (Asocijacija mlađih, Kruševac) i Ivan Đokić, umetnik iz Kruševca, a kao vizuelna ilustracija promocije, prikazan je dokumentarni film Željka Mitrovića *Dugo putovanje kroz istoriju, historiju i povijest*, koji je gostovao na KRAF-u 2010. godine. Promotivna turneja KRAF-a će biti organizovana do februara, 2013. godine i u Paraćinu, Šapcu, Čačku, Jagodini i Valjevu.

KRAF organizuje NVO MillenniuM iz Kragujevca uz podršku Nacionalne zadužbine za demokratiju (SAD) i Grada Kragujevca.

MILLENNIUM

www.millennium.org.rs
fb: KRAF-06-Kragujevački-festival-antiratnog-i-angažovanog-filma

KRAF 06 – Kragujevački Festival antiratnog i angažovanog filma 2012.

Vladimir Paunović,
direktor i selektor festivala

INTERVJU Emina Višnić

Emina Višnić radi kao menadžerka u kulturi i deluje kao medijatorka i promotorka kulture. Razvila je iskustvo u neprofitnom kulturnom menadžmentu, umrežavanju na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom planu, te u zagovaranju i izgradnji kapaciteta neprofitnog sektora. Direktorka je Centra POGON (Zagreb), hibridne kulturne institucije utemeljene na civilno-javnom partnerstvu koja funkcioniše kao otvoreni lokalni centar za razvoj nezavisne savremene umetnosti i kulture, kao i za uključivanje mladih u kulturni i društveni život. Potpredsednica je Izvršnog odbora evropske zagovaračke mreže Culture Action Europe (Brisel) i predsednica Upravnog odbora Fondacije Kultura nova (Zagreb), osnovane za razvoj organizacija civilnog društva koje deluju na području savremene umetnosti i kulture. Konačno, saradnica je *Summer International Fellowship* programa pri DeVos Institute of Arts Management Centra Kenedi u Vašingtonu.

Povremeno radi kao trenerica/ekspertica i govori/piše o temama s područja kulturnih politika.

Pre nego što je preuzela poziciju direktorke Pogona, bila je uključena u zagovaranje za njegovo uspostavljanje kao hibridne institucije utemeljene na civilno-javnom partnerstvu. Bila je predsednica i koordinatorica platforme Klubtura/*Clubture*, nacionalne mreže organizacija utemeljene na razmeni programa i projektnoj saradnji. Bila je jedan od osnivača i predsednica, a volontirala je i kao koordinatorica lokalnog saveza Operacija Grad, koji je osnivač Pogona. Pre nego što se potpuno posvetila mrežama, bila je koordinatorica programa i voditeljica net.kulturnog kluba [MaMa] pri Multimedijalnom institutu te jedan od inicijatora i koordinatora UrbanFestivals organizacije BLOK.

Završili ste hrvatski jezik i komparativnu književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a počeli ste da radite najpre u BLOK-u, pa u Multimedijalnom institutu i Klubturi... Sada ste i u Izvršnom odboru Culture Action Europe.

Šta Vas je opredelilo da se bavite problematikom nezavisne kulturne scene i kulturnom politikom?

E. V.: Moje opredeljenje je došlo kroz rad na sceni. Počela sam kao studentkinja da radim na raznim projektima, pa i na Eurokazu. Onda smo zajedno, kao grupa studenata, pokrenuli Urban festival, napravili organizaciju BLOK – Lokalu bazu za osvežavanje kulture.

Bavila sam se mnogim pitanjima i bilo je veoma mnogo saradnje. Počela sam da radim u MaMi, odnosno na Multimedijalnom institutu, a te 2001. godine se osnivala i Klubtura.

Nekako smo, kao scena, počeli da se bavimo pitanjem vlastite pozicije, a onda i pitanjem celokupnog sistema. Pokazalo se da mene to veoma zanima, da me sistemi zanimaju više nego sami programi. Tako, korak po korak, iz projekta u projekat, iz situacije u situaciju, našla sam se ovde gde sam sad.

Bilo je mnogo situacija u kojima sam se borila naprosto zato što sam verovala, a to je i do danas razlog što se bavim pitanjima položaja nezavisne scene u celokupnom sistemu.

Koliko ste imali godina kad ste ušli u sve to?

E. V.: Kad sam počela da radim Urban Festival (1999) imala sam 22 godine, nisam bila veoma mlada, to je bilo pred kraj faksa.

KLUBTURA / CLUBTURE

Godinama ste vodili mrežu Klubtura koja je odigrala presudnu ulogu u osnaživanju nezavisnog kulturnog sektora u Hrvatskoj. Kako je došlo do formiranja te saradničke mreže i koji su osnovni razlozi njenog nastanka?

E. V.: Nisam bila u njoj od samog početka. Mreža je krenula na inicijativu nekoliko zagrebačkih neprofitnih kulturnih klubova, odnosno centara. Oni su se zatim premestili u različite krajeve u Hrvatskoj i povezali se s drugim sličnim centrima i organizacijama iz Hrvatske. Istovremeno, Soros fondacija je bila na odlasku iz Hrvatske te je svojom izlaznom strategijom nameravala da uloži u stabilnost pojedinih organizacija. No, umesto toga, te organizacije, kao što je npr. Multimedijalni institut, predložile su da se taj novac uloži u osnivanje mreže. Tada nezavisne organizacije u Hrvatskoj nisu bile povezane, nisu imale informacije jedna o drugoj, a još su manje sarađivale na programima. Tako se formirala ideja da se organizuje mreža. U tom procesu je bilo petnaestak organizacija koje su definisale šta ta mreža uopšte jeste i šta s njom treba da se radi.

Sećam se, recimo, da je osnivačka skupština organizovana 2002. godine u Zagrebu i da su na njoj definisani prvi zajednički projekti, saradnički modeli, načini odlučivanja. Mreža je od Soros fondacije dobila taj prvi *seed money* koji je gotovo sav bio uložen u programske razmene i saradnju. Tako je krenulo.

Koju su bili motivi?

E. V.: Prvi je bio direktni, da se napravi link i programska saradnja najpre između nezavisnih klubova, zbog čega se i zove Klubtura, poput MaMe, Močvare, Lazareta... Ideja je bila da se oni povežu, dele programe, sarađuju. No, na samom početku, to je prošireno na sve organizacije, bez obzira imale one prostor u kom deluju ili ne. Bazične stvari, na primer, kada neki strani program dođe u Zagreb ili Rijeku, da se podeli s drugim gradovima.

No isto tako i neke kompleksnije projektne saradnje, gde su različite organizacije zajednički radile u svim segmentima.

Drugi motiv je bio da se izgradi nekakva struktura koja će okupiti različite organizacije nezavisne kulture iz cele Hrvatske. Motiv u početku nije bio da se Klubtura postavi kao nekakav policy akter, ali je bila ideja mreže u okviru koje će, u najmanju ruku, ljudi moći jedni od drugih da uče i pokušaju da se pozicioniraju zajednički u nekom sistemu u kom jesmo. Dakle, krenulo se konkretno s programima, a ne s postavljanjem mreže koja želi da ima reprezentaciju celog sektora naspram institucija i kulturne politike.

Kako je funkcionalna Klubtura tokom proteklih godina i koje su najznačajnije neophodne promene?

E. V.: U prvoj fazi smo bili koncentrisani isključivo na razmenu i saradnju, na tome se gradila mreža. Ta programska saradnja je i dalje temelj Klubture.

Ključna promena se, međutim, dogodila kad je Klubtura počela da se bavi pitanjem kulturnih politika, odnosno kad je ustanovljeno da početna intencija, programska saradnja i razmena, nije dovoljan instrument za jačanje sektora. Tada je, 2003. / 2004. godine, došlo do širenja polja delovanja mreže.

U tom periodu se pokreću programi koncentrisani na kulturnu politiku i aktivizam, a Klubtura povezuje različite lokalne inicijative koje se bave istim temama, što danas znova radi.

Tada su krenuli programi jačanja kapaciteta i edukacije organizacija za strateško planiranje, počeli smo da se bavimo pitanjem vidljivosti scene, da izdajemo mali *Megazin 04* i formiramo portal Kulturpunkt.hr. Krajem 2004. je krenula i Regionalna inicijativa Klubture. To je bilo neko prelazno razdoblje, da bi se u nekoliko narednih godina događalo mnogo paralelnih stvari.

Kako su se neke od misija ispunjavale, tako su prestajale, pa je Klubtura poslednjih nekoliko godina smanjila obim aktivnosti. Recimo, nije se više radila edukacija, jer su organizacije prošle kroz taj ciklus. Napravili smo Kulturpunkt portal koji kao posebna organizacija pod imenom Kurziv funkcioniše već neko vreme. Dogodile su se neke promene u upravljačkim strukturama, a mnogo se radilo i na unutarnjoj komunikaciji i angažmanu članica. Tako smo u jednom momentu uveli i Klubtura Forum, godišnje okupljanje, svaki put u drugom gradu, jer same skupštine više nisu bile dovoljne. Sve to ukupno je značilo jačanje odnosa u mreži koje se događalo mimo programske saradnje i skupštinskih oblika komunikacije.

Sad je na redu nova, treća faza Klubture, u kojoj se razvija koncept centara specifičnih znanja vezanih za nezavisnu kulturu, istraživanja, novi ciklus edukacije i jačanja kapaciteta, povezivanja lokalnih inicijativa koje se bave pitanjem infrastrukture za nezavisnu scenu i slično. No, programska saradnja i razmena i dalje ostaju kao temelj mreže. Isto tako, važno je reći da u ovom ciklusu Klubturu vode i novi ljudi.

Koliko ste uspeli da ostvarite ključne ciljeve koji se odnose na decentralizaciju kulturne proizvodnje, programsku razmenu i jačanje vidljivosti i uticaja na kulturne politike? Koliko vam je u samom početku uopšte bio bitan pojam decentralizacije?

E. V.: Decentralizacija nam je odmah bila bitna, bila je i ostala jedan od ciljeva, jedan od principa saradničkog modela Klubture. Od početka je bilo veoma važno, a to je inače nešto čime se Klubtura ponosi, da je 80 posto sadržaja tog modela bilo realizovano van Zagreba. To je bitno, jer je Hrvatska veoma centralizovana država, jedna četvrtina stanovnika živi u Zagrebu, a nama je bilo važno da se uključi što više sredina. I to ne samo drugi veći gradovi nego i manja mesta, krajevi deficitarni za kulturu uopšte, a naročito za nezavisnu kulturu.

Danas je u Hrvatskoj Klubtura jedini model koji se sistemski bavi decentralizacijom. Ministarstvo će tu i tamo podržati neku predstavu, ali ne postoji nikakva specijalizovana agencija ili jasan drugi model, kakav recimo ima Francuska, koji direktno podstiče, odnosno finansira decentralizaciju.

Koliko ste zadovoljni ostvarenim rezultatima, posle deset godina?

E. V.: Izuzetno sam zadovoljna. Klubtura je postavljena kao taktička platforma, ona koja će ostvariti jednu svoju misiju i doći do druge. Rezultati su ostvarivani onako kako su bili i postavljeni od početka. Pored gomile programa realizovanih po celoj Hrvatskoj, Klubtura je postigla i to da je organizacije osećaju kao svoju, a da pri tom nisu morale da uđu u uobičajene formate reprezentacije, članstva, predstavljanja... Postoji dobar balans između lideršipa i participacije svih, odnosno kolektivnog odlučivanja koji je temelj modela programske razmene i saradnje.

Klubtura je mreža u kojoj među članicama postoji intenzivan odnos, u smislu da se među članicama stalno gradi saradnja i da postoji odnos poverenja. Naprotiv, organizacije vide tu mrežu kao svoju mrežu i ulazu u nju, na različite načine, svoje vreme, ideje i drugo.

Koliko je, na osnovu iskustva Klubture, važan lokalni angažman i uopšte, rešavanje lokalnih problema zarad globalne scene?

E. V.: Izuzetno je bitan. U Klubturi je to uvek bilo tako postavljeno. Klubtura platforma je podržavalac lokalnih inicijativa, ali nije neko ko umesto lokalnih vodi njihove borbe, jer to onda nije održivo. Ono što je uloga Klubture jeste da pomogne lokalnim akterima u tome na razne načine, ali ne da preuzima njihovu ulogu. Istovremeno su lokalni akteri izuzetno važni za Klubturu, jer bez njih mreža ne bi imala smisla.

BADCO. Liga vremena

POGON

Posle višegodišnjeg procesa promovisanja i aktivizma, osnovan je Pogon – Zagrebački centar za nezavisnu kulturu i mlade, kao nov model civilno-javnog partnerstva, odnosno mešovito pravno lice Saveza udruženja Operacija grad i zagrebačkih vlasti. Kako je došlo do toga i kako, kao direktorka Pogona, ocenjujete dosadašnju saradnju sa gradskim vlastima?

E. V.: Klubturu, Operaciju grad i druge treba gledati kao deo nekog ekosistema cele nezavisne kulturne scene, uz koju su bili vezani različiti subjekti i inicijative. Na primer, Policy Forum nikada nije bio formalna organizacija nego je funkcionalao kao forum različitih ljudi i organizacija koji su se bavili politikama, gde je Klubtura bila jedan od inicijatora. Zatim je tu bila lokalna platforma Zagreb – Kulturni kapital Evrope 2000. Tu su stvari bile snažno umrežene i međusobno se podržavale i u tom smislu je Klubtura formalno i direktno vezana, jer je jedan od osnivača lokalne platforme Operacija Grad. Ne samo Klubtura već i Mreža mladih Hrvatske, kao druga nacionalna organizacija, videle su u jednom trenutku da je prioritet infrastruktura. Iako se može postaviti pitanje koje je opravdavanje da se nacionalne mreže bave lokalnim pitanjem, to je bila stvar taktičke odluke. Naime, tada su u Zagrebu postojale najveće šanse da se dobije infrastruktura kojom će se upravljati preko civilno-javnog partnerstva, a taj bi se model zatim mogao prenositi dalje u druge gradove.

Sad se, recimo, gradi model hibridne institucije za Split, Pula je bližu takvom rešenju i tako dalje. U tom smislu postoji direktna veza, jer je to projekat nezavisne scene, kao i Fondacija Kultura nova. To je naravno samostalna organizacija i jedna uz drugu nisu operativno vezane.

Kako ste uspeli da postignete taj model civilno-javnog partnerstva?

E. V.: Radi se o dugogodišnjoj (trajalo je tri, četiri godine) kampanji, odnosno zagovaranju, lobiranju – tribine, akcije, na ulici, ilegalno zauzimanje centra – dakle niz aktivnosti koje su zapravo bile politička borba. To što smo mi bili sebi važni nema veze, politici nismo bili važan akter, jer smo kulturnjaci, i to kao nezavisna scena, oni koje kulturni sistem kontinuirano pokušava marginalizovati. Dakle, pitanje je bilo kako se pozicionirati u javnom prostoru kao važan akter. Mi smo kao ključno pitanje postavili pitanje infrastrukture, povezali smo oko te teme dva sektora, kulturu i mlade, i naprasto smo uz dugogodišnji pritisak i uz različite taktike uspeli da stvorimo situaciju u kojoj je Grad Zagreb konačno prihvatio ideju. Pri tom smo i naučili da koliko god je dobra ideja, za nju je potrebna i borba. Naime, model centra koji smo zagovarali i na kraju ostvarili predviđa da se neka moć u odlučivanju podeli s akterima civilne scene. A moć ti niko neće dati ako se za nju sam ne izboriš. Bila je to kampanja između lokalnih izbora, te su naponsetku oni ipak odlučili da naprave taj centar, ustanovu na osnovama koje smo predložili.

Kako to funkcioniše uopšte, šta znači...?

E. V.: To znači da sve temeljne dokumente i sve temeljne odluke moraju doneti oba osnivača. Grad ne može imati samo svoje političko odlučivanje, recimo u imenovanju upravnika, nego se u tome moraju složiti ova osnivača. To je samo jedan od elemenata.

Ideja je u partnerstvu, da Grad osigura nekakav okvir, koji je infrastruktura i osnovni budžet, a da organizacije okupljene u Operaciju Grad doprinose programom. Onda to funkcioniše tako da svako izvršava ulogu koju ima, a da svaki ima i definisanu ulogu u odlučivanju.

Ono što Operacija Grad ima ekstra, a Grad Zagreb nema, jeste to da je odlučivanje o programima u Pogonu. Postoji Programska savet koji ima mandat od Operacije Grad i bira se od Operacije Grad. S tim da smo unapred napravili plan koji određuje šta kako i kamo, pod kojim uslovima, i da je taj resurs dostupan svima. Pri tom je taj model rada bio raspravljan široko na sceni i tako je aspektovao potrebe te scene. I naravno, postoji redovno praćenje ova osnivača u vezi sa tim šta se događa, postoje godišnji izveštaji, izbori upravnika, strategijske stvari i drugo.

Dakle, Operacija Grad je bila ta koja je pregovarala i koja je okupila Klubturu i sve druge pomenute organizacije?

E. V.: Da. Koja je pregovarala s Gradom Zagrebom.

NEZAVISNA SCENA I KULTURNE POLITIKE U HRVATSKOJ

Napredak u poboljšanju situacije nezavisne kulture po-drazumevao je i duge pregovore sa vlastima, pa i kom-promise. Koliko je na taj proces uticala politička situacija u Hrvatskoj, odnosno činjenica da su na nacionalnom i grad-skom nivou bile različite političke opcije?

E. V.: To nije imalo nikakve veze, jer naprosto je sistem takav da su oni prilično razdvojeni. Mi smo išli na lokalni nivo, uopšte recimo nismo uključivali Ministarstvo kulture. A i gradska politička opcija bila je neka zasebna opcija. Što se tiče same ideje, bilo je ključno upravljanje i suvlasništvo. E tu nismo hteli da napravimo kompromis i nije ga ni bilo. Jer, da smo tu napravili kompromis, ne bismo postigli ono što smo hteli postići, ono od čega smo pošli. Tamo gde jesmo napravili kompromis jeste to da smo pristali na nedovršenu i nedovoljnu infrastrukturu. Naime, Pogon je od početka zamišljen kao policentričan, s više manjih objekata s različitim funkcijama na barem tri lokacije u gradu. No, to se pitanje sada može dalje rešavati. Pitanje formata institucije i zajedničkog upravljanja ne može se bitno menjati, jer je određeno osnivačkim dokumentima.

Šta su ključni uspesi nezavisne kulture u proteklih desetak godina i šta su prioriteti u budućem delovanju, s obzirom na brojne izazove potrošnjenja kulture, finansijske krize, pa i ulazak Hrvatske u EU?

E. V.: Kad bih nabrojala vrlo konkretnе stvari, onda je jedno da ta scena već deset godina funkcioniše u mreži koja se, uprkos tome što raspoređuje pare, nije raspala, što se inače mnogim mrežama dogodilo, i koja postiže svoje rezultate i dalje se razvija. Klubtura je zapravo jedna *policy* mera koja je nastala na samoj sceni, koju sama scena sprovodi i to je jedan od važnijih uspeha.

Drugi uspeh je da je ta scena dobila nekakvo prepoznavanje u javnom prostoru. To znači, na primer, da kad dolazi nova ministarka na vlast i govori o „nezavisnoj“ kulturi, koristi termin koji smo mi uveli.

Pre toga je bio po mnogo čemu negativan termin „alternativna“ kultura. Nije ni „nezavisna“ najsrećniji, ali već samo korišćenje našeg termina pokazuje uticaj u polju.

Uticaj sigurno postoji i u većini gradova na nacionalnom nivou, što je uočljivo preko takozvanih kulturnih veća. To su tela preko kojih se finansiraju svi programi u kulturi, pa i oni nezavisne scene. U jednom trenutku direktno je bilo ugroženo finansiranje programa civilnih organizacija koje deluju u polju savremene umetnosti. Nai-me, 2004. godine uspeli smo da spasemo jedno takvo veće unutar Ministarstva kulture koje se pomalo nespretno zove „za nove međijske kulture“, a zapravo se radi o inovativnim umetničkim praksama. To veće, sa budžetom od oko pet miliona kuna, postoji i danas i veoma je važno za nezavisnu kulturu.

Sigurno da je bitan uspeh i to što se napravio Pogon, kao novi tip institucije i kao nova infrastruktura za nezavisnu scenu, kao i to da se slična stvar sprema i u drugim gradovima.

Sigurno je i veliki uspeh Fondacija Kultura nova koja funkcioniše kao fondacija za razvoj organizacija civilnog društva koje deluju na području savremene kulture i umetnosti, i koja je nastala na inicijativu nezavisnog sektora. Ona je izuzetno bitan resurs za stabilizaciju nezavisne scene.

Mislim i da su pojedine organizacije napravile veliki uspeh u programskom smislu, međunarodnom prepoznavanju, poput WHW-a, Domina, Drugog mora iz Rijeke, dubrovačkih Lazareta, MaMe i drugih.

Uspeh je da u javnom prostoru ta scena uopšte postoji kao scena i da je kao takva prepoznata.

Po mom mišljenju, za budućnost je izuzetno važno da raznih strana da se nezavisna scena stabilizuje (operativno, infrastrukturno), da nastavi da sarađuje međusobno kao i na međunarodnom planu, pri tom mislim regionalno, a zatim i na evropskom nivou. Da

hrvatska nezavisna scena učestvuje u formiranju drugačijih, novih organizacija i mreža. Naravno, uvek je cilj stabilizacija funkcionalisanja preko primerenih grantova. Cilj je unaprediti infrastrukturu i iskoristiti priliku ulaska Hrvatske u Evropsku uniju, odnosno korišćenje infrastrukturnih grantova koji će nam tada postati dostupni. Da ta infrastruktura sa novim modelima upravljanja bude stabilan resurs koji je sceni potreban.

Posle raspada Jugoslavije dogodio se novi talas nezavisne scene, mislim da ta scena treba sad da doživi neki tip valorizacije i neki tip okupljanja znanja koje je stvoreno na njoj, a koje je rasuto. Potrebno je u budućnosti raditi i posebne finansijske module, kao i dalje edukovati nove generacije i nove organizacije. I to se počelo dogadati.

Mnogo se očekivalo od ministarke kulture Andree Zlatar. Kako ocenjujete učinke rada Ministarstva kulture pod njegovom upravom i na šta će se nezavisna kultura fokusirati u daljoj komunikaciji s Ministarstvom?

E. V.: Ono što je bio pravi test za novu vladu bilo je pitanje Fondacije Kultura nova kao fondacije koju je osnovala prethodna vlasta. Oni su to, međutim, podržali. Videćemo uskoro kakav će zaista biti budžet, jer ovo sada je bio pilot budžet, a ako bude koliko su navajili, šest, sedam miliona kuna, onda možemo reći da će se nešto uraditi.

Drugo važno pitanje za nezavisnu scenu biće kako će nastupiti sa sufinsaniranjem potrebnog sufinsaniranja za evropske fondove. To do sada nije bilo dobro rešeno, jer su sredstva naprosto bila nedovoljna, a i procedura će hitno morati biti unapređena.

Treća stvar se tek očekuje na proleće, a to je pitanje finansiranja programa i produkcije kroz javni poziv u Ministarstvu. Pitanje je da li će to zaista doći do pomaka. Situacija je sigurno bolja nego u Srbiji po količini novca koji može da se dobije, ali i dalje se neuporedo manje novca daje za programe nezavisnog sektora u odnosu na programe institucija. Na primer, HNK iz Splita, iako mu država nije osnivač, redovno od države za svoj program dobija milion i po kuna, a nema organizacije nezavisne scene koja bi za svoj program dobila sredstva na tom nivou.

Dakle, da li će se podići nivo finansiranja i da li će unutar ovog veća za inovativne prakse doći do pomaka. Drugo je pitanje šta će se klasičnim delatnostima – pozorištem, muzičkom, scenskom, likovnom (koja nikako da postane vizuelna)... Da li će se finansirati bazična produkcija savremene muzike recimo, kao što se finansira klasična muzika i ponekad džez. Ja mislim da će tu biti ključni pomaci.

I još nešto, što je ujedno i najzahtevnije, a tu su velika očekivanja i najave, da se ide u promenu legislative, dinamizacije odnosa u sektor, odnosno da se učini nešto sa institucijama iznutra. Ne na način da se one razruše i zatvore i ne da se uradi nešto svršishodno u neoliberalnom smislu, nego da budu otvoreni, sa boljim programima itd. To nezavisna scena sigurno očekuje od mandata ove vlade.

Članica ste i UO Fondacije Kultura nova, koja je počela da radi ove godine, a posvećena je razvoju civilnog društva na području savremene kulture i umetnosti. Kako je došlo do formiranja tog fonda, kako funkcioniše i koliko je važan za nezavisnu kulturu u Hrvatskoj?

E. V.: Ideja Fondacije Kultura nova bila je, a tako je potom i realizovana, da se lutrijska sredstva koja se ionako već raspoređuju za razvoj civilnog društva u Hrvatskoj na različite korisnike i u različite svrhe, ulože i u fond koji bi finansirao stabilizaciju i razvoj scene, a ne bazičnu produkciju (predstave, festivali...). Dakle, Kultura nova, kao komplementarna nekonkurenčka alternativna mera, finansira stabilizaciju preko operativnih grantova, edukacije, saradnje, zagovaranje, dakle elemenata razvoja i stabilizacije scene, dok pro-

više ne može razvijati. Važna je i svim tim sredinama, koje su veoma konzervativne, da bi se otvorile. To se može raditi preko kulture i posebno preko dinamične savremene kulture o kojoj govorimo.

S obzirom na to da ste jedan od najboljih poznavalaca situacije u kulturi u zemljama u regiji, uključujući i u Srbiji, kakve savete imate za nas?

E. V.: Teško mi je da govorim zato što je ne poznajem dovoljno i ne znam sve probleme. Bila sam s vama samo na jednoj radionici kad je bilo pitanje uspostavljanja mreže, ali i pokušavam da pratim što se dešava. Mislim da je veoma važno da je mreža uspostavljena, a zatim i da se nastavi sa nekim aktivizmom vezanim uz kulturu i pitanja finansiranja scene, stabilizacije, pozicioniranja. To je ključ da ta scena uspe. Koliko vidim spolja, mislim da je važno da se kulturna i umetnička scena nekako pozicioniraju prema ovoj jakoj tendenciji kreativne industrije, što može biti i prilika i opasnost, prema tome kako se postavi.

Mislim da je važno da se preko NKSS široko zastupaju interesi, pogotovo organizacija koje nisu iz Beograda, jer je i u našim očima srpska scena pre svega beogradска scena.

Ono što mislim da je problem s beogradskom scenom, u tako velikom gradu i sa tako mnogo organizacija, jeste nedostatak lokalne inicijative koja bi se kontinuirano borila za neka strukturalna pitanja. Neki ljudi, koji su važni za samu scenu, nema u Beogradu, jer im je teško da tu rade. Osim te atomiziranosti, problem jednog dela beogradске scene jeste i salonski aktivizam koji ne izlazi iz pozicije posmatrača. Moj je utisak, dozvoljavam i da je pogrešan, da ima previše individualnih borbi, a pre malo zajedničkih. Na primer, stalno svedočimo tome da se ova ili ona organizacija bori za svoj prostor, a ne postoji snažna koalicija koja se bori za zajednički prostor. Najveći izazov za srpsku scenu jeste beogradска scena i to kako se ona može složiti i osigurati sopstvenu budućnost. Jer, ona bi isto tako mogla da nestane, recimo tako što kreativna industrija prevlada i zauzme sav prostor. A s obzirom na veliki značaj pojedinih organizacija, na njihove programe i socijalni pa i politički prostor koje su proizvele, to se ne bi smelo dogoditi.

Članica ste i Izvršnog odbora Culture Action Europe. Koliko se situacija u kulturi u Hrvatskoj razlikuje od neke opštne slike u zemljama EU?

E. V.: Moje iskustvo je da se većina scena razlikuje. Zavisi s kim se upoređujemo. Kako ne postoje jake evropske kulturne politike, tako ne postoje ni unificiranost u svim zemljama. Odnos između nezavisne scene i institucija u mnogim zemljama ne znači mnogo, a u nekim opet znači. Veoma zavisi od toga da li se radi o bogatim ili siromašnim zemljama. Teško je poređiti se s Britanijom ili Holandijom, kako u rđavim tako i u dobrim stvarima. Ono što sam ja videla kao specifičnost naše scene, a to što nisam videla ne znači da ne postoji, to su zajednička nastojanja i jak aktivizam prisutan na sceni koji u uljuljkanim stabilnim društвima nije tako prisutan. To je neka specifičnost Hrvatske. Ali šta s njom? Ništa ona ne znači. Suštinskih razlika, Hrvatska naspram Evropi, nema. Može se gledati naspram drugih zemalja, ili gradovi naspram gradova, ali EU u celini je zapravo previše heterogen da bi se takva stroga poređenja pravila.

gramsko finansiranje treba nastaviti (u poboljšanom obliku) preko javnih konkursa Ministarstva kulture i lokalnih vlasti. Ona je osnovana posebnim zakonom koji je doneo Sabor Republike Hrvatske, funkcioniše tako da ima Upravni odbor od pet članova, i zasad ima samo dvoje zaposlenih u operativi. Trebalo bi povećati taj broj, ali ne previše.

Fondacija je počela s radom sredinom 2012. Ona trenutno sprovodi Pilot program podrške preko kojeg daje operativne grantove za organizacije koje se bave umetničkom produkcijom i za one koje imaju javne prostore. Dalje, postoji poziv za iskaz interesa kojim će se graditi saradnički odnos sa fondacijom, za razvoj nacionalnih platformi za razmenu programa i za lokalne *policy* i *advocacy* inicijative. Treći set grantova, a to je ono što takođe nedostaje u sistemu, jesu mali grantovi za razvoj novih umetničkih i projektnih ideja, kao i za organizacije koji prave međunarodne programe, festivali i slično, da mogu dobiti novac da idu van zemlje i prave selekciju programa.

Te stvari su detektovane kao potrebe finansiranja kojih nema na nekom drugom mestu u sistemu, kao potrebe do kojih smo došli posle mnogo rasprava.

Sad ćemo videti i tog prvog, pilot programa, koji će biti impot po aplikacijama, pokrenućemo dalje razgovore i napraviti stabilnije programiranje, a jedna od stvari je da ćemo sigurno ići na više godišnje grantove.

REGION, EVROPA, KULTURA

Aktivni ste već godinama i u uspostavljanju i jačanju saradnje u regiji. Šta je za vas regija i kako vidite budućnost regionalne saradnje?

E. V.: Za mene je regija prostor saradnje prirođen za kulturu, pre svega na prostoru bivše Jugoslavije, ali i nekih drugih susrednih zemalja. To je i prostor povezivanja ljudi i organizacija sličnih interesa, a komplementarnih. Mislim da je regija veoma važna za razvoj svih scena, jer bez regionalne, a zatim i evropske saradnje, ta scena se

Više puta ste pomenuli kreativne industrije. Kako ocenjujete svojevrsni zaokret u kulturnoj politici EU koji će biti napravljen prelaskom sa programa „Kultura 2007–2013“ na program Kreativna Evropa?

E. V.: Da, to tako na nivou prezentacije, zaista izgleda. Ali, kad se pogleda program, vidi se da će tu biti mesta za sve. No, veći je problem nacionalnih politika prema kreativnim industrijama. Mislim da je to posledica tzv. *evidence-based policy* i različitih tumačenja čemu to kultura i umetnost doprinosi u ekonomskom smislu. Da je to neka ekonomizacija kulture za koju ja ne verujem da će uspeti, jer joj je, na pitanje zašto nam je potrebna kultura, argument da nam ona treba zato što zapošljava ljudi i ima nekog udela u BDP-u. Na nivou EU postoji strategija EU 2020 koja je tako definisala EU kao projekt u tom smeru, ali je problem da se on reflektuje na nacionalnim nivoima, što je velika opasnost.

Druga velika opasnost u Evropi jesu desno orijentisane vlade, za šta je najradikalniji primer Holandija, koje su rasturile ovo što možemo nazvati savremena umetnost i kultura, jer je vide kao levičarsku praksu koja nema veze s konzervativnim građanstvom. To su opasnosti za kulturu u Evropi, kao i nejednakost u uslovima rada, itd. Taj zaokret pokazuje samo šta se uopšte događa u društvu i ekonomiji i da to za kulturu nije ništa specifično.

Ono što je dobro jeste da su evropske mreže, uključujući i ovu moju, uspele da u tom programu kada je izšao (ne zaboravimo da je bio mnogo više tržišno orijentisan, na primer, novi prioritet ‘razvoj publike’

KOOPERATIVA

regionalna
platforma
za kulturu

Ideja o kreiranju regionalne platforme za kulturu temelji se na uverenju da je neophodno obezbediti stabilan, dugoročan i održiv okvir za saradnju nezavisnih organizacija kulture, iz zemalja bivše Jugoslavije koje razvijaju savremenu umetničku praksu, kritički javni diskurs i inovativne organizacione modelle.

Civilni sektor u kulturi, u čitavom regionu, na raskrsnicu je, pravi je momenat za razvoj regionalne saradnje i kreiranje novih operativnih modela. Ukoliko se ovaj trenutak prepozna i iskoristi, može doći do kvalitativne promene na kojoj su i organizacije i donatori radili u proteklih dvadeset godina. Sa druge strane, ako se ova šansa propusti, postoji opasnost od potencijalnog nestajanja nezavisne kulturne scene u regionu, a posebno manjih organizacija. U isto vreme, preko aktivnosti četiri velike nacionalne mreže nezavisnih organizacija (Klubtura/Clubture u Hrvatskoj, Društva Asocijacije u Sloveniji, Asocijacije Nezavisna kulturna scena Srbije i Asocijacija Nezavisna kulturna scena Jadro u Makedoniji), kao i preko inicijativa za kreiranje novih nacionalnih mreža, pojavili su se jaki akteri u regionu. Uz njihovu pomoć, kako u distribuciji informacija i pospešivanju komunikacije, tako i u motivisanju nezavisne kulturne scene da deluje regionalno, može se kreirati okvir za regionalnu ali i međunarodnu saradnju.

Pripremni sastanak osnivanja Kooperative, Zagreb, 16–18. 03. 2012.
Fotografija: Darka Radosavljević Vasiljević

cesima. Pomirenje, regionalni razvoj i evropske integracije postaju odgovornost regionalnih aktera, uz još neophodnu međunarodnu podršku.

Regionalna platforma ima dva osnovna pravca delovanja: prvi je kreiranje dugoročnog i održivog okvira za saradnju i razvoj nezavisnih kulturnih organizacija u zemljama Balkana, a drugi je razvoj savremenih umetničkih praksi, kritičkog javnog diskursa i inovativnih organizacionih modela.

Osnovni ciljevi platforme su:

- Da omogući okvir za dugoročnu i održivu projektnu saradnju i programsku razmenu između aktera nezavisne kulturne scene u regionu
- Da ojača kapacitete organizacija transferom znanja i dobre prakse
- Da ojača aktere koji mogu doprineti razvoju kulturnih i drugih relevantnih politika koje bi dovele do značajnijih promena u kulturnim sistemima zemalja u regionu.

Operativni ciljevi platforme su :

Kratkoročni: Da formira regionalnu saradničku platformu (registrovanu kao međunarodna aliansa nezavisnih kulturnih organizacija) koja je heterogena, otvorena, inkluzivna, bazirana na aktivnostima članica, sa dinamičnim (*peer-to-peer*) odnosima između članica koji se formiraju po horizontalnom, participativnom principu odlučivanja i menadžmentu.

Dugoročni: Da se formira od platforme osnovan regionalni fond, za kulturnu saradnju i razvoj nezavisnog sektora, čiji bi glavni donatori bile države u regionu, uz ključnu pomoć međunarodnih donatorskih organizacija.

Model saradnje koji definiše osnovnu aktivnost platforme je *peer-to-peer* projektna saradnja i razmena. Ona podrazumeva uvođenje kolektivnog modela odlučivanja u vezi sa predloženim projektima saradnje i razmene.

Osnovni princip ovakvog modela je da svi koji predlažu projekte imaju mogućnost donošenja odluka i obavezu biranja projekata koji će biti implementirani i finansirani kroz platformu. Procedura će biti sprovedena u odnosu na glavne kriterijume saradničkih projekata koje definije Generalna skupština.

Osnivači platforme su nevladine, neprofitne organizacije iz regionalne aktivne u polju savremene kulture i umetnosti. Samu osnovu saradnje i članstva čine organizacije iz zemalja bivše Jugoslavije, dok je model saradnje otvoren i za učešće drugih organizacija iz susednih zemalja. Organizacije članice predstavljene su svaka od svojih delegata. Svaka organizacija, bez obzira na to da li je nacionalna mreža ili manja lokalna organizacija, može imati samo jednog delegata (jedan glas). Delegati čine Generalnu Skupštinu platforme.

Platforma je zamišljena kao otvorena struktura koja predviđa kontinuirano uključivanje novih članova. Članstvo će biti uslovljeno aktivnostima određene organizacije. Naime, da bi postao punopravni član platforme kandidat treba da demonstrira posvećenost ciljevima platforme: ili implementacijom projekta u okviru predviđenog modela saradnje ili određenim aktivnostima koje doprinose razvoju platforme. S obzirom na to da je pristup članstvu određen aktivnostima organizacije, isti princip će se primeniti i na zadržavanje statusa već postojećih članova. Neaktivne organizacije će biti isključene iz punopravnog članstva. Osnivači i novi članovi imaju ista prava i obaveze.

Posle nekoliko konferencija, sastanaka i pripremnih aktivnosti, platforma je registrovana avgusta 2012. godine u Zagrebu, kao regionalna nevladina, neprofitna organizacija koja ima dvadeset i jednog osnivača iz regiona. Prva zvanična skupština KOOPERATIVE održana je od 2. do 4. novembra 2012. u Ohridu.

KOOPERATIVA

Regionalna platforma za kulturu

Osnivači KOOPERATIVE su:

1. OKC Abrašević/AbArt, Mostar
2. Asocijacija za kulturu i umetnost CRVENA, Sarajevo
3. Centar za savremenu umjetnost, Sarajevo
4. Multimedijalni institut MaMa, Zagreb
5. Drugo more, Rijeka
6. Clubture mreža, Zagreb
7. Dokufest, Prizren
8. Centar za istraživanje i rodne politike, Priština
9. Kontrapunkt, Skoplje
10. Lokomotiva, Skoplje
11. Mediaartes, Ohrid
12. Ploštad Sloboda, Skoplje
13. Omladinski kulturni centar, Bitola
14. Expedito, Centar za održivi prostorni razvoj, Kotor
15. KIOSK, Beograd
16. REMONT, Beograd
17. REX, Beograd
18. Asocijacija Nezavisna kulturna scena Srbije, Beograd
19. Društvo Pekinpah, Ljubljana
20. Društvo Asocijacija, Ljubljana
21. Exodus, Ljubljana

AKTO

www.aktofestival.com
fb: Akto festival

AKTO, regionalni festival savremene umetnosti u Bitolju, obuhvata vizuelne i izvođačke umetnosti, muziku i teoriju kulture. Glavni cilj festivala AKTO jeste da proširi okvire kulture u modernom društvu – njihovim rekomponovanjem i redefinisanjem u novom kontekstu.

AKTO je zasnovan na dva osnovna koncepta, od kojih se prvi odnosi na transformaciju umetničkih radova u odnosu na prostore izlaganja, odnosno uvođenje novih izlagачkih prostora za dela savremene umetnosti pored standardnih, kao što su galerije, muzeji, pozorišta... Prostori u kojima su prezentovani umetnički radovi na dosadašnjim izdanjima festivala AKTO bili su specifično izabrane lokacije, neuobičajene za predstavljanje umetničkih dela, kao što su napuštene fabrike, bivši Oficirski dom u centru grada, napušten i ruiniran hotel, bioskop „Makedonija“, krovovi zgrada u glavnoj ulici, železnička stanica, izloži prodavnica... Predstavljanje umetničkih radova u takvim prostorima dovodi i do transformacije njih samih. Drugi princip festivala AKTO baziran je na temi koja je u fokusu te godine. Tako je 2012. godine to bila publika, a 2011. godine problematika rada u današnjem društvu. Prethodnih godina teme festivala bile su i svadbe, pokolenja, brzina, umetnosti i hrana...

AKTO je prvi put održan 2006. godine, na inicijativu grupu mladih umetnika, a organizovan je u napuštenoj fabrici „Bitolateks“ i u izložima prodavnica u glavnoj gradskoj ulici Širok sokak, uz učešće umetnika iz Makedonije, Bugarske i Grčke. Ovogodišnje, sedmo izdanie festivala AKTO bilo je posvećeno publici, njenom negovanju i razvoju, a osim seminara na tu temu, program je obuhvatio i izložbe, prezentacije više projekata i studija slučaja organizacija iz zemalja na Balkanu, te diskusije i muzički prateći program.

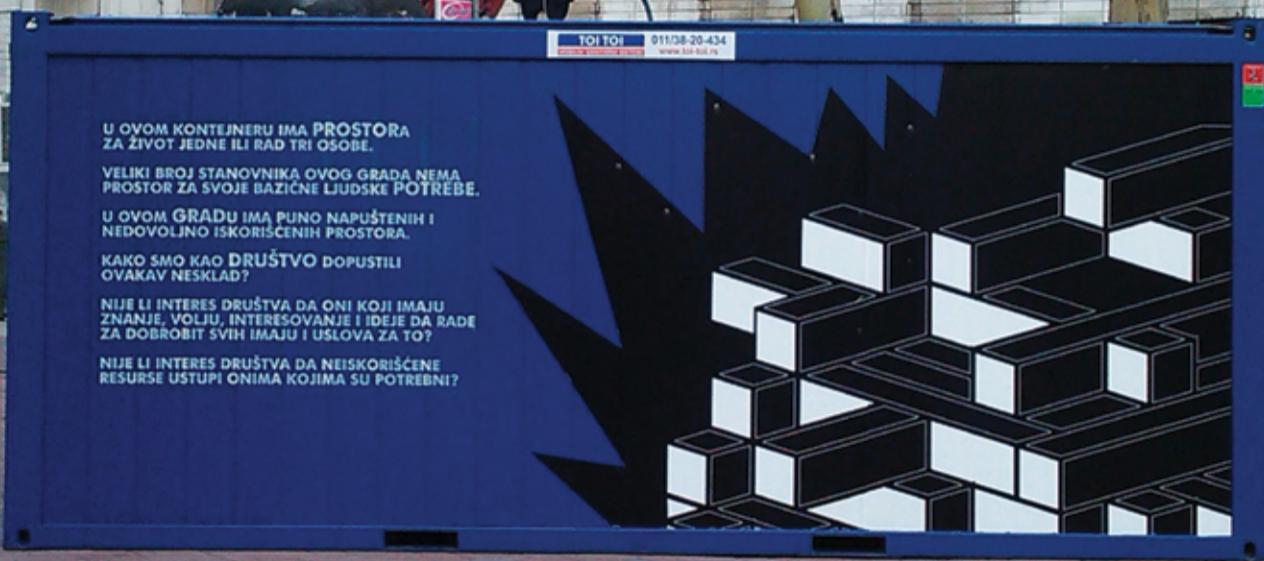
Centralni događaj bio je seminar „Upravljanje i negovanje publike“, deo participativnog projekta festivala AKTO i Fakulteta za stvari koje se ne mogu naučiti, posvećenog problemu odsustva informisane publike, kao i potrebi unapređenja dijaloga umetnika i publike savremene umetnosti. Moderatori seminara bili su Suzana Milevska, Filip Jovanovski i Borče Dimitrovski, a među učesnicima su bili Vladan Jeremić i Rena Redle, Marko Stamenković i Dragan Protić iz Srbije, Zvonimir Dobrović i Barbara Blasin iz Hrvatske, Tadej Pogačar i Uroš Legen iz Hrvatske, Albert Heta sa Kosova, kao i Hristina Ivanoska, Irena Cvetković, Biljana Tanurovska-Kulakovska i Ruse Arsov iz Makedonije.

Prema konceptu Suzane Milevske, cilj seminara bio je da predstavi, analizira i uporedi različite modele i strategije koje umetničke i kulturne organizacije mogu razviti kako bi dosegle i odnovevale različitu publiku za svoje programe. S obzirom na potrebu za novim modelima i strategijama institucionalne kritike koja bi mogla da pomogne da se prevaziđe začaranji krug modernizma i neuravnovenog tripartitnog odnosa umetnika, institucije i publike, sama publike postaje ključni koncept oko kojeg se takve nove strategije i modeli mogu razviti. Ako se uzme u obzir da publiku više nije pasivni slušač-gledalač, postavlja se pitanje koja su sredstva i strategije na raspolaženju kulturnim radnicima, menadžerima, kustosima i umetnicima da dosežanje do publike i njeno aktivno uključenje u umetničke i kulturne projekte. Učesnici seminara iz gotovo svih zemalja sa prostora bivše Jugoslavije pozvani su da predstave pojedinačne studije slučaja kako bi razmenili pozitivna i negativna iskustva i došli do zajedničkih zaključaka o kulturnim politikama u regionu u odnosu na publiku.

Program festivala AKTO 2012 obuhvatio je i izložbu-prezentaciju desetak projekata iz regionala, među kojima su „Privredni pravdi“ (Barbara Blasin) iz Hrvatske, „Slušanje publike“ (Suzana Milevska, Filip Jovanovski, Dragana Zarevska, Simona Mančeva, Katerina Sokolova, Ivana Spirkoska, Darko Aleksovski i volonteri AKTO7) iz Makedonije, „MonApol1“ i knjige umetnika u Sloveniji 1966-2010. (Tadej Pogačar, Zavod P.A.R.A.S.I.T.E.) iz Slovenije, „Klackalište“ (grupa Škart) iz Srbije, „Studije Jugoslavije“ Grupe Spomenik i „Učitelj neznačila i njegov komitet“ (Milica Tomić i Branimir Stojanović) iz Srbije, „Ženska knjiga“ (Ljiljana Gjuzelova) iz Makedonije, te Galerija 7 – kolaborativni arhivski projekt u progresu (Makedonija). Održana je i diskusija o projektu „Klackalište“ beogradске grupe Škart, koja je predstavljala Srbiju na Bijenalu arhitekture 2010. godine u Veneciji. Takođe, predstavnici Grupe Spomenik i projekta „Učitelj neznačila i njegov komitet“ održali su citalačku sesiju o tekstu „Društvo treba braniti“ Mišela Fukoa. Festivalski program obuhvatio je i filmske projekcije i DJ nastupe, a u samoj završnici, nakon prezentacije projekta „Bitolju s ljubavlju“ Đorđa Jovanovića, dodeljena je Nagrada za interdisciplinarnost „Dragiša Nanevski“, uz muzički performans Šaše Pavlovića „Aplauz za publiku“ i projekciju audio-vizuelnog rada Nataše Geleve i Janeta Altiparmakova „I fabrika ima dušu“.

manek

U ovom kontenjeru ima prostora za život jedne ili rad tri osobe.

Veliki broj stanovnika ovog grada nema prostor za svoje bazične ljudske potrebe.

U ovom gradu ima još puno napuštenih i nedovoljno iskorišćenih prostora.

Kako smo kao društvo dopustili ovakav nesklad?

Nije li interes društva da oni koji imaju znanje, volju, interesovanje i ideje da rade za dobrotit svih imaju i uslova za to?

Nije li interes društva da neiskorišćene resurse ustupi onima kojima su potrebni?

